

NEZD
VORILÉ
GLOSY

Kľúčová otázka súčasného pokroku

Benedikt XVI.

Slovo „morálka“ začína pozvoľne znovu nadobúdať významné miesto. Každým dňom sa totiž stáva jasnejšie, že *nie sme povinní* robiť všetko, čo *môžeme* robiť. Čoraz jasnejšie je, že **vlastnou chorobou súčasného sveta je nedostatok morálky** (podč. J. R.). Nedávno istý ruský autor vyhlásil:

„Dnešné ľudstvo s jeho hrozbou rakiet je ako človek, čo žije v ustavičnom strachu, že jeho dom zničí požiar. Nedokáže myslieť na nič iné než na to, ako predísť požiaru. Pritom si neuvedomuje, že má rakovinu. Nezabije ho požiar, ale vnútorný neporiadok v jeho tele, spôsobený cudzorodým organizmom zhubného nádoru.“

Ľudstvo teda, tvrdí tento autor, riskuje, že bude zničené zvnútra, z úpadku jeho vlastnej morálky. Napriek tomu namiesto toho, aby bojovalo proti tejto potenciálne smrteľnej chorobe, ako zhypnotizované zameriava svoj pohľad na vonkajšie nebezpečie, ktoré je len druhoradým dôsledkom jeho vnútornej morálnej choroby.

Dnes si všetci uvedomujeme, že dôležitosť, ktorú pripisujeme možnostiam techniky, je úplne neprimeraná vzhľadom na pozornosť, ktorú venujeme rastu morálky. Dnes sa oveľa lepšie vyznáme v tom, ak sa *vyrábajú* bomby, než vieme posúdiť, či je alebo nie je morálne *použiť ich*. Tento nepomer v neprospech morálky je základným problémom našich čias. Preto opätovné objavenie morálky nie je radenie spiatočky fanatickými nepriateľmi pokroku, ale, naopak, **kľúčovou otázkou, od ktorej bude závisieť akýkoľvek skutočný pokrok**.

...Otázka morálky by sa mohla analyzovať podľa zaužívaných spôsobov ľudského poznania len za cenu toho, že by sme popierali to, čo je vyslovene ľudské. Skutočnosť, že práve dnes sa rozličným spôsobom uskutočňujú podobné pokusy, znamená najväčšie vnútorné ohrozenie ľudstva. Strom poznania, z ktorého človek v takom prípade je, neponúka poznanie dobra a zla. Naopak, oslepuje človeka a robí ho neschopným rozoznať rozdiely medzi ľuďmi. Človek sa nemôže vrátiť do raja prostredníctvom tejto slepoty, pretože sa nezakladá na autentickej ľudskosti, ale práve na odmietnutí ľudskosti.

(Chváloreč na svedomie)

Pavol Strauss:

Človek sa rozbehol do úžasných priestorov hmoty, ale zabudol doriešiť a psychicky zvládnuť ľudské vzťahy. Úhrn srdc zapasovať do seba, mechaniku a súlad duší.

Tieto úlohy čakajú na zvládnutie. Sú jemné psychické korelácie, ktoré sa od apoštolských čias neriešili, a tým sa len skomplikovali. Vo svojej podstate sa nezmenili.

I dnes je hlavným poslaním duchovného človeka byť pomocníkom na zbožštení sveta. To je problém tej najpresnejšej mechaniky duchovného úsilia, koncentračných psychických fondov, ktorý musí zostať úplne nezávislý od menlivých atmosférických porúch spoločenského dania.

Ani dnešný kresťan nemôže byť viac než pomocníkom sv. Pavla.

Európa trpí na bezmyšlienkovitosť, hynie na bezcharakternosť a zomiera na neľásku.

Nebude to lepšie, lebo si priškrtila prívod životnej miazgy z prameňa slobodnej duchovnosti a slobodnej tvorivosti tyraniou. Lebo si sama podtala nohy zradou vyznávačstva a hrdinskej viery najvulgárnejšou neverou. Lebo si dala vykastrovať citový svet výsmechom a poplúvaním mučeníctva, čistoty komercionalizmom, prostitúciou a skomercionalizovanou prostitúciou, zvanou malou a veľkou politikou.

Som presvedčený, že svet a predovšetkým kresťanstvo ešte raz dostane generálny pardon od Pána dejín a času. Len aby ho použili v intenciách Božích, aby nemusel byť odvolaný.

...Čochvíľa nezvyší zo sveta iba púšť, mravná, kultúrna, ktorá sa zrúti do seba.

Svet a jeho civilizácia sa dá budovať iba na správnom základe myslenia a mravov.

Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť. (Ecce homo)

Mozaika predvečera

Nezadržateľne sa blíži rok storočnice Pavla Straussa. Narodil sa 30. augusta 1912. Dozrel čas. Je to výnimočná príležitosť, i povinnosť zainteresovaných k zhodnocovaniu

osobnosti, života, diela Pavla Straussa v profánnej, literárnej, vedeckej, kultúrnej, etickej, filozofickej lekárskej, spoločenskej úrovni, i v našich srdciach. No rovnako sa naplnil čas i pre cirkevno-náboženského prínosu pre katolícku cirkev. Ak sme cítili na začiatku existencie nášho Spolku pred siedmimi rokmi primárnu potrebu vydať jeho súborné dielo, tak teraz si prajeme dôstojne pripomenúť svetu jeho výročie a s ním jeho dielo, život a stále a výsostne aktuálne poslanstvo pre súčasné i budúce generácie. V predvečer storočnice vydávame toto naše jubilejné pätnáste číslo Listy PS15. Rád by som sa s Vami, našimi drahými čitateľmi a priateľmi, podelil o trochu aktuálnej bilancie i našich prianií.

Z celkom plánovaných desiatich zväzkov bolo vydaných už šesť. Vydavateľstvo VMV Michala Vaška z Prešova plánuje vydať ešte ďalšie dva zväzky v tomto roku a posledné dva zostanú na budúci rok storočnice. Editor profesor Milan Paštéka pridilil jednotlivým zväzkom Straussovi dôstojné a priliehavé názvy ako S výhľadom do nekonečna, Hudba plaší smrť, Requiem za neumieranie, Skalpelom i perom, Ozveny vnútorných hlasov, Aforistické iskrenie a Život je provizórium. Pripravované sú ešte jeho slovenské a nemecké básne, preklady a bibliografia. K čitateľom sa dostávajú tak v invenčnej a kvalitnej grafike Miroslava Cipára všetky podstatné diela Pavla Straussa, ktoré boli vydané v časovom rozmedzí vyše päťdesiatich rokov i tie dosiaľ ešte nevydané. Nájdeme tak na jednej policičke vedľa sebe pohromade, pre nás „straussovcov“ až kultové názvy diel, ako Všetko je rovnako blízke i ďaleké, Ecce homo, Mozaika nádeje, Tesná brána, Zápisky diletanta, Zákruty bez ciest, Život je len jeden, Neodoslané listy, Amalgám, Nežiť a žiť, Lekárske requiem, Kvety z popola, Kolíska dôvery, Človek pre nikoho, Nádhera nečakaného, Sám za sebou, Za mostom času, Odvrátený hlas, Sme mocnejší než čas, Zbytočný denník, Variácie o tom istom, Listy sebe, Nápady a výpady, Aforistické diárium, Písanie bez konca a ešte ďalšie, celkom tri-

desiatich zväzkov a ich predaji budeme postupne uverejňovať v elektronickej podobe všetky diela.

desať diel. Nevie, či i Vás nenapadlo, že Strauss píšuci jazykom veľmi úsporným, nepotrebuje moc slov, aby niečo originálne, zmysluplné povedal. Nehovoriac o vetách, rozvinutých myšlienkach, často stačí len pár slov, dokonca len jedno, či dve, aby nám otvoril prekvapivo hlboký svet až provokujúci k zamysleniu. Nepatria k takýmto i názvy jeho diel?

Nastáva etapa, kedy sa diela dostávajú k svojim čitateľom, kultúrnej i vedeckej literárnej, i filozofickej komunite. Isteže u každého zanechajú individuálne dojmy, pocity. Veľmi radi by sme boli, aby aspoň tí, ktorí budú počítovať potrebu zdieľania, aby ste sa so svojou reflexiou podelili s ostatnými i prostredníctvom našich Listy PS. Mimochodom, už dávnejšie sme vyslovili pranie zbierať osobné spomienky na Pavla Straussa od priateľov, spolupracovníkov, pacientov, známych, rodiny. Uverejnili sme všetky, no žiaľ ich bolo doposiaľ veľmi málo. Spomeniem aspoň tie najzväčnejšie od Andreja Červenáka, Milana Rúfusa, Antona Srolca, Karola Kappeler, Jozefa Straussa, Zuzky Straussovej, Štefana Valenta, Pavla Lovčekého a iných. Pamätníci žiaľ odchádzajú a s nimi i ich spomienky. Veľa by tu mohla aktívne pomôcť nitrianska kultúrna i kresťanská komunita, nezastupiteľnú úlohu má i tu Univerzita Konštantína Filozofa. Ale i ostatné univerzity na Slovensku boli až doposiaľ voči výnimočným Straussovým dielam viac menej ľahostajné. No nestrácame nádej, veríme, že dostupnosť všetkých diel napomôže a povzbudí i vedeckú a pedagogickú komunitu. Ale máme i malú, no významnú dobrú správu. Malgorzata Dambek, naša spolupracovníčka, študentka Univerzity Adama Mickiewicza v Poznani, spracovávala v komparatistickej diplomovej práci tému o konverzii v poézii Pavla Straussa a Romana Brandstaettera. Jej súčasťou sú i prvé preklady básni Straussa do poľštiny. Vďaka Ti, Mada, stávaš sa prvou veľvyslankyňou „ducha Pavla Straussa“ v Poľsku.

Veríme, že i my budeme postupne napomáhať viac dostupnosti diel a informácií pomocou našej webstránky. Uverejníme najskôr prehľad všetkých zväzkov súborného diela, teda zoznam diel v každom zväzku a k nim i príslušnú štúdiu a editorské poznámky profesora Paštéku. Následne po vydaní všetkých

desiatich zväzkov a ich predaji budeme postupne uverejňovať v elektronickej podobe všetky diela.

Začiatkom marca 2011 sa v Nitre uskutočnilo ďalšie, v poradí šieste udeľovanie cien Pavla Straussa. Laureátmi sa stali hudobný skladateľ profesor Ladislav Burlas a divadelný režisér Jozef Bednárík. Laudáciá predniesli profesor Karol Kappeler a Soňa Valentová. Učinkoval Slovenský komorný orchester Bohdana Warchala pod vedením Ewala Danela a speváčka Lucie Bílá. Viac o tejto udalosti píšeme tu v príspevku Pavla Ondrika a Evy Kollárovej. Opäť ako každoročne dôstojná, vážna, ale i emočne silná a milá kultúrna udalosť pred naplneným hľadiskom veľkej sály divadla Andreja Bagara.

Vo vydaniach našich Listy PS sa venujeme často téme blahorečenia Pavla Straussa. Tak je tomu i v tomto jubilejnom pätnástom. Sme si vedomí, že jeho život, skutky, dielo, sú sami o sebe hodné aby bol Pavol Strauss vyhlásený za blahoslaveného. No to samo osebe nestačí. Snažíme sa prinášať preto cielene čo najviac jasných dôvodov, myšlienok, podkladov, impulzov pre prípravu procesu blahorečenia. Podľa kódexu kanonického práva kauza diecéznej fázy beatifikačného procesu patrí nitrianskej diecéze. Veľkou výhodou pre celý náročný proces je značný objem hotových informácií i z profánnej oblasti. Zatiaľ existuje ešte veľa nenahraditeľných žijúcich svedkov jeho života. Len dokedy? Po osobnom stretnutí na túto tému pred pár rokmi s nitrianskym sídelným biskupom Mons. Viliamom Judákom sa znova obraciam na neho s prosbou a nádejou, že diecéza začne konať svoju povinnosť a i naďalej ponúkame pomocnú ruku.

V obdivuhodnej duchovnej sviežosti sa dožil nedávno začiatkom júna Čestný predseda nášho spolku spišský diecézny biskup J. E. Mons. František Tondra životného jubilea 75 rokov. Blahoželáme Vám, prajeme ešte veľa božej lásky a požehnaných rokov v zdraví.

Vás

Jozef Šišila

V ústrety Roku Pavla Straussa

Jozef Tóth

Pavol Strauss a nová evanjelizácia (Pokus o reflexiu, ktorá ostane iba pokusom!)

„Jestvujú veľké psychické a morálne epidémie, ba pandémie, ktoré idú svetom a v rôznych dobách a u rôznych národov od antiky po dnešok zapletajú svet do kríz a katastrof. Sú hlasy básnikov a mysliteľov, ktoré ich predvídali, a napriek tomu, že videli blížiacu sa záplavu zla, stáli na svojom poste až do zániku. A predsa sú to vari i hlasy týchto volajúcich, čo zachránili svoje národy od ostatnej záhuby. To sú stálice vývoja ľudstva. A zlatý poklad každého národa je jeho sloboda, jeho tvoriví duchovia a jeho tvorivé ruky.“

(Pavol Strauss)

Téma tohto príspevku by si vyžadovala obrovskú štúdiu multipolárnych osobností tejto planéty, a to v najširšom okruhu ľudského poznania! Ide totiž o kardinálnu, všeludskú problematiku a súčasne o osobnosť, ktorá je portátorom, nositeľom, hlásateľom, ale aj zosobnením tejto činnosti a modelu, ktorý korení v evanjeliu! A Evanjelium je zavŕšením Božieho projektu, o ktorom tu chceme uvažovať, a o ľudskej činnosti podľa tohto projektu.

Svet sa potáca i potápa vo svojej rozpornosti, a to aj tam, kde úžasná technika robí zázraky, teda aj v Európe! Ľudstvo si od nepamäti, vedome či nevedome, hľadá optimálny model života, ale jeho dejiny sú čisté a harmonické iba v knihe kníh, v Písme, a to iba na začiatku všetkého, teda aj človeka. In principio creationis, na začiatku stvorenia!

Celý vesmír od atómu po galaxie, od sveta nerastného, vegetatívneho i živočíšneho a teda i fyziológia človeka je naprogramovaný. (Stále to opakujem!) A vo všetkých týchto svetoch je neomyľne čitateľný projekt, a pri projekte ako samozrejmosť – PROJEKTANT. Vybočenie z projektu, z naprogramovaného poriadku (ordo) znamená narušenie, skrat, defekt, ohrozenie i katastrofu. To platí vo všetkých sférach stvorenia.

Dejiny ľudstva, ako ich poznáme, nikdy neboli zlaté, ako ich ospevuje rímsky básnik Ovidius – aetas aurea! Boli iba v prapočiatku, ktorý opisuje kniha Genesis SZ. Odvtedy sú iba občas znesiteľnými a krátkymi úsekmi. V podstate sú de-

jinami Kaina a Ábela, dejinami nenávisti, vojen, vražd, hrubého sebeckva, otroctva rôzneho druhu, neslobody, prenasledovaní, vydierania a napokon zúfalstva, ale i prežratosti a samovraždy.

Narušenie spomínaného naprogramovania zažívame aj v dnešnom svete, a to nielen v zaostalých častiach planéty, ale aj v najvyspelejších krajinách sveta, teda aj v Európe. A tu sa začína naša reflexia. V Európe, kde sa utvoril ucelený antropologický model kresťanský, ktorý pramení z pôvodného kreačného projektu sveta i človeka. Podľa tohto projektu bol človek stvorený „na obraz Boží“ (Gen 1, 27), čiže okrem hliny, z ktorej „bol vzatý“ a ktorá je tiež dielom naprogramovania, „vdýchol do jeho nozdier dych života“ (Gen 2, 7), čiže stal sa stvorením komplementárnym, celým, hmotným i duchovným. A tento duchovný princíp, ktorý má tvoriť nový, nielen hmotný svet, má takisto svoju naprogramovanosť! To nie je nejaké divoké vybočenie zo stvoriteľského diela! Naopak, je to úžasné, harmonické veľdielo, kde hmota hovorí, spieva, pracuje, tvorí ako projektant a má zázračné „vybavenie“, dar nebies – **vie milovať!** Tento syntetický obraz neba i zeme, tento človek, stvorený „na obraz Boží“, do ktorého bol vdýchnutý nehmotný princíp – ktorý teda vie milovať, odpúšťať, obetovať sa, môže neporušene žiť, rásť, množiť sa, tešiť sa, jašať, spievať – má ešte jednu nebeskú charizmu: **vie veriť a modliť sa.** Vie, že je aj vyšší stupeň života: neumrieť natrvalo, iba prejsť cez úzku čiaru usnutia.

Tento najharmonickejší a najľudskejší život je možný a realizovateľný na najjednoduchšom, najkratšom a najčitateľnejšom projekte: „...milovať budeš Pána, svojho Boha“ (Dt 19, 9) a „miluj svojho blízkeho ak seba samého“ (Lav 19, 18). Tento projekt, ktorý svet ani vyvolený národ nerešpektoval alebo deravo rešpektoval, bol potvrdený v inkarnovanom Projektantovi Kristovi opätovne a nekompromisne, a aby nebolo výhovoriek, koho a kedy máme milovať, doplnil tento projekt nespochybniteľným a paradoxným výkladom a záväznosťou: „Milujte aj svojich nepriateľov a modlite sa za tých, čo vás prenasledujú, aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach, veď on dáva slnku vychádzať na zlých i dobrých a posiela dážď na spravodlivých a nespravodlivých“ (Mt 5, 44-45). A umocnene to znie ešte u evanjelistu Lukáša: „Ako chcete, aby ľudia robili vám, tak robte aj vy im. Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici milujú tých, čo ich milujú“ (Lk 6, 31-32).

Tento stvoriteľský projekt, dýchajúci najvyšším a najdokonalejším ráciom, rozumom a súčasne zmyslom života, sa zavŕšil životným dielom Ježiša z Nazareta, a to tak v náuke, v slove, v podobenstvách, kde sú rozšifrované všetky ľudské zákruty, odhalené všetky klamstvá a nepravdy, ožiarenené všetky hodnoty dobra, pravdy a krásy, ale hlavne zázrak lásky a tajomstvá života, smrti a po smrti; no žiariacim slnkom lásky, ktoré svieti aj v najčernejších nociach sveta, bol jeho osobný život ako Bohočloveka, ktorý nemožno s ničím porovnávať!

Tento projekt, ultražiareníím sálajúci a nezničiteľný v epicentrách Starého i Nového zákona a pulzujúci v bratskom spoločenstve Cirkvi, sa volá EVANJELIUM! A jeho realizácia v živote ľudstva sa volá EVANJELIZÁCIA.

A tak sme sa vlastne až teraz dostali k našej téme: PAVOL STRAUSS A NOVÁ EVANJELIZÁCIA EURÓPY.

A čo je Evanjelium? Grécky auangélien. Je to dobrá zvesť, blahozvesť. V mimobiblickej literatúre to znamenalo aj odmenu, ktorú dostali poslovnia za doručenie správy. V Novom zákone označuje zvesť o príchode Božieho kráľovstva, splnenie starozákonných prisľúbení, príchod Mesiáša, opravdivý, harmonický ľudský život a jeho zavŕšenie spásou, čiže večným životom v dome Otcovom, v do-

me všetkých, v dome nekonečnej Lásky!

Obrovské dielo Pavla Straussa nie je ničím iným ako veľbášnou a symfóniou o týchto skutočnostiach, a to na spôsob mnohonásobného talentu!

A kto je evanjelista? Nielen ten, kto napísal evanjelium, ale ako evanjelizátor je ten, kto ohlasuje, zvestuje, osobne prezentuje toto poslanstvo, ktoré nie je len dobrou zvesťou, ale aj programom a zaručenou výhrou v kombinovanej lotérii tohto sveta! V Kristovej Cirkvi sú to okrem hlavy Cirkvi, biskupov, kňazov aj misionári, muži i ženy, inkarnovaní do Cirkvi krstom a praktizujúci návody na život podľa Ústavy sveta, podľa Evanjelia. Je to opravdový boží štát, má jednu hlavu, jednu ústavu, a jeho hranice sú na okrajoch tejto Zeme. Modus vivendi, vzťahy v tejto sociéte sa nazývajú: **bratstvo**. Evanjelium je záverečné poslanstvo aj pre tých, ktorí budú poslední na tejto planéte.

V novodobých dejinách sme svedkami – a to tu, v našej domovine – prípadu Izaiových synov, keď prorok Samuel z ôsmich synov pomazal iba jedného – Dávida, najmladšieho, pastiera oviec. Pánov výrok znel: „*Vstaň, pomaz ho, to je on!*“ (Sam 16, 13). Tento syn Isaiho, Pavol Strauss, počul tie isté slová v Liptovskom Svätom Mikuláši: „*Vstaň a pomaz ho, to je on!*“ A bol pomazaný. Stal sa poslom najkrajšej zvesti sveta, evanjelia, a to víchrom slov, ktoré hučali, hučia a budú hučať ako v oslnenom Jeruzaleme na Turíce. A každý ich pochopí jazykom Turíc, ktorému všetci rozumejú, a popri Nazaretskom Učiteľovi ho sprevádzajú všetci proroci Starého zákona, ktorí spievali v predohre Ježišovho Evanjelia. A po tom pomazaní či kúpeli sa nestal kráľom ako Dávid, kráľom Izraela, ale **kráľom ducha, dobra, pravdy a krásy, čiže žalmistom sveta!** Našiel zmysel života i sveta a objavil i seba, a to celkom. Preto vyhlásil: „*V deň krstu som mal pocit, že som konečne doma!*“

Preto s veľkými rozpakmi vôbec sa pokúšam napísať čosi o osobnosti, ktorú zasiahla táto úžasná radiácia Projektu neba i zeme! A hneď vyslovím aj vlastné tvrdenie, ktoré nie je iba mojím tvrdením. **Ide o evanjelizátora súčasného sveta**, bez ohľadu na to, koľkí a kde ho počúvajú! Čas dozrieva a dozreje. I Kristus mal malinký zemský okruh a málo poslucháčov. Pavol Strauss je nielen evanjelizátorom Slovenska či Európy, ale celého sveta. Jeho dielo prerazí bariéry ľudskej ľahostajnosti, lenivosti a plytkosti súčasného životného štýlu! Vo svojich

dielach a v živote prezentuje kresťanstvo, čiže život podľa Evanjelia ako jediné východisko pre naplnenie opravdivého ľudského života v súčasnej Európe, ale i vo svete; súčasne však zdôrazňuje skutočnosť, že tieto univerzálne pravdy Evanjelia sa v dejinách kultúry a techniky sveta, ktorý má svoje korene v kresťanskej Európe, naplnili iba čiastočne, a že aj tieto základné princípy života sa obchádzajú, neuznávajú, ba aj popierajú a utvára sa nový svet, svet projektovaný nie na princípe lásky k Bohu a k blížnemu, ale na princípe totálnej relativnosti, kde sa vytráca už aj elementárna násobilka človečenstva.

A tam, kde sa nerešpektuje projekt skutočného Projektanta, padajú aj najvyššie budovy a prácou, bolesťou i samožertvou vybudované diela. Evanjelium je statika a rovnováha medzi telom a duchom, medzi pravdou a lžou, medzi nenávisťou a láskou. Strauss videl, predpovedal a potom s bolesťou konštatoval, že všetko ľudské a dejinné minulosti i minulého a toho storočia bez rešpektu princíпов, ktoré vyznával, skončia v troskách! A skončili, a tak sa skončia aj moderné dejiny i tých najvyspelejších štátov, ktoré zanedbávajú statiku pri budovaní svojich egoistických mrakodrapov!

Strauss nebol snímko, ani primitívny veriaci, Strauss bol nielen charizmatický prognostik, unikátny hlbinný psychológ, lekár, filozof zo školy večnej múdrosti, literát, hudobník, ale hlavne bol **pro-rokom moderného veku**, ktorý práve týmto komplementárnym videním, úsudkom a asistenciou Ducha Božieho rozložil tu sieť na lov, aby zachytával ľudí pred plodiáciami sa žralokmi v kresťanskej Európe a vo svete! A tak mám stále pocit, že nie som hoden, aby som mu podával skalpel na maligné mravné nádory, ani obracal noty na klavíri, kde sa rodili jeho meditácie, ani strácal slová pri týchto horiacich tabuliach radiačného Evanjelia. Vyčítam si, že som sa o to vôbec pokúšal!

Je to muž, ktorý odhalil všetky ne-duhy moderného sveta, i kresťanského, ktorý sa pomaly z Európy vytráca, alebo deformuje. On však zostáva verný. Podľa neho nádej je v návrate ku kresťanstvu! Odchod či opustenie tejto vesmírnej lode znamená katastrofu. Európske kresťanstvo sa do určitej miery stalo falzifikátorom kresťanstva a zo socialistického ateizmu sa stáva konzumný ateizmus Európy! Jeho odovzdanosť týmto večným princípom bola neotrasná, a napriek tomu nikoho neodsudzoval, nepovyšoval sa, nerobil zo seba vševeda, chápal

i tých, ktorí ináč mysleli a žili, a práve svojím dielom i životom sa v pokore snažil ovplyvniť týchto ľudí. Konštatuje to aj jeho editor a vydavateľ pán prof. Július Pašteka: „*V ňom sa spojila absolútna odovzdanosť s absolútnou pokorou.*“ Tento úžasný tok myslenia, vzdelania, talentu, ľudskosti a viery mal svoje finále v modlitbe, čiže v rozhovore a v osobnom kontakte s Tým, ktorému uveril a bol si istý, ako jeho menovec apoštol Pavel, a odpovedal mu slovami apoštola Petra: „*Pane, Ty vieš, že Ťa milujem.*“

Jeho diela by sa preto mali prezentovať a rozširovať ako prorocké knihy, pretože on ich iba prepisuje do súčasnej reči a chápania. Už nestačí len kostolné kresťanstvo a vyučovanie náboženstva na niektorých školách. Kresťanstvo ako najoptimálnejší antropologický model treba presadzovať do všetkých sfér spoločenského života. Preto by sa diela Straussa mali ujať predovšetkým: Katolícka univerzita v Ružomberku a v Trnave, na všetkých teologických fakultách, v redakciách katolíckych časopisov, novín, v prekladateľských krúžkoch v rámci niektorých vydavateľstiev alebo individuálne s podporou KBS. Takisto by sa mali v rámci vysokoškolských katolíckych centier zabezpečovať prednášky a uverejňovať ich v dohodnutých časopisoch a redakciách.

Do tohto indiferentného, až odmietavého svetonázorového sveta treba vniest kvas Evanjelia. A ten kvas je perfektne upravený pre rôzne druhy cesta tohto nášho, aj slovenského a európskeho sveta. Takisto pri príprave učiteľov na stredné školy, zvlášť gymnáziá, treba sa upriamovať práve na prienik kresťanského myslenia a zásad do všetkých vrstiev spoločenského života. Aj z teologických fakúlt vychádza množstvo absolventov laikov. Treba ich pripraviť práve na evanjelizáciu tohto morálne sa potápajúceho sveta – **a diela Pavla Straussa sú na to Bohom poslané!**

Evanjelizátor Pavol Strauss dostal hojnosť talentov a chce ich rozdávať vo večných hodnotách, drahších než je zlato a diamanty, len ich treba prijať, obohatiť sa a stať sa človekom podľa obrazu Božieho. Vieme z Písma, že tí, ktorí využili svoj talent, dostali svoju odmenu. Veríme, že aj pre evanjelizátora Pavla Straussa zaznieva Kristov hlas: „*Pavol, pod! Chceme, aby si aj ty bol tam, kde som ja.*“ - A čakáme, že nám to raz potvrdí aj ten, ktorý bol poverený byť hlavou pri evanjelizácii sveta!

Pavol Strauss

Vyznanie konvertitu Petra

(Úryvok z ôsmej kapitoly diela Človek pre nikoho)

Bol krásny letný deň. Obloha sa leskla ako čerstvo navoskovaná. Peter prešiel rozkvitnutou gaštanovou alejou medzi veľkou nemocnicou a továrňou a o chvíľu sa ocitol medzi poľami a vinohradmi. Nozdrami mu vtekal do pľúc dych nedozerna a pocit istoty z tvorivosti prírody...

Pred vinohradníckou budúcou ho privítal priateľ Ivan Witek a mladý kňaz. Posedeli chvíľu pri červenom víne a konvenčných rečiach, ktoré však Peter rád obchádzal zarytým mlčaním. Nerobil to surovo, ale skromne, no nedalo sa takto pokračovať. Ivan ho už poznal. Ved' aj jemu šlo vždy o zásadné vyjasnenie.

A už aj boli všetci zahryznutí do veľkej choroby sveta. V diagnóze sa väčšina ľudí – aj oni traja – zhodli, ale nejednotnosť pochádzala z rôznych náhľadov na predchorobie a celkovú etológiu. Mladý kňaz bol pružný v náhľadoch, sčítaný a širokého rozľahu i srdca, človek, muž skrytej askézy, dobrý kazateľ, zlý psychológ, a pritom so spoločenským čarom. Ivan bol maliar. Chudý a do seba zhrbený chriateľ, ktorý sa za štúdií živil sťahovaním remeňa. Prešiel všetkými umeleckými prúdmi od dadaizmu cez weinfurterovský mysticismus až po existencializmus. Za každý sa bil, a ani jeden neprijal bez výhrad, keď sa to týkalo jeho samého.

„Prihára to,“ povedal Ivan.

A mladý kňaz sa zasmial: „Vždy je pre voláka dobre, keď sa situácia zhorší. Rozdiel je len v tom, že jedni sa priznávajú, že sa z toho osohu tešia, kým iní tú potechu zakrývajú hraným rozhorčením, o ktorom, pravda, len jeho pôvodcovia vedia, že je hrané, a hráči sami sú presvedčení o jeho pravdivosti.“

Peter pokrýval hlavou: „Ale vojny a revolúcie sú len nahnuté vrcholce stromov podobných práchnom. Z koreňov a z koreňov času pochodí zlo, z nechotnej pôdy, z nedbanlivosti dažďa.“

„Nože,“ zdúrgol Ivan, „emite lucem tuam, et veritatem tuam.“

„Všetko súvisí so všetkým. Niet izolovaných skutkov ani myšlienok. Čas vo svojom priestorovom ponímaní je našim výplodom. Niet zbytočných zdrapov času, preto je nuda krádežou, a niето toho slova alebo tej myšlienky, aby nepôsobili energeticky v dosiaľ úplne nepoznanej ekonómii ideových hodnôt, v ich tesnom spojení s hodnotami hmotnými. Všetko

je dianie. Všetko je žiarenie. Všetko pôsobí na všetko. Len ešte nepoznáme zákony, ktoré to všetko viažu. Lebo poznať ich – znamená patriť na večnosť.

Keď si takto uvedomíme ťarchu zodpovednosti, ktorú má človek, stretáme sa i s priepastne rozčesnutým problémom viny a hriechu v našich životoch.“

„Ktože nemá viny?“ vyhrklo z Ivana. „Ja sa v tomto ohľade cítim veľmi dobre zapasovaný do tohto zasvineného sveta.“

„Len farizeji, najmä politickí, a to všetkých farieb, hľadajú stále vinu iných, aby cudzou krvou prikryli vlastné vraždy,“ podotkol kňaz.

„Súhlasím,“ odvetil Peter. „Lenže od devätnástich storočí je vina jasnejšia. A vina rastie geometrickým radom u tých, ktorí majú možnosť, ba povinnosť vedomia a svedomia. Ludožrút je menej vrahom než svetochrýny chemik, ktorý vynašiel vražedný bojový plyn, hoci osobne nikdy nevidel mŕtvolu. Majiteľ baní, kde z investičných dôvodov sa baníci púšťajú do nie dosť istých šácht, je väčším zločincem, práve tak ako politik, čo z kaviarne riadi beh dejín a revolúcie, ktorá stojí krv.“

Nechcem vinu zvalovať, len pomôcť ju hľadať, aby sa mohla zmenšiť. Teda nech je jasno medzi nami, vinu nesú kresťania. Kresťanstvo bolo nositeľom pravdy a vybudovalo kultúru, kým bolo v sebe jednotné. Poloprávd je mnoho. Pravda je len jedna. Keď chceli Krista kúskovať, začali sa sami drobiť. A z odmocneného Krista je k umocnenému diablu len skok. A čo raz bolo možné v tele celého kresťanstva, je odvtedy možné u každého jednotlivého kresťana.

Život je v podstate riziko. Znakom toho je túžba a strach. Keby nebol život odpadom, nemohol by byť návratom. A kritika je vlastne výrazom túžby po dokonalosti a dobrota je často len úzkosťou pred zánikom.

Kto môže, je zodpovednejší než ten, kto by mohol. A preto je toľko ťarchy na kresťanoch a na kňazstve.

Všetko súvisí so všetkým. Všetko je alebo sebou samým, alebo svojím svetlým a či tmavým zrkadlovým obrazom, tým, čím by malo alebo mohlo byť. A preto je na každej pletke kus pravdy. Preto robí protismer zdanlivo to, čo by malo byť urobené, preto sa usiluje protikresťanstvo o to, čo sa zdalo vyhradené kresťanstvu. A tak vidíme, ako nastupuje na javisko dejín vo všelijakých formách

s obrátenou teológiou a asketikou, s martýrmi a oduševnencami podobnými svätcom, s dogmatikou a praktickou pastorkou, s exercičnými kurzami, exorcizmom, exkomunikáciou a učením o jednote tela. A kým sa toto vynára ako pripomienka, upomienka a spomienka najpozajtrajších dejín, tečie mnoho kalu korytom Kristovej Cirkvi.“

Kňaz do toho: „Nechajte mŕtvych, aby pochovávali svojich mŕtvych. Páni, viete, čo bolo najväčším Kristovým pokúšením? Keď mu na Olivovom vrchu diabol predviedol divadlo sveta, ktorý má vykúpiť. Podľa vízií Kataríny Emmerichovej zazrel dejiny všetkých národov, všetkých vekov, vykreslené do najmenších detailov ľudských srdiec a myslí. A tak videl i dejiny svojej Cirkvi. Obrazy mučeníkov a panien, svätých otcov a biskupov čochvíľa vybledli a scénu ovládli najviac hriech a zločiny kňazov a laikov.“

Počnúc Petrovou trojnásobou apostázou, valili sa na neho obrazy zrady a zvrhlosti a kadejaká špina.

Videl tenučký náter kresťanstva nad pohanským svetom ešte po stáročiach zintenzívnený, videl, ako tento slabý nános ľahko praskal. Videl, že sa mu zdá významné len to, čo vidí. A z toho sa vzťahovala vláda hmoty a záujmu nad srdcami – a nielen nad laickými. Nekonečné zásluhy prameniace z jeho nekonečného utrpenia tiekli bočným korytom nezájmu. A srdcia schli. A duše vädli. A nik to nezbadal pod čoraz skvelejším povrchom civilizácie. (...)

„Načo nám to vravíš?“ prerušil ťažké ticho Ivan.

„Aby sme znova začali od seba. Niet inej cesty. Boh nakoniec všetky zatarasí a zvýši iba zvislý smer.“

„Ale ten je dvojaký. Ide o útechu,“ naznačil kňaz.

A Peter: „Na to dala definitívnu odpoveď Katarína Sienská: nijaká útecha, okrem útechy, že nemožno mať útechu, okrem útechy kríža.“

+ + +

Prešli týždne. Mesiace sa nastokávali na roky ako zrnká ruženca. Európsko-ázijský kotol vrel a peklu sa ušiel najlepší hlt.

Aj Slovensku prašali kosti. Ekvilibristika života na ostrí britvy bola čoraz labilnejšia. Ideálne vypätie šlachetných duší zacláňali čoraz väčšími vypasené pleciami sebcov a lakte koristníkov. Bolo dusno. A čoraz neúprimnejšie a nevrlejšie. Spoločnosti rozdrobenej na krúžky

protichodných životných koncepcií chýbal životný tmel. Peter to videl a vedel. Kvitoval všetko. A žil, aby sa modlil, a modlil sa, aby žil.

Druhá svetová vojna prešla ako pochmúrny film bezduchým plátnom dejín a vykreslila zbombardované kontinenty, ako prvé podpisy pod predpovede nevyhnutne dozretých hrôz.

Varovné signály z La Salette a z Fatimy sa neujali v rokovacích sieňach zdanlivo spojených národov. Medzinárodné konvencie sa neopierajú o Desatoro, ale o nečestné záujmy skupín a skupín národov a zdá sa, že keď nie je vojna, je mier.

Na svetových olympiádach víťazí rozum svalov a šliach a nikomu v hlave neskrsne, že by sa skôr oplátilo cibriť svetovú mládež v etických disciplínach, v pretekoch mravnej čistoty a v eskamotáži rovných, ničím nezložených chrbtíc.

Vek svalov a zautonómnených sexuálnych žliaz musí nevyhnutne zaviesť do cieľa masových hrobov a masových vrážd. A falošné, sentimentálne opičie fňukanie nad hrobmi detských a ženských mŕtvoliek dobre vie, že šťastie nie je organizačným problémom. Ale zato tým zúrivejšie treba dokazovať, že ním je.

No ešte bol možný generálny pardon! Ešte by sa svet mohol skoncentrovať v jednom hospodárstve a jednej veľkorysej hmotnej nesebeckosti, aby sa tým sebeckejšie mohol venovať svetovej sebeckosti spásy, svetovej politike lásky a vzájomnej pomoci väčších menším, svetovej organizácii odpustenia a dôvery.

Ak nie, črtali sa nedozreté možnosti najpríšernejších katastrof pre všetkých rozpútaním prostriedkov zdanlivo vytvorených ľudským umom. No Absolútno sa vždy s najväčšou diskretnosťou schováva i za to najľudskejšie, ba najvecnejšie.

Keď vidíme, ako sa oná diskretnosť v tých najperiférnejších životoch vie prejavíť v malom alebo zdĺhavom ochorení, a tým pomôže vyrovnať duchovnosť pokrivenú vyčerpanosťou a nervozitou doby, keď teda vidíme tú dojemnú starostlivosť o každú dušu, musíme s istotou nadľudskej nádeje i v každej budúcnosti vycítiť vždy starostlivosť smerujúcu k dobru.

Straussovská nová evanjelizácia v praxi

Pavol Strauss v (názve) UPC

V Univerzitnom pastoračnom centre Pavla Straussa v Nitre sa študenti stretávajú už pár rokov. Kto bol muž, ktorého meno je v názve UPC, však málokto vedel. Sem tam sa fotografia, úryvky jeho diela a informácie o živote objavili na nástenke. Hrubé knihy s menom Pavla Straussa v knižnici naznačovali jeho pracovitost a múdrosť.

Predstavenie osoby lekára, spisovateľa, esejistu MUDr. Pavla Straussa a impulz k otvoreniu jeho kníh prišiel až v teraz, v pôstny čas, 23. marca 2011, kedy pozvanie nitrianskych študentov na čaj prijal pán doktor Jozef Strauss - syn Pavla Straussa, s manželkou. Spolu s nimi prišla predniesť úryvok z eseje „Prečo som sa stal katolíkom“ rodinná priateľka Straussovcov, herečka Eva Hlaváčová.

Vzácné stretnutie študentov so Straussovcami sa nieslo v priam rodinnej atmosfére. Pán Jozef Strauss predstavil život svojho otca a v osobných spomienkach priniesol na stretnutie jeho ideály, túžbu po pravde a jej neustále hľadanie, pracovitost a veľkosť jeho diela, ktorá vzbudzovala obdiv. Rozprávanie Straussovcov bolo svedectvom o ľudskosti, akoby stretnutím so samotným Pavlom Straussom. Láskovosť a pokora Pavla Straussa boli odpoveďou na naše neustále rebelovanie, hľadanie vlastných ciest v živote a nerozvážnosť. Meno Pavla Straussa už nebude len v názve nášho UPC, ale aj v srdciach študentov ako vzor kresťana, ktorý kresťanstvo bral vážne, lekára, ktorý liečil ľudí, nie iba choroby, hudobníka, ktorý hudbou plašil smrť, spisovateľa, ktorý písal, aby jeho dni neboli zbytočné - oprávnený vzor študentov, hľadajúcich pravdu a odpoveď na otázku, ako žiť.

„Všetko je milosť. Všetko je dar. Nič nie je samozrejmé. Na nič nemáme právo. My sme len dlžníci a nevedno, čím, kedy a ako splatíme svoje preddavky.“ Darom, pre nás študentov, bolo aj toto milé, hlboké a úprimné stretnutie pri čaji.

Anna Paľová

• MUDr. Jozef Strauss a vedúci UPC Lubomír Hlad

„Čím môže Cirkev prispieť k vytvoreniu rovnováhy medzi pokrokom a morálkou? Čo môže robiť, aby už nielen pokračovala vo svojej existencii, ale aby ešte raz dokázala prebudiť morálne zdroje človeka? Mohli by sme unáhlene tvrdiť, že Cirkev bude môcť prežiť, len ak bude schopná pomôcť ľudstvu prekonať tento ťažký okamih. Aby to dokázala, musí vystupovať ako morálna autorita, a musí to robiť dvoma spôsobmi: **musí ponúknuť vzory a musí znovu prebudiť vôľu a schopnosti ľudí, aby tieto vzory nasledovali**“ (podč. J. R.).

(Benedikt XVI.,
Chválospev na svedomie)

„Vždy som chcel – i naďalej nechcem iné – slúžiť ľudstvu a človeku. Nevieť teda lepšie, ako práve v týchto časoch priblížiť sa mu a sprístupniť čím viac kresťanstvo a jeho ducha, keď podľa všetkých príznakov choroby musí samo spoznať, že všetko zlo dneška pochádza z obchádzania a zaznávania kresťanských prahodnôt. A pre to je jediný recept: „instaurare omnia in Christo“ (obnoviť všetko v Kristovi).“

(Pavol Strauss, Ecce homo; 5. 7. 1948)

(13. 5. 1992) Dnes je výročie fatimského zjavenia. V Rusku sa jeho predvídava moc realizovala. Ale ako vyzerá celý svet?

Ak nezasiahnu nebeské mocnosti, zrúti sa svet do priepasti vlastného rozumu. Kde sa pomestia toľké duše zabitých? I sv. Terézia z Ávily nad tým špekulovala. A tí toľkí zbytočne vykúpení.

Ježišu, či ani toľké Tvoje výkupné utrpenie nestačí paralyzovať dnešnú nelútostnú zlobu terajška? Napriek všetkému, Pane, zostaň s nami!

(14. 5. 1992) Svet sa zmieta v nevysloviteľnej kríze. I náš slovenský svet. Všetko je spochybnené, všetky hodnoty viery, citu, rozumu. Všetko je zneistené, hodnota slušnosti, čistoty a istoty istôt.

Kristus je vyhnanec i v kňazských srdciach. Obletje nás strach z pomerov v celom svete, či to nezavládne aj u nás? Pritom je u nás ešte nepomer hodnôt ovládateľný. Hody v ríši diabla sú atraktívne. Od začiatku všetkého sú dve ríše. Treba sa vedieť pridať.

(Variácie o tom istom. Zbrané... diela 5, s. 259-260.)

V ústrety storočníci

Svojho času (18. okt. 1990) som si so záujmom čítal list Vladimíra Solovjova redakcii istého časopisu pod názvom „Osoboje čestvovanije Puškina“. V tomto liste sa Solovjov dotýka stého výročia narodenia A. S. Puškina – a mne sa jeho úvahy zazdali veľmi podnetnými vzhľadom na blížiaci sa 150. výročie narodenia „nášho Puškina“ – Pavla Országha Hviezdoslava. Na nejaké budúce okrúhle výročie Pavla Straussa som vtedy ešte nepomyslel...

Prešli však dve desaťročia (aj čosi), stojíme na prahu „čestvovanija“ 100-ého výročia narodenia Pavla Straussa, a žiada sa mi znova navrátiť k onomu listu Vladimíra Solovjova – teraz už s pohľadom nie na hviezdoslavovské, ale na straussovské výročie.

Najprv je tu príhoda, ktorá je dojemná zvlášť teraz, keď Straussovi obdivovatelia a ctiteľia dostávajú k jeho storočníci do rúk Zobrané literárne a srovnateľské diela Pavla Straussa v 10. zväzkoch!

Sté výročie Puškinovho narodenia našlo Solovjova vo Švajčiarsku, v mestečku Ouchy pri Lausanne. Neďaleko bývali jeho dobrí priatelia, s ktorými v podvečer toho jubilea spolu ľutovali, že si nezobrali so sebou do cudziny Puškinove diela, lebo tu sa k nejakému jeho poriadnejšiemu vydaniu nedá dostať. – K tomu Solovjov poznamenal, čo si treba dobre zapamätať aj vzhľadom na straussovské výročie: **„Takto sme boli zbavení jedného a najlepšieho spôsobu pripomenutí si Puškina – čítaním jeho diel.“**

Čo sa však nestalo: na druhý deň poštár doniesol Solovjovovi doporučený list a veľký balík so Zobranými dielami A. S. Puškina. Podrobnosti, ako sa to mohlo stať, nás nemusia zaujímať; hlavný je Solovjovov záver: **„Niekoľko večerov po sebe – myslím, že celý ten puškinovský týždeň – som si potom nahlas čítal Puškina a prečítal som všetky jeho najlepšie diela.“**

Musíme dosiahnuť, – poznamenal som si k týmto Solovjovovým slovám, – aby inteligentní Slováci mohli takto osláviť výročie Hviezdoslava: mať v rukách jeho „polnoje sobraniye sočinenij“.

Akože sa teda nezaradovať, že Straussovi čitatelia pri jeho storočníci takúto možnosť budú mať!

+

Prevážnu časť listu však Solovjov venuje polemike s kritikmi, ktorí sa akoby

zákonite vyrojili práve z príležitosti onoho výročia, a ktorých zmyslom bolo ukázať a dokázať, že Puškin je pre súčasníkov nie potrebný a nemá im čo povedať, lebo veď za tie roky vývoj hodne pokročil a obohatil sa natoľko, že Puškin nemôže s ním držať krok; že sa dnešnému človeku žiada niečo iné, vyššie, aktuálnejšie...

Zapamätajme si Solovjovovu repliku: **„Výborne. Ak teda p. Rozanov hovorí, že my Puškina nepotrebujeme, potom problém môže byť len v jednoznačnom vymedzení tých „my“, v mene ktorých to hovorí.“**

Dúfam, že touto poznámkou dačo podobné u nás v súvisi so Straussovým výročím nevyveštíme... Lebo motívy by sa našli (a aké pádne!), najmä ak by sa potvrdila pravda inej Solovjovovej práce (Slepota i oslepenije); Solovjov tu totiž tvrdí, že v našej dobe **„stále smelšie, ale aj bezohľadnejšie vystupujú ľudia iného druhu, ktorí pravdu nielen vidia, ale nenávidia. A nenávidia ju práve preto, že ju vidia až príliš dobre, nielen zo stránky teoretickej a estetickej, ale vidia ju aj so všetkými jej praktickými požiadavkami a následkami. Nenávidia pravdu jednoducho preto, že ich zaväzuje robiť to, čo sa im nežiada.“**

Podľa Solovjova teda **„popri duchovne slepých, ktorí stratili schopnosti jasne vidieť následkom choroby ducha (zdedenej po predkoch, či získanej vlastnými bežnými hriechmi) – slepých, ktorí ešte môžu byť uzdravení a nadobudnúť schopnosť vidieť – a vedľa tých, ktorí majú duchovný zrak obmedzený len na jednu stránku pravdy (a ktorí sa hoci s veľkou námahou, ale predsa len môžu vyliečiť) – sú tu ešte duše, ktoré sa vedome z vlastného rozhodnutia zaslepujú – a to z nenávisťi k pravde, ktorú vidia úplne a zo všetkých stránok. Takíto sebazaslepenci nemôžu byť uzdravení, lebo sa sami uzdraveniu bránia.“**

Počkáme si teda, ako sa situácia vyvinie, a či sa aj v našom prípade potvrdí pravda Solovjovových slov...

Musím sa priznať, že som si hodne dávno (12. 2. 1995) pri stretnutí sa s jedným takýmto „sebazaslepeným“ kritickým duchom poznamenal: **„Uvedomujem si, že skutočný Straussov kritik sa ešte nenarodil či neprejavil, ale rozhodne treba očakávať, že sa raz zjaví: múdry, sarkastický, nonšalančný, potlapkávajúci po pleci a zároveň vrážajúci do boka jedovaté šípy. – Skoro by som povedal, že sa ťa nemôžem dočkať, ANTISTRAUSS!“**

Julo Rybák

„Kto smie ho na odpoveď brať...?“

(P. O. Hviezdoslav)
(Pozri Listy PS 13, s. 20-25)

Pavol Strauss:

Ľudia hovoria najviac o zrade iných, o ich chybách. Lebo sa v tom vyznajú zo zvláštnej vnútornej skúsenosti.

Ale veď každý človek, i veľký človek je len človekom a má i svoje slabé stránky. Ale nie preto je veľkým, že ich má, ale napriek tomu. A tak je účelnejšie a zmysluplnejšie upriamiť sa na klady ľudí a prenechať to ostatné filtračnej stanici Večnosti.

Ani hrdina, ani mučeník sa nedá pochopiť z jeho ľudskejších chvíľ, ale celý jeho život je ožiarený z tej jednej krátkej hodiny sily a milosti. Jediná sekunda istoty stačí, aby udržala celý život v pochybnosti.

...Keby títo úbožiaci raz v živote smeli nazrieť do úžasných duševných dejov, čo spôsobuje jedna iskierka milosti oných vírov nadprirodzených síl, ktoré by energeticky rozhybali tisíce tovární! Aby tak neuhýbali od oduševnencov Božieho prospechu.

Konverzia sv. Augustína iste vyváži polovicu svetových dejín.

Niet nič krajšieho, ako byť otrokom otrokov. Vidieť a viesť slepých, ktorí ťa podceňujú len preto, že nevidia, že im nedáš cítiť, že cítiš.

(Nezdvorilé glosy)

Ťažké je povolanie kritika. Pre trochu kritického pozorovateľa je to akoby systém učenej alebo učene sa tváriacej závisti: nevedieť vydať zo seba tón, a poučovať speváka a obecnosť ako ho počúvať. A podobné je to u kritikov výtvarných a literárnych.

Nik neobsiahne všetko. A neraz rozhodnú gény po starej matke, v akej tónine zlomyseľnosti a prepotentnosti sa budú svetom niest' neomylné generačné omyly.

Všetci nakoniec roznášame po knihách a novinách svoju osobnosť a dobovú obmedzenosť. Tvoriví kritici sú láskaví. Tak ako sú múdri politici zhovievaví a čestní.

(Sám za sebou)

K blahorečeniu Pavla Straussa

Pavol Strauss O svätosti

Svätosť – dnešný človek to od seba od-
súva ako romantizujúcu predstavu. A
predsa je to najreálnejšia predstava. Du-
chovný svet je veľmi tvrdá a neoblomná
prítomnosť. Kde je smrť manipulátorom,
je všetko tvrdo kontúrované bez citlivej
zložky so stále hroziacim pádom do toho
najpodstatnejšieho.

A do všetkého sa mi pripletie aj prvok poézie a hudby. To mi je dôkaz, aké je oboje podstatné a trvalé. A že patrí do registra v blízkosti Absolútna. A to sú hodnoty večné, oporné body života.

Nemôže to vajatať okolo sentimentalizujúcich osobnostných predstáv, ale sú to hodnoty okolo najreálnejších tvrdých postáv mučeníkov v nie barokových predstavách, ale v tvrdých hrdinských, krásnych skutočnostiach. Život vie byť tvrdý.

Národ nie je stratený, kým je v ňom jediná svetlá duša. Ani Cirkev nie je na pokraji, kým je na svete jediný svätý.

Typ svätca je osobnosť, ktorá do krajnosti využije svoje rozumové danosti a vôľu a na to naštepuje úplnú otvorenosť a odovzdanosť voči Absolútnu. Prосто povedané: svätci sú obyčajní ľudia, ktorí však brali lásku k Bohu a k ľuďom doslova.

Všetko dorastá v rozdvojenom svete duchovných síl v rozvíjajúcich sa silách agresie. (...) Na hraniciach možnosti milosti narastá aj možnosť zániku. Okolo poznania sveta svätcov otvára sa možnosť návratu.

Svet bude vždy nenávidieť každého, kto bude tvrdiť, že jeho skutky sú zlé. Takého kritika vždy budú hádzať do jamy levov, aby sa ho striasli.

Ale takí vždy boli a vždy budú, hlásne trúby Božej vôle od proroka Daniela po dnešných rúcačov modiel oficiálnej idolatrie. Doby i našej individuálnej sebalásky.

To je memento večnej hrôzy zlého svedomia ľudí i národov, že sa vždy objaví silný otvorený duch, advokát Božích nárokov, ktorý zastáva len Boží záujem. „Na ktorého si spomenul Boh, lebo nepopustí toho, ktorý ho miluje“ (Dan. 14, 28-42).

Pre veriaceho je svet naozaj levia jama, jedine Božou milosťou skrotených

šeliem plná. Len dôvera, ktorá korení vo viere, vydrží: „Expecta Dominum, viriliter age: et confortetur cor tuum, et sustine Dominum“ (Vyčkávaj Pána, silný buď, tvoje srdce nech sa upevní a Pána vyčkávaj) (Žal. 26, 17).

Svet sa nebúril nikdy proti katolíkom, že boli dobrí, ale že boli zlí. Aj Chesterton to konštatuje: „Nie proti svätým rehoľníkom brojí svet, ale proti nesväťm.“

Mučeníci nie sú protiargumentom. Ukrutnosť sveta voči svätým je len dôkazom, že zlo neznieslo vedľa seba svätosť. Noc nie je dôkazom proti dňu, ale je dôkazom, že všetko je pomínutelné, a aj zlo je len takou nocou.

Čo si musia nechať ľúbiť svätí v takej nesvätej dobe! Režimy sa menia, ale ľudia napáchnutí určitým režimom sa nemenia. A ide o to, aby sa zmenil človek. Zo svojej úbohosti sa musí vytiahnuť a vliezť duševne do inej kože. Len, aby nás vedeli svätci vylepšiť. Ale sú aj doboví svätci, dobrí a ušľachtilí ľudia, čo žijú povedľa nás.

Na ľudstvo – vcelku – možno aplikovať Boží výrok o židoch „populum derae cervicis sit“ (je to ľud nepoddajnej šije) (Lx, 32,7 14).

Vylial už nejednu čašu hnevu na neho a zhruba treba zistiť, že to nepomohlo. Málokedy bolo ľudstvo tak postihnuté ako v 20. storočí. Vojny, koncentráky, pracovné tábory, plynové komory, diktatúry, surovosti, najvyberanejšie sadizmy a falše, hory utrpenia, moria krvi a slz, a predsa je väčšina ľudí z národov vo verejnej alebo skrytej vzbure k Bohu. Ako židia v púšti.

Ale vždy sa znova nájde poznáný či nepoznaný Mojžiš, ktorý Boží hnev uchláholí, „aby sa pán zlutoval nad nešťastím, ktorým chcel navštíviť svoj ľud“.

Len Boh pozná toho, kto vždy zachránil svet pred ostatnou záhubou.

Európa, to nie sú továrne a mestá, budovy a hospodárstvo, financie a bane, podnikanie a investície, historické pamiatky a súčasné vlády. Európa, to je jeho intelektuálna elita, duchovní potomkovia mučeníkov a vyznávačov, ktorá neprichádza každých šesť rokov na inú pravdu, ale ako skalopevný kormidelník vedie loď myslenia a cítenia za jedinou absolútnou pravdou, ktorá sa neprieči žiadnej vede, ani kráse, ani slobode – ide za pravdou Absolútna.

Neslobodno hľadať spásu mimo sveta, ale pre svet. Veď všetko je Božie. Treba to len väčšine ozrejmiť. To je cieľ terajšieho apoštolátu.

Tí najväčší kompromisníci by chceli svet oddeliť od Boha. To je filozoficky typ Judáša. Tí najväčší morálni farizeji by chceli svätých oddeliť od ľudí. To je typ mravných Judášov. Tí najväčší úplatkári a sebci by chceli cirkev oddeliť od ľudí. To je typ sociologických Judášov.

To nie sú cesty ako v Kristovi zjednotiť ľudstvo. Na to treba týchto všetkých demaskovať totalitou lásky, odovzdanosti a sebaobetovania. Na to treba múdru svätosť a svätú múdrosť. Len tak bude raz Pán pokornému ľudstvu záchranou (Ž. 17).

Šosák všetkých vekov ostáva vždy spodovníkom srdc – i vlastného – a priekupníkom duší – i vlastnej. V revolučnom habite je práve taký odporný ako vo vykorisťovateľskom. Vždy je ochotný každého – okrem seba – obetovať svojmu záujmu, ktorý má raz rás spoločenský, inokedy hospodársky. Pravý revolucionár je len svätec, lebo je ochotný seba a svoj záujem obetovať za každého. Najstatočnejší a najúprimnejší revolucionár je svätec, lebo nežiada od iných, aby začínali s revolúciou, ale začína ju u seba. Urobí revolúciu v sebe, začína svet naprávať v sebe. (...)

I svätosť i revolučnosť sú späť s krvou. Lenže revolucionári prelievali cudziu krv, kým svätci vlastnú.

Som presvedčený, že nik nemá také svedomé výkyvy a krízy ako konvertita a nik nemá také ťažkosti a pokušenia ako svätec.

Mnohí vedci a filozofi sa orientujú na budúcnosť. Len presne nevedia z priebehu vývinu minulosti odhadnúť jej premietnutie do budúcnosti. Bolo treba milióny rokov, aby sme dorazili do stavu dneška; koľko ich bude treba na tie veľké kroky vývoja do ďalších cieľov?

Najväčší vývoj sa doteraz udial v človeku. Nikomu sa rozumovou cestou nepodarilo preniknúť za vrchol budúcnosti – za smrť. To nebolo a nebude dielo vedcov, ale vizionárov, svätcov a adeptov ducha.

(Nezdvorilé glosy)

Ladislav Hanus

O svätosti

Čo je svätosť ako ľudský postoj?

Predovšetkým je to celkom kladná odpoveď – úplné „áno“ – na Božiu výzvu k svätosti. Je to plné splnenie prvého príkazu: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou mysľou“ (Mt 22, 37). Svätosť je plnosť, úplnosť, totalita. Plná otvorenosť a oddanosť Bohu. Je to život z Boha a k Bohu, a to totalne, bezpodmienečne. Vo všetkých varietách života si túto orientáciu k Bohu, túto celú patričnosť k Bohu, toto krúženie okolo Boha ako ústredného slnka, bezpodmienečne zachová. Križovatky života totiž človeka všelijako opantajú a vzdialia od Boha. Medzi človeka a Boha navádzajú rôzne prekážky. Pomer sa oslabí a rozriedi. Božie príkazy sa neberú v plnej prísnosti, ale vykladajú sa už len metaforicky. Svätec, ktorý sa snaží o svätosť, má sluch otvorený na Boží hlas. Božiu výzvu, Božie príkazy berie doslovne, v plnej prísnosti: *celým srdcom, z celej duše, zo všetkej sily*. Zanechať všetko a nasledovať ho. Iba jedno je potrebné.

Ako smerujú k Bohu všetky jeho myšlienky, tak vzťahuje k Bohu všetky svoje životné vzťahy. Všetky svoje veci a veci sveta vidí v Bohu a vzťahuje k Bohu.

V úpadkových časoch Cirkvi bol jedinou záchranou svätec. Náboženská postać sa tak rozriedila, orientácia k Bohu sa celkom strácala, čiže myseľ sa tak zosvetštila, že rozklad bol nevyhnutný a ľudsky povedané nebolo východiska. Musel povstať svätec, prichádzajúci ako posol priamo od Boha, ktorý začal reformovať život na doslovnom podklade Kristových slov: „*Nasledujte ma. Hľadajte najprv Božie kráľovstvo. Milovať Boha z celého srdca... a aj blížneho z tejto samej Božej lásky.*“ Cirkev sa zreformovala len týmto totalným maximalizmom. (...)

Aj na svätosť sa vzťahuje *zákon časovosti*. Sotva ktorý dejinný jav vyrastá tak zo svojej doby ako fenomén svätca. Možno povedať: každá doba si vytvorí, zrodí svojho svätca, akého potrebuje, aký je jej, tejto doby, najhlbším výrazom. Vyrastá z celého jej duchovného rozporenia, z jej dejinnej konštelácie, z jej časového náboženského ideálu, ale najmä z jej biedy. Osobnosť svätca sa vynorí práve na najhlbšom bode duševnej biedy, úpadku,

kde nerv života je najcitlivejší. Vynorí sa práve proti bežnému vládnuceму duchu, vždy proti prúdu – preto sa jeho zjav zdá byť najnečasovejším, priam provokatívnym. Svätec je najvýraznejším predstaviteľom svojej doby. Epocha, v ktorej žil, sa volá príznačne: pavlínska, augustínska, benediktínska, františkánska, morusovská, alfonzovská, hofbauerovská, terezínska. Svätci tak zanechávajú hlbokú cezúru. Ich dielo sa stáva už stabilným imaním duchovných dejín. (...)

Moderný vek je neheroický, je vecný. Ako nemá zmysel pre mystérium, nemá ho ani pre zázračný heroizmus, pre mimoriadnosť javu. Ideál svätosti sa dnes vidí práve vo všednej nenápadnosti, v skromnej skrytosti, vo vernosti služby, obety, lásky. Svätosť je anonymná. Ideál sa vidí v tom, keď ani jeho najbližší nezbadajú gloriolu svätosti.

Podoba prítomnosti sa však blíži prvokresťanskej. Znamenie svätosti sa zase mení. Skrytá utiahnutosť služby sa hodnotí ďalej. Ale je tu akási dvojznačnosť: v skrytosti by sa videla dnes skôr opatrnosť, snaha mať pokoj od ťažkostí. Nedostatok odvahy, ktorú náš čas tak potrebuje. Nenáboženské a protináboženské ovzdušie si žiada *svedectvo*. A tým sa vystupuje zo súkromnej anonymity. Svätec i nevoľky stáva sa činiteľom verejným, ktorý sa dnes podoberá na osud mimoriadnosti. Vzor dňa stavia Solženecyn: jednotlivec, má odvahu postaviť sa proti masívnosti vládnuceho sveta, so všetkými dôsledkami. Tvár človeka tu, pravdaže, vyžaduje rýdzosť charakteru, svätosť. Voči skrehnutej bezmocnosti voči Leviathanu len svätec môže priniesť dobový obrat.

I sociografia svätosti sa mení podľa dobového obrazu. Ak v starokresťanskom čase vzorom bohumilého života bolo radikálne oddelenie od sveta, prvé tisícročie ovládal ideál moniálny, mníšsky. Coenobium, jeho každodenný Opus Dei, bolo tým chráneným útočiskom, na ktorom jedine bolo možno rozvinúť život svätej komunity ako odlesk nebeského kráľovstva, ako anticipovanie večnej blaženosti, „chodiť pred Božou tvárou“. Laický stav nemal vlastného modelu. Nadobudol si ho, legitimoval, keď vstúpil do kontaktu s kláštornou komunitou ako laický brat. Mníšsky a hierarchický ideál vládol dlho do novoveku.

V *sekularizovanom svete* sa vzor už nevidí v odlúčenosti, ale priam v strede tohto času, uprostred života. Ako sa spoločenská štruktúra diferencuje do posledných fines rozvetvených povolání, odborností, služieb, aj zduchovnelému kresťanovi ide o to, do tohto organického väziva práce sa začleniť, byť jeho platným

členom. Kresťanovi ide o to, aby obstál ako člen kolektívu, na každom mieste, kam ho život položí, aby tam obstál aj ako kresťan. Svätosti ide o to, aby realizovala tam, kde stojí, plný život z Boha. Niet už nijakej preferovanej privilegovanej spoločenskej formy. V každej sa dá uskutočniť ideál svätosti.

(Princípy kresťanskej morálky, str. 262 – 265.)

PRVÝ A POSLEDNÝ

Prvý a posledný písaný dokument o kontaktoch medzi Munkovie rodinou a MUDr. Pavlom Straussom sa podarilo nájsť v korešpondencii, ktorá sa - nechcem použiť výraz: zázrakom – zachránila.

Podľa písomnej výpovede samého MUDr. Pavla Straussa v jeho diele *Život* je len jeden by sme mohli usudzovať, že sa títo vzácní ľudia po prvýkrát stretli v Ružomberku v r 1939.

V korešpondencii po Munkovie rodine som našiel zaujímavý list, ktorý dosvedčuje, že Munkovci poznali MUDr. Pavla Straussa ešte počas ich pobytu v Bratislave. Je to gratulácia k promócií datovaná z mája, či júna roku 1937.

Ako sa tieto hlboko spriaznené duše, medzi ktorými sa vytvorilo úprimné priateľstvo, stretli, ostáva a možno navždy zostane pre nás na tejto zemi záhadou.

Posledný písomný dokument z konca augusta 1944 adresovaný mame Gizele Munkovej napísal MUDr. Pavol Strauss tesne pred evakuáciou Vojenskej nemocnice v Ružomberku do Korytnice. Takmer celú korešpondenciu medzi sebou viedli v nemčine. Tento posledný lístok napísaný na liste z poznámkového bloku je napísaný po slovensky.

Medzi týmito dvomi písomnými dokumentmi sa podarilo zachrániť dostatočné množstvo korešpondencie a iných písomností, ktoré si tieto spriaznené duše medzi sebou vymieňali.

Korešpondencia je nezvratným dôkazom o hlbokkej, čistej a úprimnej kresťanskej viere, ktorou žili všetci Munkovci: otec Franz, matka Gizela, starší syn Tomáš i mladší syn Jurko. Korešpondencia podáva tiež obraz, akou cestou viedli Munkovci MUDr. Pavla Straussa k viere. Postupným uverejňovaním listov si bude môcť vytvoriť každý súdny čitateľ objektívny obraz o ceste, ktorou sa uberali Munkovci a doktor Strauss.

Je len na nás, či v týchto riadkoch nájdeme i slová či myšlienky, ktoré i v nás prebudia túžbu milovať ukrižovaného Krista.

(Martin Jančuška)

Martin Koleják

Horlivosť konvertitu

Conversio Sancti Pauli!

Prvý príkaz: Buď vždy horúci!

Druhý príkaz: Buď vždy verný!

Tretí príkaz: Buď vždy celý!

(Pavol Strauss)

Pasáž z knihy Fr. Mauriaca *Utrpení a štěstí křesťana* je podľa Júliusa Rybáka nádherným svedectvom o Pavlovi Straussovi:¹ „**Je medzi vami niekto, koho vy nepoznáte...**»

Tento výrok Jána Krstiteľa, adresovaný farizejom, dnes kresťan opakuje svojim bratom často s nešetrnou radosťou. Konvertitom treba hodne odpúšťať, je nevyhnutné porozumieť ich ohromeniu nad tým, že takmer nikto z ich okolia nemá najmenšiu predstavu o existencii pokladu, ktorý oni objavili. «Je medzi vami niekto, koho vy nepoznáte...» Slová, ktoré sú dnes rovnako aktuálne ako v dobe, keď krstil Ján, lebo úmerne tomu, ako sa svet vracia k paganizmu, vracia sa k svojim prameňom i kresťanstvo.² Porozumieť objavu konvertitov znamená porozumieť nasledujúcemu Ježišovmu podobstvu: „Nebeské kráľovstvo sa podobá pokladu ukrytému v poli. Keď ho človek nájde, skryje ho a od radosti z neho ide, predá všetko, čo má a pole kúpi“ (Mt 13, 44). Je riziko zameniť toto podobstvo so sympatickým obrazom zo života. Nachádzame sa však pred mocným hlasom trúby, schopným, ak niekto pochopí jeho význam, nenechať ho viac pokojným počas zostávajúceho života. Ježiš chcel viac menej povedať toto. Udrela rozhodujúca hodina histórie. Na zemi sa zjavilo Božie kráľovstvo! Boh prišiel spasiť svoj ľud, vykúpiť ho z hriechu a smrti a viesť ho do svojej intimity.³ Je to ponuka pre všetkých. Výzva, aby človek radikálne zmenil svoj život, zanechal hriech a žil s Bohom.

V živote konvertitov sa pochopenie tejto skutočnosti prejavuje v **horlivosti**. Strauss v nasledujúcej výpovedi hovorí o sebe, pretože to bol on, ktorý bol pokrstený, keď mal tridsať rokov: „Výraznejšiu horlivosť novokrstenca treba chápať ako bolestný pocit ničoho nenávratne strateného. V tridsiatich rokoch pokrstený človek musí žiť v mučivom povedomí, že i neprerušovaný eucharistický život mu nemôže dať zabudnúť na tých prvých tridsať stratených rokov. Nechápu to takí, ktorí nevedia, že musia dohnať horlivosťou to, čo sa im prv dostalo z milosti. Veď

všetko je len milosť.“⁴ Konvertita rýchlo zbadá, že bežní veriaci často ani nemajú potuchy o tom, aký poklad vlastní, čo sa prejavuje aj v tom, že im chýba zápal za **Božie veci**. Dokazuje to jeho názor: „Konvertita zachádza vo svojej horlivosti ďaleko za ciele a možnosti bežných veriacich, ktorí sú vlastne len z duchovnej lenivosti práve nie neveriaci. Túži po ohnivom kre poznania Božieho. V túžbe po blízkosti Božej zadúša plameň banálnosti života veľkými, kajúcimi slzami, ovlhnutým vechtom odriekania a sústredovania. Podľa svojich vlôh a možností a podľa stupňa vytrvalosti vystupuje do rôznych výšok. No v takých zriedených výškach sa dlho nevydrží. Tak sa dlho nedá žiť. Vyvolení Boží v týchto štádiách zomierajú. U tých zvyšných nastávajú z času na čas reakcie, ktoré si nekonvertiti môžu dovoliť. Konvertitovi sú dovolené len pod dohľadom Božím. Konvertitu viac bolia, lebo vie, prečo boli recidívy. Sú to krízy, ktoré vo svojich vývojových štádiách preháňa každá, i svätec.“⁵

Strauss tu nie náhodou dáva do súvisu konvertitu a svätca. Pravá konvertitická horlivosť vedie k svätosti. Obidvaja podstupujú duchovné zápasy, o ktorých tvrdí: „Som presvedčený, že nik nemá také vnútorné výkyvy a krízy ako konvertita a nik nemá také ťažkosti a pokušenia ako svätec.“⁶ Príčinu týchto zápasov u konvertitu vidí v tom: „Všetko, čo opustil, sa mu zdá dobré, logické, svetlé. To nové sa zdá preludom, bláznovstvom, nereálnosťou. A tu, v stupni intenzity týchto kríz sucha a vzbury, máme jeden z dôkazov, že diablova ríša je zrkadlový obraz ríše svetla. Lebo presne o taký vývojový stupeň, ktorý urobila duša smerom k Bohu a k ľudskej dokonalosti, o taký istý stupeň nastane výkyv do pokušenia. Nakoľko sa naša duša pritiahla k Bohu, o toľko nás sotí diabol do svojich zúfalstiev a prázdnot. A tak nám môžu byť takto chápané a odreagované naše najfatálnejšie krízy našimi najkrajšími nádejami a istotami.“⁷

Strauss poukazuje aj na ďalší dôvod ich zápasu, ktorý dokážu zvládnuť iba s Kristom: „Konvertitom sa často vyčíta ich prepiatosť, ich extrémnosť a nekompromisnosť, ba dakedy aj hysterickosť. Ale treba rozumieť ich ťažkému postaveniu; áno, ťažkému, ako všetkému, čo Boh žiada. Svojich zanechali a tým smerom sa často rozprestierajú púšte nepriazne a hory nenávisťi; a v kresťanských radoch sa stretávajú s nedôverou. I pre túto opustenosť sa musia tak náruživito primknúť k Božskému Srdcu, ktoré aj im prisľúbilo vykúpenie.“⁸

Konvertiti sa takto stávajú veľkým darom pre Cirkev, pretože viera u mnohých kresťanov rýchlo vytuchne, zvetrá,

stratí svoju silu. Strauss to vidí takto: „V generáciách a cez stáročia sformalizovaná viera preteká na nové národy, apoštolská **horlivosť** vybuchuje tu i tam vo veľkých a neústupných konverziách. Konvertitická **horlivosť** prestáva byť pohnútkou k ľahko a elegantne ironickým úsmevom na perách laxných obchodníkov s kresťanstvom, či už ekonomickým, či literárnym, lebo ich pery meravejú v bezmyšlienkovitej strnulosti nad živými súdmi Božimi, ktoré sami zapríčinili svojou zmeravenou a bezkrvnou tiež eštevierou. Povýšenosť patentovaných plienkových kresťanov – ktorí to dostali do plienok – kapituluje dávno pred náporom, pred ktorými krv ozajstných konvertitov ani len neschladne. Lebo dnes už nie je problém žiť za svoj ideál, ale zaň trpieť a zomrieť. Pravdaže, zmechanizované ideály nestačia svojim vnútorným tempom dobehnúť tempo zla. A predsa ide o ducha tradície, o správne tradovaného ducha. A tu sa ukazuje, že ho možno získať. Veď všetko je problémom minulosti. Na konvertitu sa môže preniesť jemnosť psychologickéj vycibrenosti a umeleckého taktu, ktoré sú plodom dlhého vývoja pod ustavičným, cez generácie sa vlievajúcim vplyvom sviatostných milostí. V jedinom novom zjave sa naraz môže realizovať túžba, možnosť a nutnosť stáročí. Dejiny sú herbárom odkvitnutých nádejí. Pre ľudí, pre ktorých sú dejiny celkom jasnou stopou Božej vôle, musia byť vítané všetky snahy a intenzity, ktoré sa snažia nastaviť do týchto Božích siločiar.“⁹

Skutočný katolík potom aj vo všednosti tohto života vníma nielen pozemský svet, ale aj Boží. Ako to vyjadril Strauss: „Človek sa pritom nemôže vymaniť z prúdu každodennosti, ktorý ho obmýva. Žiť

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II
WYDZIAŁ TEOLOGII
INSTYTUT TEOLOGII MORALNEJ

ThLic. Martin Koleják
Nr albumu 86522

Prawda jako fundament życia chrześcijańskiego
według Pawła Straussa (1912-1994)

Rozprawa doktorska
napisana na seminarium
z teologii moralnej
pod kierunkiem
ks. prof. dr hab. Sławomira Nowosada

Lublin 2009

vo dvoch svetoch sa stane samozrejmosťou a stereotypom. Vskutku sme tu, a in effigie [obrazne] sme tam. Kde nás táhá srdce, je kľúč k nepoznaným svetom.¹⁰

Strauss sa bezprostredne stretol s horlivým kresťanským životom, čo muselo byť pre neho inšpiráciou a útechou vo svete nepochopenia: „Ale žil som v tomto našom malom svete. Videl som intenzívny život viery u krstných rodičov aj inde, spoznal som cenných kňazov, ale videl som aj vieru pomiešanú s politickými ideálmi, aj tradičnú a formalistickú vieru. Postretal som aj evanjelikov, láskavých aj ironických, veľmi antikatólických. Stretol som ľudí, ktorí úkosom hľadeli na moju konverziu a neverili, že to nechce byť len únik pred dobovým postihom. Začal som koketovať so vstupom k milosrdným bratom, ale pán kanonik ma odhovárať, a myslel som aj na jezuitov, ale hlavne, že som bol šťastný s modlitbou a meditáciou, čítaním a poéziou. Pritom ma trápili krutosť vojny aj hrôzy deportácií. Nepochopiteľná zloba z Božieho dopustenia, aj útek brata.“¹¹

Poznámky

¹ Porov. J. RYBÁK, *So Straussom – po Straussovi II* (Záznamy zo Zápísnika 3.9. – 31.12.1994), Prešov 1998, s. 23.

² F. MAURIAC, in J. RYBÁK, *So Straussom – po Straussovi II*, s. 23.

³ Porov. R. CANTALAMESSA, *Gettate le reti. Riflessioni sui vengeli. Anno A*, Casale Monferrato 2003, s. 249-250.

⁴ P. STRAUSS, *Tesná brána*, Trnava 1992, s. 26.

⁵ Tamže, s. 43.

⁶ Tamže.

⁷ Tamže.

⁸ P. STRAUSS, *Mozaika nádeje*, Trnava 1992, s. 59.

⁹ P. STRAUSS, *Tesná brána*, s. 47-48.

¹⁰ P. STRAUSS, *Človek pre nikoho*, Bratislava 2000, s. 143.

¹¹ P. STRAUSS, *Kolíška dôvery*, Trnava 1994, s. 25.

Životy väčšiny ľudí sú hazard s časom, v celosvetovom meradle. Ale badáme, že v zlých časoch posiela Stvoriteľ jasné a jasavé vodcovské osobnosti. Raz to bol Izaiáš, potom Mojžiš, potom Kristus, potom sv. František, sv. Cyril a Metod, potom sv. Ján z Križa, sv. Ignác, Martin Luther King, Gándhí, matka Tereza, Ján Pavol II., Hlinka. A teraz len túžime a čakáme. Všetko sa vyhrocuje. A sme tu opustení. Všetko je len v Bohu.

(Pavol Strauss)

Pavol Strauss Modlitba

Bože večný, nezmerný a bezhraničný, pomôž nám zbaviť sa modlitebných schém, ktoré zošturujú let duševných síl! Daj nám vynoriť sa na okraj Tvojho Ducha, ktorý si v Kristovi pohladil všetko jestvujúce, hmotné i duchovné, ktorý stále všetko oživuješ v prírode živej i zdanlivo neživej! Hviezdy a svety sú odtlačok Tvojej veľby. Pomôž zoškriabať z našich zoškvarených duší, nech to popraská a odpadne z ohrád našich slabostí, ktoré sťažuje pocit Tvojej živej, i keď nepoznanej prítomnosti, vo všetkom, nad všetkým a cez všetko. Sme zanesení v sebe mnohými vrstvami stuhnutého duševného a citového bahna z historických, psychologických i pekelných nánosov, ktorými prenikajú len občasné úsvity Tvojho večného jasu. Veď v podstate vedome i nevedome túžime byť svetníkmi Tvojho svetla. Sme len tupým temnom bez Tvojho prieniku.

Pane, buď s nami, aby sme poznali a cez Teba všetko poznávali. Buď oporou našich dýchavičných srdc, náznakom Tvojej sily a veľkosti v našich zazávojovaných myšliach. Nauč nás byť živým obdivom Tvojej vševediacej Prozreteľnosti, do ktorej sa s dôverou možno vložiť do otvorených dlaní Tvojej múdrej lásky.

Živ naše vnútorné i vonkajšie životy, veď tak či tak si Ty náš jedine možný život. Daj do nás silu, aby sme so svojimi myšlienkami, nápadmi a činmi čím menej priechli Tvojej vôli a plánom. Veď zmarit' ich nemôžeme, len vďačne alebo menej vďačne sa im podrobiť. Príď, Pane, k nám, do našich životov i do života celého sveta. Veď si beztak všetko vo všetkom.

Slnká a hviezdy sú chabým odrazom Tvojej veľkosti. Skôr tušením. V nám neviditeľnej oblasti Tvojej duchovnej ríše, v ktorej prebývaš so všetkým čo bolo, i so všetkými čo boli, je pravlasť Tvojho bytia. Tu je perspektíva našej konečnosti. Veď Ty si, Ktorý si. Cez milióny Tvojich svätých a vyvolených bytostí ide večná Tvoja oslava. Ich príhovor nám pomáha život ako-tak zvládnuť. Z tých tisícich ciest života je len jedna Cesta. Nedaj nám zahynúť, kým ju nepobadáme. Všetko je to len krehko naznačené. Veď Ty si cesta, život a láska. Sme zahalení rúskom nádeje. A Matkou nádeje je Tvoja večná matka. Bez nej by sme boli absolútne siroty. Bez nej padáme na zem ako chabý červíak.

Pane, daj nám vždy sa pozviechať a na duchovných krídlach anjelskej fantázie vyletieť a túžiť v dôvere v dar tvojej milosti, aby sme nikdy neboli sami, ale v závanе Tvojej večnej prítomnosti. Lebo Ty si náš večný Otec.

Pomocou lásky pochopíme všetko. A preto nechápeme Boha, že naše srdcia sú prázdne. Rozumom nemožno pochopiť večnosť a Večného. Túžba našich duší je bolesť nad tým. I tí najsvätejší starej doby i novej doby sa mu len priblížili. Náš svet je iná oblasť ako Božia. I keď sme subsumovaní do stvoriteľského diela, sme schopní odhaliť len jeho lem. I keď čo ako hlboko prenikáme stále jemnejšími poznávacími mechanizmami, blížime sa jeho okraju. Tušenie j náš najväčší výdobytok.

A opora nášho vnútra je Mária, Matka Božej milosti, Matka ostatnej nádeje. Toto najčistejšie židovské dievčatko, ktorá jediná bola hodná Božej dôvery. Ona je smerovka k večnosti, a tým aj k svätosti.

(Kolíska dôvery. Zbrané literárne a mysliteľské diela 3, str. 336 – 338.)

Modlitba za zvedavých ľudí

Ďakujeme Ti, Pane, že si stvoril i ľudí zvedavých po pravde a pokroku a že sú im tieto viac než vlastné blaho a sloboda; ďakujeme Ti za týchto krtkov podzemia ducha. Bez nich by bol život nepružná šedivá púšť driemania. Ani chrbát ťavy, vďaka im, nie je kolembavý a čas chytřejšie dozrieva.

Ďakujeme Ti za zvedavých ľudí, lebo sú milovníkmi vývoja a kopovmi Ducha Svätého. Sťahujú kožu temna zo všetkých dostupných tajností.

Udržuj v nich stále vrchy zásob zvedavosti. Udržuj ich stálu pružnosť ohliadania a neposednosť a uprav ich v tok dobra.

Daj im vždy nové oči, aby mohli nazrieť do plných hrncov skutočnosti. Daj im vždy hlboké uši, aby mohli načúvať pri nevyčerpatelných akumulátoroch Tvojho sytého mlčania. Daj im vždy svieže prsty, aby nimi načierali do sväteničky Tvojich možností.

Zachovaj týchto pažravcov ducha, zachovaj ich tomášovský začiatok, vrcholiaci v ich pavlovskej krvi, a odpusť im.

Odpusť im ich dobrodružnú svätosť a odpusť aj ich karikatúram, ich falošným bezzubým odliatkom. Amen.

(Zbrané literárne a mysliteľské diela I, s. 48.)

Pavol Strauss

Interview pred 20 rokmi

Pri príležitosti 80. výročia narodenia Pavla Straussa (30. augusta 1992) sa uskutočnil s ním rozhovor, v ktorom mu otázky kládol Ing. Karol Kubík. – Podstatnú čas rozhovoru uverejnil potom Katolícke noviny (1992, č. 3. s. 11). So súhlasom pána Kubíka uverejňujeme v predvečer Roku Pavla Straussa vybrané nezverejnené časti tohto rozhovoru.

Kubík: Príslušníkom židovskej komunity na Slovensku sa ublížilo, a to aj vinou Slovákov. Nepocitujete trpkosť z takéhoto dôvodu?

Strauss: Trpkosť nepocitujem, Som presvedčený, že je všetko v rukách Božích a všetko riadi ten Hlavný plánovací úrad Boží. Bolo tuná iste mnoho viny zo strany židovských občanov, tých krčmárov. (Ale však neboli len židovskí krčmári na tom Slovensku.) Ale to sa – často v duši vidím, že sa to zveľičuje, vyzdvihuje. Medzi mnohými príslušníkmi židovského národa, i na Slovensku i vo svete, bolo veľa nadaných duší, veľa omilostených ľudí. Medzi veľkými spisovateľmi, medzi veľkými mysliteľmi, od Spinózu počnúc až po Bergsona. Boli to veľké duše, veľké mozgy, láskaví ľudia, ktorí v duši boli katolíci. Veď som sa stretol i s takými zjavmi, čo povedali, že pravým katolíkom môže byť len cez židovstvo. Veď aj Pán Ježiš patrí telom do tohto spoločenstva, i jeho nebeská Matka. A preto myslím, že to, čo nám dali teraz do rúk, ten dialóg medzi parížskym arcibiskupom **Lustigerom** a dvoma filozofmi, to je niečo, čo by si mal každý slovenský katolík vziať do rúk, premeditovať. Tú lásku k nášmu Mesiášovi, nášmu Spasiteľovi, tú možno rozduchať len tým, že cez Duchu Starého Zákona sa snažíme vžiť do toho prechodu. Všetci apoštoli boli z toho národa. Mnohí veľkí duchovia boli z toho národa aj v tie časy, a to celkové odsúdenie židovského národa ako bohovraha, to je rozhodne nemiestne a primárne nekresťanské, nekatolícke.

Boh bol, je a bude. Večnosť je za dverami. Čaká nás. Preto podľa týchto smerníc duchovných a morálnych katolíckej Cirkvi sa nám treba uberať do zajtrajška.

(Poznámka. Citovaná kniha – rozhovory s kardinálom Lustigerom – *Zvolil som si Boha*, ktorú preložil nebohý pán profesor Šmálik, je k dispozícii v cirkevných kníhkupectvách.)

Kubík: Bolo by šťastím aj pre Slovensko, aj pre židovský národ, keby sa v súvis-

losti s tým nešťastím, ktoré sa vo vzťahu tých dvoch národov udialo, taktó uvažovalo. No zatiaľ, žiaľ, zdá sa nie je tomu tak. Preto si dovoľujem opýtať sa, ako sa pozeráte na možnosť zmierenia, odpustenia a zabudnutia na tie smutné udalosti a upretia pohľadu dopredu.

Strauss: Holocaust bol nesmierna krivda na tom národe, a v duchu kresťanskom a katolíckom hľadím aj na budúcnosť. To, čo Svätý Otec robí, že v jednej ruke drží Starý zákon a v druhej Nový, a tým sa snaží dopátrať čistej, novej budúcnosti – to nech je príznak aj pre židovský národ, i pre slovenský národ, aby došlo k tomu, aby bola najprv v duchu tá zmluva zmierenia, lebo krivda bola nesmierna; lebo hlava nehlava sa tí vinní a nevinní ľudia brali do tých strašných táborov smrti. Treba to vedieť voľákym spôsobom v každej duši vyrovnať, utlmiť všetko negatívne, všetko radikálne, a dôjsť k rozumnému a krásnemu celosvetovému zmiereniu.

Boli krásne zjavy aj tu na Slovensku, aj tie záchranné pokusy cez Otca biskupa Vojtaššáka až po prezidenta s jeho výnimkami. Boli tie javy náznakom pre budúcnosť.

Budúcnosť je vždy v Božích rukách, nie v našich rukách. My sme len nástroje. Tie nástroje nech sú vždy čisté, tie nástroje nech sú vždy obrátené na večnosť Božiu. Tomu najvyššiemu slúžime vo svojej viere jedni i druhí. Preto len na pôde Božej milosti sa môžeme zísť. Raz, som presvedčený, sa zídeme.

Kubík: V mladosti ste sympatizovali s komunistickým hnutím, s ktorým ste sa však rozišli. Dá sa povedať, že ste prišli na svoj omyl, pretože Vás tam priviedla túžba po sociálnej spravodlivosti. Ostatný vývoj u nás, najmä výsledky volieb naznačili, že Slovensko, zdá sa, akoby sa priklonilo k istému derivátu komunizmu, akoby Slovensko nerospoznalo, že komunizmus nikam nevedie. Povedali by ste pár slov k tejto situácii?

Strauss: Je nešťastím tejto doby i našich ľudí, že v nich prevláda sympatia k hospodárskemu dobru, preto sa boja o to „dobro hospodárske“, ktoré skúsili za komunizmu, že ho stratia v demokratizovanej spoločnosti. Myslím, že tu by mal nastať vnútorný obrat u ľudí. Hmotné je potrebné, ale nie podstatné. Treba kilometre a kilometre odbočiť, aby sme sa vyhlili tejto ceste mamonárstva. V duchu začína všetko dobré i všetko zlé. Veď aj diabol je duch. Celý rozdiel medzi diablom a nediablom je v tom, že aj tí diabli vedia, že Boh je tu, ale nie sú schopní Boha milovať. A tak pomohli

odbočiť ľudským dušiam na cestu toho hmotárstva, aby ich odvedli od Boha. Ten rozdiel medzi diablom a nediablom je v tom, že obaja vedia, že je Boh, ale ten, čo Boha pozná a miluje, ten má lásku. Diabol je ten, ktorý nemá lásku. A do týchto vôd by sme sa nesmeli dostať.

Kubík: Upozornili ste na to, že naši ľudia majú zintenzívniť vnútorný život, zbavovať sa chýb aj hlúposti. No ale popri tom všetkom – ako vidíte budúcnosť Slovenska?

Strauss: Perspektívne mám pred sebou tri jasné body: Slovensko, slovenský človek a slovenské slovo.

To slovenské slovo je malý zázrak, ktorý invokuje myšlienkový svet, formuje citový svet a zapája do ostatných oblastí kultúry myšlienky, hudbu a výtvarné umenie. Ale základ je slovo. Slovo ako duchovný, výkladný magazín. Slovo ako iniciátor prehĺbenia myšlienok, moderátor formovania vízií, ktoré každý človek v sebe má, ktoré musí vedieť premietnuť a interpretovať tak, aby boli evidentné celému svetu, ktoré každý s týmito vidinami každý človek chce spojiť (? – J. R.).

Nieto toho odboru, kde by sme nemali vynikajúcich jednotlivcov. Máme takých veľkých básnikov, ako je **Rúfus**, ako je **Strmeň**, ako je **Turčány**, ako je **Motulko**, ako bol **Janko Silan**, ako bol **Valo Beniak**, ako bol **Rudo Dilong**. To sú všetko, všetko veľké zjavy. A máme ich mnohých aj v trošinku nižších etážach literatúry. Dovoľm si povedať, že **Slovensko je jedna svetová poetická veľmoc**. Určite by **Hviezdoslav** a **Krasko** boli dostali Nobelove ceny, keby neboli v malom Slovensku.

Ale nielen v poézii máme veľké zjavy. Iste **Suchoň**, **Ciker** aj **Zeljenka** sú európskeho formátu hudobníci. Nemôže byť každý Mahler, ale každý môže byť svojským spôsobom Mahler svojej kategórie existenčnej.

Máme veľkých výtvarníkov, máme **Hložníka**, máme **Laca Záborského**, mali sme **Fullu**, **Benku**, mali sme aj iných, klasicistov veľkého formátu. Mali sme **Medveckú** a máme mnohých iných výtvarníkov, sochárov.

Nemali by sme pestovať komplexy slaboduchosti a malosti. Naopak, mali by sme vidieť, ako sa v tej atmosfére európskej a svetovej všetky tie postavy zväčšia, narastú. Bolo by potrebné viac nás prekladať, bolo by potrebné poslať do cudziny zástupcov týchto najvyšších kategórií.

Ja si myslím, že Slovensko si svoje miesto vo svete nájde podľa zásluhy vnútorných hodnôt. A k tomu nám Pán Boh pomáha...

Vyznania troch konvertitov

Pavol Strauss:

Goethe vytýkal bratom grófom Stollbergovcom, ktorí katolicizovali, že nemá rád ľudí, ktorí opúšťajú vieru svojich predkov. A oni odpovedali, že sa vrátili k viere predkov. No každý konvertita neopúšťa vieru svojich predkov, ale sa dostáva ta, kde sa mali dostať oni. Konverzia nie je odvrat, ale návrat. Oči, nasmerované na Starý zákon, sú zbystrené pre pohľad na Nový zákon. Veď Kristus neprišiel nič zrušiť, ale dovŕšiť a zdokonaľiť. Kardinál Newman je toho najžiarivejším príkladom a ďalší sú Tomáš Merton a blahoslavená Edita Steinová.

Nepredstaviteľné je šťastie konvertitu. V tom čase osobnej životnej otvorenosti som prežíval to nakrajšie vo svojom živote. Keď prijme vedome a prebojovane Zjavenie ako celok dospelý človek a oddá sa mu nadobro, je to nesmierna duševná slasť. (...)

Pritom som presvedčený, že z knihy života vyčítame vždy len svoju históriu, tak ako v knihách, obrazoch a v hudbe vyčítame, vidíme, cítime len to, čo je v nich z nás. Život je rozpomienka na seba samých a minulosť, prežitky a zážitky zobudzajú v nás niečo, čo v nás drieme, čo je v nás preformované, z čoho sme sformovaní. (...)

A tak som až po konverzii prvý raz v živote mal pocit, že sme doma, že som ta vždy patril, kde som sa konečne dostal. Mojm domovom sa stala Kristova Cirkv, mojm útočišom chrám.

Situácia sa zmenila. Kedysi si povolal Boh pohanov a zavrhol zarytých židov. Nový vyvolený národ, kresťania, sa však často stali zarytými židmi a Boh ich zavrhol a zavrhol ich ešte väčšmi, ak budú národom farizejským, a vyvolil si ľud nový, teraz zas spomedzi pohanov a židov.

Stále ide o vydobytie duchovných priestorov pre kráľovstvo Božie. Nevzýši, než sa naladiť na šiesty žalm: „Domine, convertere, et eripe animam meam“ (Navráť sa, Pane, a pre Tvoje milosrdenstvo zachovaj ma).

Alexander Meň

...Chápem svoju príslušnosť k národu Božiemu ako nezaslúžený dar, ako ešte väčšiu zodpovednosť pred Bohom. On povolal Izrael k svojej službe; jeho dejiny sú posvätnými dejinami. A do

dnes pokračujú. Ak väčšina príslušníkov môjho národa neprijala kresťanstvo, je to len jedno z radu dejstiev v dráme, ktorá sa odohráva medzi Bohom a svetom. To sa započalo ešte za čias Biblie a pokračuje aj u iných národov, veď mnohé z nich kresťanstvo čiastočne opustili. Som šťastný, že môžem zo svojich slabých síl slúžiť Bohu Izraela v jeho cirkvi. Pre mňa sú Starý a Nový zákon neoddeliteľné. Nakoniec je to v kresťanskej teológii nepopierateľná téza. Ako kresťan som hlboko vzdialený akémukoľvek šovinizmu a ani to nemám v povahe. Oceňujem a milujem kultúru, v ktorej som vyrástol a ktorá mi tak mnoho dala. Ani na chvíľu však nezabúdam na zodpovednosť za poslanie, ktoré pre mňa vyplýva z mojej príslušnosti k ľudu Izraela.

(Alexander Meň, Rozbít led. Kresťan ve spoločnosti, s. 196-196.)

Jean Marie Lustiger

...Postojom veriace človeka je uznať v Ukrižovanom Toho, v ktorom je akoby predstavené odmietnutie každého človeka otvoriť sa Bohu, ale tiež Toho, ktorý nás oslobodzuje. Ináč povedané, Ten, ktorý by si hovoril: ja som nevinný od tejto smrti, „druhí“ ho usmrtili, ten nemôže veriť v Krista. Ba je to aj dôkazom, že neverí. Lebo veriť v Krista znamená mať „srdce skrúšené“. Je to obraz päťdesiateho žalmu a Jeremiáša, že srdce zatvrdil sa stáva srdcom skrúšeným veľkosťou lásky Boha, ktorý chce odpustiť, že srdce zo skaly sa stáva srdcom z mäsa. V Kristovej smrti sa ozýva iná otázka, ktorú v jej hĺbke pochopí iba ten, ktorý sa živí Bibliou a ňou sa vychováva: *prečo trpí spravodlivý?* Tento výkrik nám podáva kniha Jóbova. Izrael si stále dáva túto otázku neústupne, pritom všetkom, že zachováva proti vetrom a vlnobitiam myšlienku, že keď človek poslúcha Boha, dosahuje svoje šťastie. Je to idea hlboko pravdivá, ale paradoxná, a niekedy skoro neznesiteľná. Pretože spravodlivý trpí. Čo som teda urobil, Pane? Predsa ty to vieš! Tak prečo sa skrývaš? Prečo mlčíš? Prečo nehovoríš? Spravodlivý trpí, Mesiáš trpí. Všetci sme za to zodpovední. Každý kresťan sa priznáva, že nesie zodpovednosť za Kristovu smrť. Ak sa takto nevidí, tak nie je kresťanom. Povedať: „To nie som ja, to je druhý“, znamená postaviť sa mimo kresťanstva. Preto antisemitizmus vo svojom pseudoteologickom podaní: „židia ho usmrtili, a nie my“ je rúhanie. Popiera univerzalitu vykúpenia. V tvári Ukrižovaného nevidí Syna Izra-

elovho nespravodlivo prenasledovaného, nevidí moc Božiu, ktorá odhaľuje hriech všetkých, aby sa nad všetkými zmilovala.

(Zvolil som si Boha, s. 69-70.)

...Na mnohých príkladoch sme si ukázali, že starozákonné dejiny a texty sú začiatkom, ktorý ešte na čosi čaká. Úplnými a pochopiteľnými sa stávajú až potom, keď ich čítame po textoch Nového zákona a z ich hľadiska. Nový zákon teda nie je ničím naštepeným. A ani náš vzťah k Starému zákonu nespočíva v tom, že by sme si takpovediac protiprávne prisvojovali čosi, čo patrí iným. On spočíva v tom, že je tu ozajstné vnútorné spolupútnictvo a že Starý zákon by ostal nedokončeným fragmentom, keby neprešiel do Nového. Toto je naše základné kresťanské presvedčenie.

Avšak s týmto presvedčením ide ruka v ruku aj ďalšie, že totiž Izrael má ešte aj dnes svoje osobitné poslanie. Čakáme síce na okamih, keď aj Izrael povie Kristovi svoje áno, pritom však vieme, že aj toto jeho čakanie pri dverách má v dejinách svoje osobitné poslanie, s veľkým významom pre svet. Je teda isté, že tento národ zastáva osobitné miesto v Božích plánoch.

Boh teda nevzal svoje slovo naspäť, podľa ktorého je Izrael vyvoleným ľudom?

Nie, pretože je verný. Prirodzene, možno konštatovať, že Izrael má ešte pred sebou kúsok cesty. Ako kresťania veríme, že na konci sa s nami nájde v Kristovi. Ale nemožno ho len tak odbaviť a vynechať z Božích plánov, lebo i naďalej bude mať nad sebou Božiu vernosť.

To znamená, že židia musia alebo by mali uznať Mesiáša?

Veríme, že áno. To neznamená, že by sme im smeli nanucovať Krista, ale že musíme mať pri nich rovnakú trepezlivosť ako Boh. Musíme sa však aj pokúšať žiť v Kristovom spoločenstve tak, aby toto spoločenstvo už nikdy nestálo proti nim alebo bolo voči nim trúfale, ale aby im uľahčovalo ich vlastný príchod. Avšak stále ostáva naše kresťanské presvedčenie, že Kristus je Mesiášom aj pre Izrael. Pravda, to už je v Božích rukách, akým spôsobom, kedy a ako sa uskutoční zjednotenie židov a pohanov, zjednotenie Božieho ľudu.

(Kardinál Joseph Ratzinger: Boh a svet. Rozhovor s Petrom Seewaldom, s. 122-123.)

K Straussovmu blahorečeniu

Dva záznamy zo zápisníka:

(15. apríl 1990)

Pod vplyvom Ecce homo Pavla Straussa som hovoril o tom, že sa možno ešte dožijeme, keď na Straussov Zobor začnú chodiť pútnici...

*Bože, čoś ráčil slovenskému ľudu
zrodiť svetu tohto svätého človeka,
daj, nech ho budeme,
jeho rodáci, hodní.*

(22. december 1991)

„Možno naozaj tie Solovjovove slová, ktoré redakcia vypustila v Slovenských národných novinách (1991, č. 49, s. 6), treba ponechať pre toho, kto bude raz Pavla Straussa blahosloviti.“

+ + +

Aké to boli slová? – pýtam sa zvedavý, keď mi po 20 rokoch prišiel citovaný

záznam do rúk. Nie je práve čas na ich uverejnenie? – Tu sú. (Vynechaný text vyznačujeme plnotučne.)

*Slovensko si môže s uspokojením vy-
dýchnuť. Stalo sa! Duch Božej milosti ešte
raz láskavým okom zhladal na tento kraj
a našiel dôstojný „objekt“ schopný „vzblknúť
od kríka“ (Turčány).*

*Dôstojný – lebo ako hovorí Vladi-
mír Solovjov – „mocný Boh si vyberá
mocného človeka, ktorý by s ním mohol
zápoliť; Boh súc sám sebou sa zjavuje
len sebavedomej osobnosti; Boh svä-
tý sa spája len s človekom, hľadajúcim
svätosť a schopným aktívne sa usilovať
o mravnú dokonalosť“. A na inom mies-
te: „...také určenie či vyvolenie, ktoré je
vzťahom Boha k určitému predmetu, je
úmerné nielen priazni hovoriaceho, lež
aj povahe vyvoleného“.*

(J.R.)

Kvety z popola

Všetko v človeku je sútok vonkajších i vnútorných vplyvov, okolností, straty súvisov a pokusov o ich znásilnenie. Ale

nie v násilí je súlad. Najväčšia sila a sila zrodu všetkého je pokoj. Keď chce byť každý slobodný, nie je v tom záruka pokoja. Kto chce bojovať za pokoj, bojuje, a tým ruší pokoj. I boj za hodnoty je boj, rozruch a krivda. Pokoj napriek nepokoju je začiatok pokoja. Názory narážajú na názory a rozvíria i to, čo sa ešte nemalo čas usadiť.

Čo sa už zomlelo v dejinách sveta a čo sa ešte môže, až po úplné zničenie sveta, sú len známky odreagovania zúfalej negácie vlastných pozitívnych hodnôt srdca i ducha a útek do slepej uličky vnútornej bezperspektívnosti. Čím viac sa hovorí o záchrane pokoja, tým je ohrozenejší. I muchy a motýle by ohrozili svet, keby im narástli pazúry a zuby dravcov, a to sme urobil zo sveta pomocou výbušnín a atómových zbraní. Keby sme sa zase mohli stať motýľmi, čo opelia kvety.

Každá agresia je forma zúfalstva, len rôzne odstupňovaná. Keby sa odfúkla pena z úst agresie, ostala by len úbohosť. A tak nie je nik tak sám, ako ten, čo vybičuje masy.

6 49/1991

Slovenské národné noviny

PAVOL STRAUSS, básnik a mysliteľ

Potešil som sa, keď sa v prvom čísle obnoveného univerzitného časopisu Universitas Šafarikiana '91 dostali blízko vedľa seba môj medailón o Pavlovi Straussovi (na obr.) a básne Viliama Turčáneho *O, prosme svetlo, ktorá sa začína slovami:*

*Duch vanie, kade chce. Kto s pokorou však prosí
ten jas, jas láskavý, čo vesmír preniká,
na toho zostúpi i s darom jazyka
a v iskrách múdrosti aj okolie ním zrostí.*

Slovensko si môže s uspokojením vydýchnuť: Stalo sa! Duch Božej milosti ešte raz láskavým okom zhladal na tento kraj a našiel dôstojný „objekt“, schopný „vzblknúť od kríka“.

Je čosi dojemné v tom, že týmto „objektom“, predurčeným pre poslanie byť lekárom ľudských duší, sa stal lekár z povolania, chirurg, ktorý „vo chvíli, keď začína písať, už vykonal to hlavné: pomohol ľuďom v zápase o život alebo aspoň o zdravie“ (Hamada). Raz sa nájde niekto, kto naplní skutkom moje zvolanie pred desiatimi rokmi pri prvom stretnutí sa s textom Pavla Straussa – s knižkou Zákruty bez ciest: „Veď je to heroický život, ktorý by si zaslúžil zaradenie do série Žizň zamešťateľných ľudej!“

Pavol Strauss – ako o tom svedčí značný počet jeho rukopisov – vrchovatou mierou naplnil svoje poslanie: i pred Tým, kto si ho za svoj hlas vyvolil, i pred svojím národom. Teraz je rad na nás. Všetka zodpovednosť padá na naše plecia, lebo – ako som už bol kdesi napísal – „musíme si uvedomiť, že médium je MILOST', a milosť k nám nemôže prichádzať len tak z ničoho nič, milosť sa k nám prihovára len vtedy, keď cítí naliehavú potrebu. A ak napriek tomu zostaneme voči nej hluchí, nemôže nás minúť zaslúžený trest“.

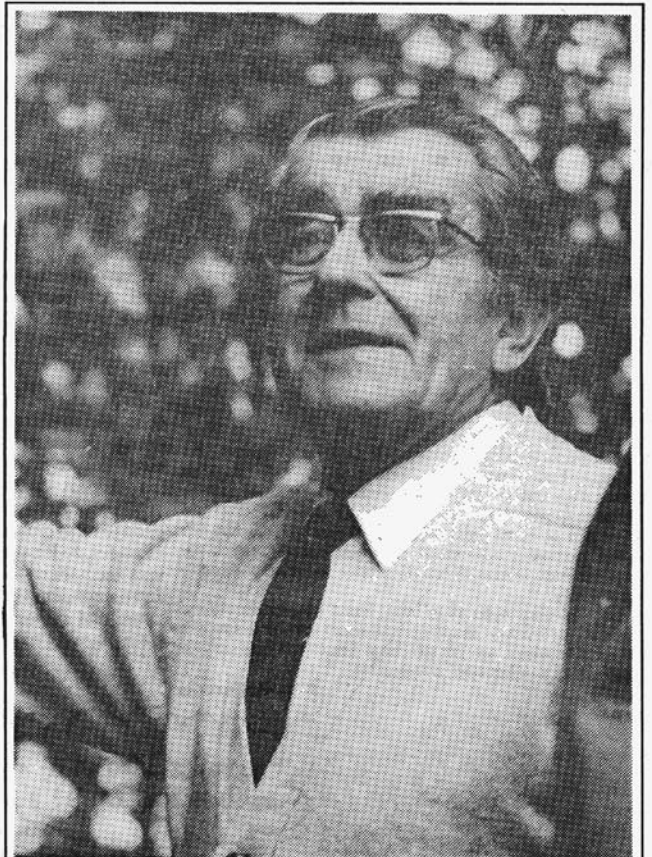
Zhodne s týmto presvedčením vyznieva úvaha Vladimíra Solovjova o tom „dokonalom, a preto naskrze obtiažnom“ prikaze, ktorý máme v evanjeliu. „Sú nám však dostupné aj zvláštne prostriedky – pomoc milosti, ktorá zákon neruší, lež nám dáva silu na jeho vyplnenie. Preto, ak najprv odmietame túto pomoc a potom sa zdráhame plniť prikaz evanjelia pod zámienkou jeho obtiažnosti, niet pre nás ospravedlnenia“ (podč. J. R.).

Ano, Pavol Strauss k nám prichádza v „kritickej hodine dejín“ (O. Březina), v čase, keď „zásoby Božej milosti sú vyčerpané“, ako sám hovorí – aby nás zbavil výhovorky, že sme nevedeli, čo činíme, a čo sme povolani učiniť. Prichádza „cestu a správny cieľ vždy bližším osvetliť“ (Turčány). Prvou našou povinnosťou je sprístupniť jeho dielo čitateľovi. Dielo, ku ktorému sa ešte stále obraciam – čo je v dnešnej dobe nad všetky pochopy! – vražednou kainovskou tvárou, „však vražda je i umlčanie a zamĺčanie hodnôt, oklieštenie rozletov, všetko ako nepočutá hudba. Trepotavý let supov zaznieva nad Kainovým dielom. Teší ich čerstvá krv, nemá bolesť, výkypný život, predom zabudnuté objavy a zadusený spev“ (P. Strauss).

Mám svoje – neradosťné – skúsenosti s ponúkaním rukopisov Pavla Straussa rozličným vydavateľstvám a vydavateľom. Zdá sa mi preto, že práve Matica slovenská je povolaná, aby sa chopila iniciatívy – ide o duchovný poklad národa nateraz ešte ťažko odhadnuteľnej ceny – a začala konať. Prvým krokom by mohlo byť vyvolenie akéhosi Kruhu priateľov Pavla Straussa, ktorý by inicioval a realizoval kroky ďalej.

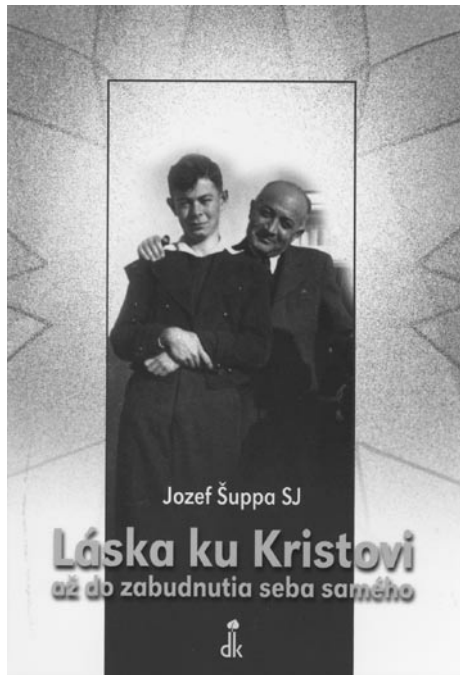
Každé slovo, čo sme schopní o Pavlovi Straussovi povedať, bledne pri stretnutí s jeho originálnym slovom ako ranná luna, keď nad obzor vystúpi slnko. Pre čitateľov, ktorí sa ešte so Straussovými textami nestretli, vyberám preto cyklus ukážok z jeho rukopisu Kvety z popola (1986). Z rukopisu, ktorý sa podujala vydať Okresná knižnica (!!!) v Liptovskom Mikuláši – ako výraz obdivu a úcty k svojmu rodákovi. Kiež by ju nasledovali iní pre túto prácu povolanejší!

Júlio RYBÁK
Foto J. Rybák, ml.

K blahorečeniu Tomáša Munka SJ

Publikácia „Láska ku Kristovi až do zabudnutia seba samého“ od pátra Jozefa Šuppu obsahuje – okrem krátkeho prehľadu života rodiny Munkovcov, hlavne staršieho syna Tomáša a jeho otca Františka – „Deviatnik s prosbou o blahorečenie Tomáša Munka SJ a jeho otca Františka“ (Dobrá kniha, Trnava, 2009).

Je teda v prúde proces, o ktorom sme na stránkach Listov PS 5 (2006, s. 13) písali: „V Ružomberku vstupujú do Straussovho života – ako zásah milosti! – manželia Munkovci, Franz a Gizela, obaja konvertiti zo židovstva, manželský pár, o ktorom sa čoraz viac začína zdieľať presvedčenie, že je na čase začať proces ich blahorečenia. (O ich tragickom utrpení a smrti v koncentračnom tábore pozri Listy PS-2, s. 1 a Listy PS-4, s. 19;21).“

Nebudeme ďaleko od pravdy, ak povieme, že **kto sa najvrúcnejšie prihovára za toto blahorečenie, je práve ich krstný syn Pavol Strauss** – ten, ktorého títo „nesmierne vzdelaní a kultivovaní ľudia“ „ľudsky a kultúrne pritúlili“, boli voči nemu „nesmierne láskaví a pozorní“, s ktorými „spolu prežíval krásu a hĺbku kresťanstva. Život modlitby a lásky“, s ktorými „čítali spolu staršiu i novšiu duchovnú literatúru a chceli úprimne žiť len z toho“, vďaka ktorým „v stálych rozhovoroch o duchovných veciach“ prekonával rad radom predsudky z minulého života – a ktorí ho napokon raz večer vzali na litánie, kde - akonáhle „zaznelo Tantum ergo, bolo moje vnútro rozhodnuté“.

J. R.

Zobrané literárne a mysliteľské diela Pavla Straussa

Čudujem sa, že som ešte nikdy – ako motto ku Straussovi – nepoužil Izaiášove slová, ktoré mi teraz ponúkol Jan Heller v dnes kúpenej knihe „Rozhovory nad Bibliu“:

„Spustí-li se lijavec nebo padá-li sníh z nebe, nevrací se zpátky, nýbrž zavlažuje zemi a činí ji plodnou a úrodnou, takže vydává semě tomu, kdo rozsívá, a chléb tomu, kdo jí. Tak tomu bude s mým slovom, které vychází z mých úst. Nevrátí se ke mně s prázdnotou, nýbrž vykoná, co chci, vykoná zdárně, k čemu jsem je poslal.“

Hneď som si spomenul na tie slová proroka Daniela, ktoré v závere článku „Deposit trvalých hodnôt“ cituje Jozef Tóth: „Rozumní sa budú skviť ako lesk oblohy a tí, čo mnohých priviedli k spravodlivosti, budú ako hviezdy na večné veky.“

(Zápisník J. R., 3. máj 2007.)

Mária Spoločníková

OHLAS NA DIELO DR. PAVLA STRAUSSA

Neprekonané postrehy o kultúre, objektívne rôznorodé, citlivé i svieže témy dnešného sveta a vysoko efektívnu bázu má ojedinelý literárny monument Pavla Straussa, skrývajúci na svojich stránkach veľký potenciál v úchvatných pohovoroch o živote, o originálnych koncepciách slova, o jedinečných formách hudobných diel, o zážitkoch premien rytmov, o rozsiahlych umeleckých okruhoch a tvarosloví v slohoch výtvarných diel, o substancii artefaktov, o etike a estetike objektívneho prístupu k problémom každodenného, hlavne duchovného života veriaceho človeka. V povšimnutia hodnej opozícii ku globalizácii sveta, distingvovane upozorňuje na jej skryté tendencie, ktoré nerešpektujú slobodu dobovej atmosféry a sú bez úcty k vzájomnosti životných cieľov, inšpirácií, pocitov a bez pocty k imaginárnej hĺbke DUCHA a zákonitostiam SVETLA a ABSOLÚTNA.

Pri osobnom zamýšľaní sa nad Straussovými živými témami v súvislosti s jeho postojom k súborom tvorcov, hudobníkov, umelcov skladateľov, zostave výtvarníkov, k výberu literátov, jednotlivých filozofov so zaužívaným historickým výkladom, cez jeho intenzívne vnímanie idey a symboliky, hľadanie, odkrývanie odpovedí na podstatu a jadro aktivity kultúry, pokúšam sa rozjímať, duchapovznášajúce vyznanie, potenciál vedomostí pevnej štruktúry a bohatstva myšlienok využiť, ako inšpirujúci fenomén pre oporu a prehodnotenia vlastnej práce, ciest povolania a určenia mojich záujmov.

Pri viacerých uhloch pohľadu na naše kultúrne dedičstvo so sakrálnym zameraním s duchovne vyjadrenou formou a estetikou, je práve výtvarný

prejav najpestrejší a pre moju profesiu najpríťažlivejší. Zvlášť ak zdôrazníme jeho (Straussove) intenzívne prežívanie, vhlbenie sa do cieľov obsahu a odhalenia zámerov tvorcov, napokon ak vyzdvihneme aj množstvo pozícií a jeho záverov putujúcich k polohe transcencie.

Dovoľte preto niekoľko slov o sakrálnych prejavoch minulosti (a krátko o ich osudoch), o ktorých, zdá sa, máme málo vedomostí a toho času iba sporadické správy o súčasnom dianí, hoci ako historický celok neboli nikdy izolovaným javom. Azda iba dnešok diskvalifikuje myšlienkový svet „zašlých“ prejavov a intenzívne sa vrhá kdesi inam.

Vedieť sa dívať, čítať obraz, plastiky, poznať slohy a ikonografiu, mať schopnosť vstrebať obsahovú náplň, premýšľať o cieľoch, poslaní výtvarného umenia i hudby je završenie nielen namáhavé, ale aj náročné. Je nutné do hĺbky si uvedomiť, že bolo a je to vždy služba presahujúca myslenie odkrýť tajomstvá hmotným spôsobom, pokus zobraziť tónmi nevysvetliteľné, vytvárať hodnoty dobra, obsahovo etické, formami estetické, ktorých výsledkami sú **kvality nadčasové**. Boli a ostali súčasťou reálneho sveta, poukázali na neodhalené súvislosti, nadreálne skutočnosti. Na cestách tradícií sa v zrozumiteľnej sfére invenciou dospelo k správne poznaniu sveta PRAVDY, zákonov Božích príslubov. **Priniesli ovocie radostných emócií a pokojom krásy poskytli ľudskej duši víťazstvo DUCHA**. Dary talentu prehodnotili vývojovú schopnosť seberealizácie tvorcov, ktorí potvrdili, ako výsostne si cenia idey historického významu podriaďujúceho sa zmenám, variáciám i prínosom slohových období. Podstatnými atribútmi autentických výpovedí a prejavov nena-

hraditeľných majstrov sú zodpovednosť v dimenziách úvah kresťanstva, hlboká pokora pri prijímaní invencií, vnuknutiach Božích impulzov dejín a podnetov vyvierajúcich z čistých prameňov. Dokumentujú fascinujúci rozlet princípov myšlienok, majstrovstva i remeselnej suverenity, zviazaných svojmu výnimočnému a cieľavedomému poslaniu.

Rozhodným, silným vkladom autorov pretrvalo umenie európskej kultúry až na prah 3. tisícročia a možno sa k prejavovým veličinám postaví s obdivom, úctou a vďačnosťou. Spĺňajú funkciu dejín, vyplňujú kontinuitu umeleckého diania, nie sú len ilustráciou storočí, ale dokonalým zrkadlom doby, ktoré má pôsobivú formálnu, ale hlavne konštruktívnu obsahovú vrstvu. Nie je určená len úzkemu okruhu záujemcov, ale široko rozvetveným potrebám racionálne a citlivo zmyšľajúceho človeka. Nadaní reprezentanti so systematickým myslením spojili plody činnosti kultúrnych dejateľov Európy a zmapovali i rôznorodosť, pestrosť, aktuálne tendencie v historickej chvíli, aby stmelili situáciu do mnohoznačného celku, s charakteristikou vysokej kultúrnosti kresťanských ideí.

Takýmto významným dejateľom a húževnatým tvorcom „definícií“ v každom mnohoprúdovom smere – ako bolo nariadené – je náš neopakovateľný autor, Dr. Pavol Strauss. Je zjavné, že nedosažiteľný Pavol Strauss nebol iba pasívnym konzumentom v minulosti existujúcich a prebiehajúcich procesov v kultúrnych väzbách, ktoré reálne jestvovali, ostali a sú v súradniciach času a priestoru stále prítomné. Je iniciátorom a autorom objavov hlboko v ľudskej duši zakorenených tém, ktoré už samy osebe sú pozoruhodnými, užitočnými a pred tvárou dejín krásnymi témami. Ich odhalenie je i pre dnešok žriedlom, vizitkou, akousi kotvou v realite ľudskeho bytia. So snahou v povinnostiach a v dobrej vôli verím, že ich dôslednejšie ocení najbližšia múdra budúcnosť.

Zatiaľ po predbežnej stručnej prehliadke jeho ďalších dielov zobrazených spisov považujem ho za svojrázneho pokračovateľa, „polyhistora“, opäť za umelca – velikána, s osobitým charakterom, za odborníka s prenikavým pohľadom, orientáciou a koncepčným videním, za tvorca prepočetnej kultúrnej misie s nezmerateľným dosahom. Pre súčasnú spoločenskú klímu, dúfame, nie je len novou objavenou atrakciou. V dejinách, ktoré majú ešte v mnohom neorané polia, má výnimočne, či skôr po zásluže, výrazne popredné postavenie a medzi ďalšími kultúrnymi prejavmi na

najdôležitejších miestach nesmiernu váhu a blahodarný dopad.

Napokon umelecké výpovede v prínosoch povolaneho autora Pavla Straussa, v definitívne zhrnutých záveroch v skratke majú pre každé vnútro duše oveľa viac, než len hodnotenie prejavov myslenia a umenia európskeho sveta. V merítkach vzdelanca majú všestranne spoľahlivú studnicu informácií, s vyznačením zdrojov čistých vzťahov ku kresťanskej kultúre, oplývajú vkladom intelektuála s pozitívnym myslením, etikou a nadčasovou láskou. Sú všeludské.

A preto pri čítaní živého, nenahraditeľne vzácneho veldiela, v konfrontácii s jeho kon-centrovane vnútorným myšlienkovým svetom a vstrebávaní originality jeho syntetických pohľadov vzdávam mu hold, úctu a láskyplný obdiv, i keď mu to nemôžem v súčasnosti už osobne vyjadriť. V mene mnohých vyslovujem však poďakovanie za projekt kompletného vydania myšlienok vyznávača nášho veku, za nepredstaviteľné množstvo obetavej práce spojiť ich do umelecky organizovaného celku, za grafickú úpravu M. Cipárovi i ďalším.

A som presvedčená, že aj do dialky budúcich časov jeho vyznanie a ľudský odkaz ovplyvní filozofiu tvorby, nepriamo ale intenzívne zapôsobí na rozmery uvažovania, na teóriu umenia estetiky, upozorní na prameň etiky a oživujúco zažiarí všade tam, kde je prítomný Boh, stvorca a tvorca dobra, krásy a pravdy. Vďaka Pavlovi za jeho otvorenú myseľ, duchovné zážitky z umenia, za široké spektrum kultivovaných slov o invenčnej tvorbe, za vedu, za prehľadnosť poučenia o živote v utrpení, za hĺbku viery ako zdroja jeho obetaveho, svätého života.

Schopnosťou láskavosti, dôslednej pozornosti, senzibilitou a empatiou k všadeprítomnému utrpeniu ľudských údlov sa stal veľkolepým darcom hodnôt harmonicky rozvinutých, v mnohých uchopiteľných i tajomných kategóriách.

Za príkladné cesty jeho srdca „S výhľadom do nekonečna“, za čistý život duše v kontempláciách a hodnovernom prežívaní dimenzií mystéria ovenčeného spiritualitou večnosti, patrí mu požehnanie s túžbou, nádejou a myšlienkami na skoré miesto v zástupe blahorečných. S vďakou Bohu Stvoriteľovi za dar pokorného mysliteľa s vlúdnu tvárou a modliacou sa dušou.

Pavol Strauss

(O Jankovi Silanovi) *Čo si napísal, ostane tu. Veľké dielo, ešte nie je dosť poznané, ale jeho veľký závan sa preniesie do duší ako zvláštny, svojský typ básnického poznania, na ktorý národ nesmie a nemôže zabudnúť. Bol si pravým a veľkým básnikom.*

(O Teilhardovi de Chardin) *Veľký, objektívne hodnotiteľný vedec, ktorý svoju veľkú lásku hľadania pravdy a poznatkov vo svete vedy o svete a vesmíre spojil vo svojom Bohu nesmierne milujúcom srdci a v syntéze oboch oblastí hľadal pokoj svojho veľkého vnútra.*

Urobil veľký krok, aby lásku k obom oblastiam stmelil v sebe, výdobytky teológie, filozofie a prírodnej vedy priblížil jemným duchom a oživoval ich v tomto do prekomplikovaného a takmer nestrávitelného žargónu zahalenom svete abstrakcií; veľká kozmická poézia jeho životného diela tak uvoľnila cestu k podstatným hodnotám. Napriek výhradám kritikov je jeho dielo úžasným prínosom do sveta ducha.

(O sebe) *Ja som odjakživa, ako sa pamätám, písal. Nikdy s tou perspektívou, že to niekto dostane do rúk. Boli to všelijaké veci. Dlh to boli nemecké básne. No ale potom niečo preskočilo vo mne a ja som začal takým denníkovým a esejistickým štýlom. Po celú dobu svojej lekárskej činnosti som písal. Niečo sa ma dotklo, a potom som to zväčšoval. Aj momenty vnútorného života sa potom objavovali, reakcie na to, čo som prežil ako lekár. Do môjho myslenia sa vždy vplietla i myšlienka na večnosť, i myšlienka na smrť, i myšlienka na vlastné a cudzie utrpenie. V tomto boli vždy moje invencie a moje témy. **Pánu Bohu a svojim priateľom vďačím, že dnes môžu aj iní dostať do rúk moje myšlienky, ktoré som produkoval, ktoré som smel produkovať. Lebo všetko je v podstate milosť a dar** (podč. J. R.). I čo som robil, i čo som nemohol urobiť, i čo som nemohol realizovať i čo som chcel – ako väčšie celky. A tak som vďačný za to málo, čo sa stalo realitou. (Z interview K. Kubika s P. Straussom.)*

Píšem ako opustený väzeň na stene, ktorú nik nikdy neuvidí. A nik to nemôže vidieť.

Všetko je dobré, ako je. Nevšimnú si ma, zabudli na mňa, prenasledujú ma, opovrhujú mnou, sú nevrlí, nevraživí, ľahostajní, nepriateľskí, nedôverujú mi, závidia mi. Všetko je dobré, ako je.

...O mne nie je reč a cítim sa aj, bez ľútosti, na periférii literárneho diania.

Robím, k čomu ma to puďí, bez vonkajších zreteľov. A preto nie som zraniteľný, lebo nič nečakám. Čo robím, to robím, a to tiež len úchytikom. Preto som ani nič jednotného neurobil. Periférny pseudosejista bez hany, pseudochirurg bez miesta, pseudoklavirista bez systematického cviku. Torzo možností svojich možností. Sebe na posmech a možno aj iným. Ale verím v zmysel všetkého, a preto žijem v nádeji.

Dva hlasy rezonujú vo mne. Si zbytočný. Slovenský kultúrny svet ťa nepotrebuje a neeviduje. A druhý hlas: Čo sa z teba tlačí na svetlo, je, lebo tu chce byť. Ale osten prvého hlasu neudusí ten druhý. Aj keď to nik nepotrebuje a ja to potrebujem, aj tak to má svoje raison d'être.

...Takže to nebolo zbytočné, spojilo sa a zosúladiť s plánom zdokonaľovania života a sveta. A k tomu prispieva všetko a každý, čo akou malou hrivnou. A nad nijaký život nepasuje vineta: Žil som na darmo. Nie sme z ničoho, sme živá a potrebná súčasť všeobecného bytia a sme svojím životom, jeho náplňou, jeho vzťahmi a tvorivými prvkami na niečo vo všeobecnom pláne rastúceho sveta. Dobré srdce, ochota pomáhať, tvoriť ideové i životné kladné prvky pomocou rastúcich vedomostí – ich aplikáciou vyvíja sa vesmír, vonkajší i vnútorný vesmír ľudstva do chystajúcej sa budúcnosti.

Svet rastie, i svet ducha rastie. Ľudia, i veľkí ľudia, sú časti výstavby budúceho sveta. Nám neostáva iné ako Boha milovať vo svete a svet v Bohu. Nič a nik nie je zbytočný.

(Pavol Strauss: Odvrátený hlas)

Všetko, čo robíme, je pomínutelné. A najmä všetko, čo píšeme. Za sto rokov neostane ani stopa po tom, čo sa dnes

popísalo. Všetko, čo vyšlo, i všetko moje, čo nevyšlo, bude mať ten istý osud. Nič z toho, čo je typické pre túto dobu skutočne i per negationem. Typické je len to netypické.

Viem, že v podstate neviem písať. Nemal som v sebe silu napísať román, a tak som sa utiahol do abstrakcie. Nevedel som vytvoriť poriadny život so všetkými úskaliami a víťazstvami, a tak som nevedel vytvoriť ani poriadne dielo. Všetko sú len trosky.

Ale veľmi ma to nemrzí, lebo som došiel k viere. Preto ma oficiálne literárne kruhy odmietajú. Ani to ma nemrzí. Viac ako všetko je vedieť prítuľiť sa k Bohu.

My nie sme významní. Ak sme, len ako schody do Božej hĺbky života. Choroba pomáhala. Bolesť boli odrazový mostík.

Či sa dožijem normálnych európskych literárnych pomerov a niekto to dostane do rúk?

(Pavol Strauss:
Sme mocnejší než čas)

Tragika ľudstva je v tom, že svojich „zlatoústych“ duchov poväčšine nechá hynúť vo vyhnanstve. Vo vyhnanstve úzkych pomerov intelektuálnych a spoločenských, alebo v tiesnivej uzavretosti národov, alebo na vyhnanisku smrtiaceho umlčovania fimigovania a vytasí sa s nimi až vtedy, keď sú viac kultúrnodejnou kuriozitou. Dodatočne sa prípadne zistí, že svojou koncepciou života predbiehali svoju dobu.

Najprv sa musí vyvetrať pach inšpirácie, za ktorým večne vládnuca podprieternosť tuší vždy pušný prach konšpirácie. Tvorivých chrizostomos kontra vládnucich koprologos!

(P. Strauss: Nezdvorilé glosy)

Ohlas na súborné spisy Dr. Pavla Straussa.

Určite nie náhodou sa mi dostal do rúk 2. zväzok od Pavla Straussa: „ Hudba plaší smrť.“ Pri vhlbení sa do jeho strán v behu každodenného môjho života, v radoostiach a starostiach musím vysloviť vďaka Prozreteľnosti, že som sa mohla dostať k takémuto prameňu uvažovania.

K jeho filozofii, poézii a ďalším zaujímavým reflexiám sa zatiaľ nevyslovujem, registrujem ich a mám v pláne i k nim sa raz v budúcnosti vrátiť. Dr. Strauss ma oslovuje ako lekár-chirurg, keďže som pred nedávnom získala životné skúsenosti pri neočakávanej mojej operácii. Ako matka štyroch dospievajúcich, nadaných a poslušných detí som dvojnásobne vďačná Bohu obidvom skvelým lekármi, tomu, ktorý ma operoval, ako aj tomu, ktorý mi pomáhal prekonať pooperačné ťažkosti čítaním jeho myšlienok v tichu praskajúceho dreva mojej izby. Myšlienky autora Pavla Straussa dávajú nádej na múdre využitkovanie utrpenia a v duchovnom formovaní poskytujú kladné impulzy, ktoré sú povzbudzujúce pre život v prítomnosti.

Čítanie zväzku a prežívanie terajších mojich dní, vyplňuje život v rekonvalescencii, ľahšie chápem svoj kríz a prijímam ho s uspokojením. Domnievam sa, že k chvále tohto diela je dobroprajný prístup lekára, ktorý svojim múdrom prístupom k duši i telu človeka je utešiteľom rozdávajúcim pokoj. Cez tiché meditovanie Straussových slov prestupuje ma nádej, že aj v dnešnej uponáhľanej dobe možno stretnúť lekára-chirurga „straussovského“ typu. Moja veľká vďaka patrí Pavlovi Straussovi, chirurgovi, lekárovi, priateľovi rôznych oblastí kultúry a predovšetkým znalcovi duchovného sveta, že mi opäť upriamil môj pohľad na priamy smer nahor a na podstatu môjho poslania v mojej rodine.

Košice 14. február 2011

Ing. Daša Fedorková

Život nie je len to, čo prebieha medzi spánkom a dennou činnosťou. Najcennejšia časť dňa je čítanie. Nielen to, čo vyplňa medzery našich vedomostí, ale aj náplň citovými zložkami a predstavovým vylepšením nášho vedomia, i tie ovplyvnenia tými priesečníkmi rôznych vlnení a antivlnení, ktoré na nás pôsobia už v tej oblasti, ktorú si nevieme uvedomiť a netušíme, z akých a ktorých zdrojov na nás pôsobia.

My ani netušíme, aké rozpady hviezd a hviezdnych systémov sú v kozme, aké erupcie na Slnku a na iných slnkách, a na akých krídlach až do nášho vnútra zalietajú. V našich vnútorných svetoch sa stretajú nám nepochopiteľné a nevnímateľné svety. A výsledky tých stretov vedome nevnímame, iba cez efekt ich súčtu. Sme len vypožičané živé veličiny, cudzie vo vlastnom svete.

+

Keby sme boli schopní uvedomiť si, aká sila je v jedinej pozitívnej myšlienke, nechodili by sme svetom, ako keby bol prázdny. Len si intenzívnejšie spomenúť na niekoho, koľké vlnobitie síl a silových polí by sme iniciovali, čo všetko by sa tu udialo! Všetkým sa vôbec nevyznáme v tom, čo sa tu okolo nás stáva, aká duchovná bomba je myšlienka (podč. J. R.), lenže my vôbec nepercipujeme nič z duchovného sveta. Náš ľudský mozog by mal byť prichystaný na náboje z neviditeľnej oblasti, z iných stretaní z nepredstaviteľnej fyziky.

A tak žijeme a nepostrehneme to z vrstvy skutočnosti, ktorú nie sme schopní identifikovať. Vlastne len skoro žijeme. Lebo to podstatné nevnímame. Žobrácky je svet našich predstáv. Sami so sebou nie sme zjednotení. Sme žobráci pre svet nehmotných životných veličín.

(Pavol Strauss: Listy sebe)

„Nezdvorilé glosy“ Pavla Straussa

„Žijeme v čase, keď je Cirkev vyzvaná, aby sa stala veriacim spoločenstvom odporu. Musíme pomenúvať veci ich pravými menami. Musíme bojovať proti zlu, ktoré vidíme. Najdôležitejšie je to, že sa nesmieme klamať pri myšlienke, že keď budeme nasledovať hlasy sekularizmu a odkresťančovania, môžeme akosi veci uľahčiť alebo zmeniť. Iba Pravda môže človeka urobiť slobodným. Preto musíme byť apoštolmi Ježiša Krista a vtelenej Pravdy.“

(Charles J. Chaput, Horizonty 2010, č. 3, s. 111.)

Je prirodzené, že v doteraz vydaných zväzkoch Zbraného literárneho a mysliteľského diela Pavla Straussa (I.-VI.) sa čitateľ poväčšine stretne so Straussovými textami, ktoré už boli predtým rôznymi vydavateľstvami vydané. Výnimku tvorí piaty zväzok („Ozveny vnútorných hlasov“), ktorý obsahuje výlučne doteraz nepublikované Straussove denníky: *Nezdvorilé glosy* (1950), *Zbytočný denník* (1991), *Variácie o tom istom* (1992), *Listy sebe* (1993), *Body istoty* (1994).

Posledné štyri denníky mi boli známe, veď sme ich u nás preklepávali zo Straussových rukou-pisov a čo-to sme z nich sporadicky publikovali v tlači. Čo ma však ako čitateľa šokovalo, sú Straussove **Nezdvorilé glosy**. Nápadné je už to, že za 12 rokov nášho „spolužitia“ Strauss nielenže ani raz neponúkol niečo z nich na prípadné zverejnenie, ale sa o tomto rukopise vôbec ani nezmenil. Veľmi by ma zaujímalo, či sa zachoval pôvodný rukopis tejto práce; kto ju v Skalici (rok 1950!) preklepával (autor sám sotva); ako je možné, že takýto po inkriminácii volajúci rukopis zveril autor archívu Slovenskej národnej knižnice v Martine; kto bol tým človekom, ktorý bol tam pre Straussa **osobnou** zárukou, že ten rukopis nebude zneužitý – a pod.

Je teda pochopiteľné, s akou zvedavosťou a s akým napätím som bral tento denník do rúk. Zdalo by sa, že „nezdvorilosť“ a Strauss sa navzájom vylučujú. Kto by žil v tejto predstave, tento denník ho z toho vylieči. Strauss tu – 60 rokov pred vyššie citovaným apelom amerického arcibiskupa! – vystupuje ako „apoštol Ježiša Krista a vtelenej Pravdy“; v takom prípade o zdvorilosti – nezdvorilosti nemôže byť reči. (Pripomeňme, že v texte práce Strauss sám kompromisníctvo každého druhu podrobne zdravujúcej kritike.)

Ako hovorí v úvode k tomuto zväzku Július Pašteka, „tu je Strauss už vyznavač dvojpolový, ako jeho inšpirujúci vzor **Léon Bloy** (1846 – 1917), veľký francúzsky konvertita. Na jednej strane pokorne zbožný, na druhej strane bojovne útočný“. Táto „bojovná útočnosť“, ktorá sa pred 60 rokmi mohla zdať prehnaná,

prepiata – a teda „nezdvorilá“ – je po skúsenosti posledných šiestich desaťročí hlasom na našu dobu ako stvoreným, hlasom v hodine dvanástej, hlasom existenčne sebazáchovným, „**kovovým hlasom proroka**“: **alebo teraz, alebo nikdy!** Ako jeden príklad za všetky si odcitujeme záznam z 19. 12. 1950:

Takmer nikdy v dejinách nebol svet tak na pokraji svojej definitívnej záhuby ako v našom atómovom storočí, storočí dvoch svetov v jednom. Hádám ešte nikdy nebol tak adventne zatiahnutý tmou duševnej ľahostajnosti po príchode Kristovom. Šestina sveta vo vedomej vzbure proti Bohu, ostatný svet rozbitý v diabolsky nenávistnú a nemorálnu mozaiku skupín, siekt a spoločností politických, náboženských a kultúrnych.

Pach duševnej hniloby a prach zmechanizovaných zvyškov duchovných tradícií cicajú špic z chudokrvnej, nad vlastný zánik naklonenej postavy prvorodenej dcéry cirkvi, ostatok sveta utopený vo vlastnej masti alebo neresti, ochotný uzavrieť kompromis s každým, kto mu zaručí nerušené pohodlie a svojvôľu.

Hádám ešte nikdy nebol svet duchovných, jemných a slušných ľudí tak adventne vychystaný. Už všetky ľudské nádeje sklamané. Máme nádej? Ale naše nádeje už toľkokrát sklamané sú akosi pokrivené a stvrdnuté, akosi ubolené. Ale našu bôľnu istotu narovnáva najviac **kovový hlas prorokov**, dnes už aj skeptickejším ušiam zniesiteľnejší: „*Teš sa, pláň a pustatina, plešaj púšť a rozkvitni sja jasienska.*“

Všetko sa dá vydržať, lebo k nám dolieha skoro tritisícročné posolstvo Izaiášovo: „*Povedzte malomyselným: vzhopte sa, nebojte sa... Boh sám príde a spasí vás*“ (Iz. 35, 1-7).

Prešlo 60 rokov a Milan Rúfus, ktorý už na vlastné oči videl, čo sa stalo so svetom, keď proti Bohu vzbúrená šestina sveta padla, musel o Straussom spomínať **duševnej ľahostajnosti** napísať:

Oni a Ty, Pane

Odišiel si z nich.
Ako dym,
či plachý snežik z polí.

Im ľahostajnejší
než tým,
čo pred nimi tu boli,
popierali Ťa horlivo.

A dnes?
Blíž k Tebe, Bože, blíž?

Akéže blíž, môj Pane.
To deťom času nestojíš
ani za popieranie,
už nie ich známy Neznámy.

Jak myška okom zmiže,
tak uhranutý vecami
svet teraz seba žije.

No, že Ťa možno premlčať,
je nápad hodný bláznov.

Ustráže trochu nad dobou.
Studenou, lesklou nádobou,
Tak veľkolepo prázdnu.

(Báseň a čas)

+ + +

Rozsiahla úvodná štúdia editora Zbraných diel prof. Pašteku („Vesmírny obzor Pavla Straussa“) podáva skutočne výstižný obraz Straussovho duchovného vesmíru, ako aj obraz doby, v ktorej Pavol Strauss žil – ako sa ona na pozadí jeho duchovného sveta odrážala. Názor ne nám to ukáže časť štúdie, ktorú si odcitujeme:

...Ale vedel (Strauss) vystupovať s bloyovskou bojovnosťou ako „verejný nepriateľ“ proti oficiálnym predstaviteľom národa či štátu. Napríklad v júni 1950: „*Svet sa hemží vzdelanými hlupákmi a hlúpyimi nedoukmi. A tí poväčšine vládnu už od stáročí.*“ Alebo: „*Kolkol nebezpečenstva čiha na človeka na každom kroku, nielen duchovné, ale i osobné! Spoločnosť, ktorá žiada od človeka odpútanie od Absolútneho, žiada rigorózne pripútanie človeka k štátu...; moderný policajný štát je paródiou kráľovstva nebeského.*“ V júli: „*Sú ľudia, katolíci, laici, kňazi, rehoľníci, ktorí sú schopní urobiť každý kompromis, aby si zachovali postavenie, pohodlie, životnú istotu. Tvrdia síce, že sú nútení urobiť to, aby ostali na svojom mieste, aby tak mohli konať dobro, ratovať ľudí, cirkev a záu-*

jem Boží, a pritom im ide len o vlastný záujem.“ V tomto mesiaci brojil nielen proti servilným pokrytcom, ale upozornil aj na dejinný paradox. Totiž 14. júla, keď sa vo Francúzsku slávi pád Bastilly a začiatok revolúcie: „V jeden deň sa stretá zúrivá bohorúhačská udalosť a sviatok mravne duchovného obra, sv. Karola Boromejského.“ V decembri pripomenul i priamu ozvenu Francúzskej revolúcie z 18. storočia v Rusku 20. storočia, kde bohorúhačstvo i revolučný teror dosiahli európsky vrchol: (...) *Šestina sveta vo vedomej vzbure proti Bohu, ostatný svet rozbitý v diabolsky nenávistnú a nemorálnu mozaiku skupín, siekt a spoločností politických, náboženských a kultúrnych.*“

Táto štúdia ma znova navracia k myšlienke, ktorú som už svojho času prof. Paštekovia v liste tlmočil. Považujem za veľmi naliehavé, aby Paštekové úvodné štúdie k desiatim zväzkom Zbraných diel Pavla Straussa (možno doplnené aj o iné Paštekové práce o Straussovi, i) boli **vydané samostatne knižne**. Počet ľudí, ktorí by sa šli po tejto „monografii“ (napríklad študenti), bude zďaleka prevyšovať počet tých, ktorí budú mať k dispozícii toto impozantné desať-zväzkové dielo.

Julo Rybák

Léon Bloy. – „*Jiní psali o člověku, o spisovateli, o umělci. Ale je-li člověkem velkým mezi velikými, je-li spisovatelem velmi vynikajícím, je-li umělcem, s nímž stěží možno někoho srovnávat, je to tím, že bylo nezbytné, aby tento bojovník za víru byl lépe než kdo jiný vyzbrojen, měl-li vydržeti boj, který po čtyřicet let samotný vedl proti Lži a Bludu. Síla, Víra, Naděje, Lásky, dar slova, prorocká intuice, vznešenost myšlenky, oslnivost obrazů, rytmus a kadence, to vše mu bylo uděleno, aby toho užíval pro Boha a pro Církev. Léon Bloy v tom nezklamal. Pochoopil, že různé kusy jeho výzbroje, byť byly tak skvělé, nebyly mu dány „pro parádu“.*“

(Joseph Bollery)

Dodatočné poznámky:

1. Pre pochopenie vzťahu Bloy a Strauss, ako aj pre pochopenie toho, prečo sa Strauss ako „hanobiteľ a bičovateľ“ obracal proti skorumpovaným politikom, verejným predstaviteľom moci“, ale – na rozdiel od Bloya – „nie proti kléru“ (Pašteka), je veľmi dôležitý Straussov záznam z 19. 1. 1947 (v Mozaike nádeje), ktorý si celý preto odcitujeme:

Dočítal som Bloyov denník z vojny. Vidím v ňom veľké a Boha úžasne ľúbiace, týrané dieťa Božie. Nábožné duše, ktoré chcú Boha na zemi znova realizovať a ktoré plačú nad blednúcou spomienkou Božej krvi, majú dve cesty; Bloy zastal na prvej, ktorá je menej dokonalá, ale veľmi ťažká.

Svoj bôľ a svoje apoštolské rozrušenie nad tuposťou sveta, najmä katolíckeho, ba i stavu kňazského a rehoľného vykrikuje v paroxizmoch túžby po náprave a dakedy mu nervy vypovedia službu, až je z toho nevkusný a ani nie celkom apokalyptický brechot. Jeho roztrpčenosť a zúfalosť je bolesťou svätého srdca.

Druhá cesta vrúcnosti ide ďalej: odoprie si kritiku nad zjavnými strašnými úpadkovými znakmi v Cirkvi, nevykričí, i do nepovolných uší, svoju bolesť nad najohyzdnejšou ľahostajnosťou (! - J. R.) a tuposťou k slzám Večnosti, k lasaletským slzám Máriiným, ale pojme všetku špinu sveta, všetku zradu pohanov a kresťanov i vlastný bôľ do svojho vnútra a pretaví to tam v dar pre Božské Srdce. Výkriky týchto srdc doliehajú azda viac k Božskému Srdcu, kým výkriky oných prvých ubolených sú čuteľnejšie orgánom ľudským. – Kým oni prví zaváňajú tak trochu poradcami Božími, títo sa rozplývajú za oblakom večnej Lásky.

A zdá sa mi, že Svätý Otec Benedikt XV., tak zaznávaný Bloyom, patril k tomuto druhu ľudí.

Zaslepený nacionalizmus Bloyov je kalným závojom jeho tak úchvatne veriaceho srdca. – Myslím, že Bloyova veta, že si Boh znova sám bude musieť prísť urobiť poriadok, ako keď sa sám dal ukrižovať, je blízka rúhaniu. Ono ukrižovanie predsa nikdy nemôže byť vyvážené ani najhroznejšími ľudskými mukami.

Bloy umrel roku 1917.

Ako by bol hľadel na svet a cesty Božie roku 1947?

Sme po hroznejších a menej vymyslených udalostiach, než aké on cituje. A predsa! Sme tiež po mnohých nových pokleskoch kresťanov, i kňazov, i rehoľníkov. Predsa bič Boží a láska Božia sa

mnohým ešte stále nedajú rozoznať ako v prvých dňoch zaslúbení. A všetky zvesti blahoslavenstiev sú čerstvé ako v deň ich zvestovania.

A preto nikdy nie pomsta trýzniteľom, ale „blahoslavení prenasledovaní“.

Boh je – a to stačí! To je vyznanie večného optimizmu.

Trest Boží neminie svet. To treba zvestovať. Ale toto zvestovanie nech je modlitbou lásky za Lásku!

Bloy umrel roku 1917.

Strauss umrel roku 1994.

Ako by Bloy a Strauss hľadeli na svet a na cesty Božie roku 2011?

2. Dnes pred v texte spomínanou rekrimináciou zo strany mocných sveta (v polovici minulého storočia) chráni tento (a nielen tento) Straussov text iba ona LAHOSTAJNOSŤ; to, že tejto dobe je PROROK už nie ani tým svätým za dedinou, ako nám to povedal Milan Rúfus v svojej básni „Básnik v treťom tisícročí“:

*Počíta svoje dni
a slovám z dlaní zobe.
Čím viac je potrebný,
tým zbytočnejší dobe.*

*Vie, čo ho neminie.
Že tá má iných synov.
A on ich svätým nie
je ani za dedinou.*

(Báseň a čas)

Život bez nádeje je nepredstaviteľný. A nedal by sa proste vydržať.

Žijeme v dobe hrozných ľudských i spoločenských katastrof, predpovedaných i vytušených, predvídaných i vytúžených. Doba, keď boj o kráľovstvo Božie v dušiach bude vrcholiť. Doba, v ktorej ceria na budúcnosť všetky príšerné priepasti vražednosti svoje tlamy. Doba, v ktorej sú ešte možné ostatné návraty, ostatné uvedomenia, ostatné korektúry duševných nemožností. Doba, v ktorej zlý človek všetkých dôb, predčerajší otrokár a včerajší buržo, obliekol nové rúcho a deptá chudobných a skromných, tichých, jemných a citlivých, čistých a oduševnených. Lebo zloduch včerajška je zloduchom zajtrajška.

Lenže diabol je stratég, zloduch je taktik, ale v dobe Ducha Svätého definitívne podľahnú. Lebo doba Otca bola dobou novej vyvolenosti, doba Syna bola a je dobou novej spásy, ale doba Ducha bude dobou absolútnej lásky.

(Pavol Strauss: Nezdvorilé glosy)

Z prehistórie Zobraného diela P. S.

(Záznamy zo zápisníka)

(29. december 1989)

So starým rokom sme sa včera rozlúčili doklepaním Straussovho rozhlasového pásma „Hľadanie cesty životom“.

Československé občianske iniciatívy by si mali hlboko uvedomiť a do dôsledkov realizovať Straussovo poznanie: „Ako lekár tvrdím: Tá masť je dobrá, ktorá dovoľí, aby sa rana zahojila.“

Pán F. včera na katedre – na okraj dnešných dní – povedal veľmi múdru vetu: „Nie sme až tak múdri, aby sa to muselo tak pekne skončiť.“

(30. december 1989)

Ráno som si znova prečítal pásmo o Palkovi – s hlbokým vnútorným uspokojením. Istú chvíľu som dostal pokušenie poslať ho Chudíkovi (ministrowi kultúry – J. R.) – a už som mu aj písal list tohto znenia:

Vážený pán Chudík!

Poddávam sa prvému nutkaniu napísať Vám, lebo sa poznám: stačila by chvíľa odkladu a prepadne ma pocit „márnosti nad márnosťou“...

Píšem Vám druhý raz v živote – volakedy som Vám poslal preklad Prišvina. (To aby som sa nemusel predstavovať.)

Nechám stranou, ako som vyskočil od radosti, keď som počul mená tých dvoch Ladislavov v novej vláde: Chudík a Kováč!

Človeka začínajú svrbieť ruky – žiada sa mi robiť v kultúre pri takomto ministrovi. Prvý výsledok Vám posielam - rozhlasové pásmo o dr. Pavlovi Straussovi. A o ňom chce byť vlastne tento list.

Prvá úloha Vášho ministerstva: dať priestor dvadsať či viac rokov umlčaným ľuďom. A Strauss musí byť prvým z nich, lebo je najvyšší. Nielen pre spravodlivosť kvôli nemu, ale pre našu zodpovednosť pred národom a za národ.

A zodpovednosť pred celým kultúrnym svetom! Šli mi cez ruky rukopisy (koľko ich je!) pána Straussa - mám teda o tom akú – takú predstavu (i keď chabú – úmerne k úrovni svojho vedomia).

Čosi sa už vo vydavateľstvách robí (Slovenský spisovateľ), ale to je všetko na dlhé lakte, veľmi rozptýlené, nezodpovedajúce tomu, že tento autor 40 rokov čakal na túto chvíľu! A sviečka mu – v jeho veku a pri jeho ťažkej chorobe – prudko dohára.

Obráťte sa naňho priamo (Puškinova 71, 949 01 Nitra; tel. 087 – 416 840). (Veľmi by som si priaľ, aby sa vaše dva hlasy v telefóne stretli.)

Požiadajte ho, nech vypracuje projekt svojich zbraných spisov. A zverte dozor

nad realizáciou tohto projektu komusi z ministerstva. A dajte mu na to dopredu finančnú podporu, nenechajte ho živorit na našej biednej penzii!

Keby bol Nemcom nie Slovákom, už dávno by bol za ním chodil nejaký Ecker-mann a zapisoval jeho myšlienky. (Našiel sa Slováč, čo šiel za Tolstým, ale za Straussom nemá kto ísť.)

O ten ministerský dozor prosím preto, lebo sa bojím, že to neboli politici predovšetkým, čo ho za tolké roky „držali stranou“, ale literáti. Tí, čo cítia, že ak toto je ONO, tak čo som potom ja? A takí sa ponajviac ponevierajú okolo vydavateľstiev (koryť).

Viac ako Rybák Vám o Straussovi povie Rúfus – podebatujte spolu a vymyslite projekt, hodný našej nádejnej revolúcie ducha. S úctou...

30. dec. 89

(31. december 1989)

Keď som včera písal Chudíkovi o Palkovi, netušil som, že tým moja starosť o rozhlasové pásmo nekončí. – Večer k nám – prvý raz sa osmelili! – zašli mladí Sýkorovci – ako na zavolanie! – a Vilo zobral pásmo so sebou, presvedčený, že by to v Bratislave malo ísť...

(22. január 90)

Pán minister Chudík mi odpovedal na list o Palkovi – to je dobré znamenie, už koľkí páni mi na takéto listy nereagovali. Pravda, ja som si predstavoval, že sa rozbehne rovno do Nitry – ale časom aj to príde!

Vážený pán Rybák,

Ďakujem Vám za zaujímavý list. Prečítal som si Vaše podnetné rozhlasové pásmo o Dr. Pavlovi Straussovi. Všetky informácie obsiahnuté v liste i v pásme beriem na vedomie, a dúfam, že sa mi podarí ich uplatniť v mojej práci. Pásmo i fotokópiu Vášho listu – pre informáciu, odstupujem riaditeľovi Československého rozhlasu na Slovensku s odporúčaním, aby literárna reakcia zväžila jeho zaradenie do vysielania. Dúfam, že Vás rozhlasoví pracovníci budú včas informovať o svojom postupe.

Želám Vám veľa zdravia a radosti z práce. S úprimným pozdravom

Lad. Chudík

Včera mi Palko po telefóne oznámil, že Žilka má s ním pripraviť rozhovor pre Literárny týždenník – tak aj páni v tejto redakcii si konečne dali povedať.

Palkovo duchovné slnko začne vychádzať nad náš obzor práve v čase, keď

začínáme s bôľom zisťovať, ako sa nám nežná revolúcia drobí a sprizemňuje, sprimitívňuje – aby ju zdvihlo na nový stupeň, - či skôr krajšie: o nový šteblík!

(Porovnajme k tomu Straussov záznam z tých čias: „Mne nik nemôže vyčítať, že som kolaboroval s bývalou červenou diktatúrou, naopak, žil som ako vnútorný emigrant. A preto sa čudujem, že VPN je paravan na rozfrckávanie jedovatých slín. To, že tá revolúcia, primárne mladých, je stigmatizovaná ušľachtilosťou a kresťanskými cnosťami. To však nevylučuje vtipného, polemického ducha. V súvis s tým mi napadá Rilkeho tvrdenie, že kritika povie najviac o kritikovi.“ /Nádhra nečakaného, Zobrané... diela III, s. 530/.)

Do tretice prišiel včera aj Palkov list s úpravami v pásme:

Drahý Julko!

Vraciam Ti pásmo. Dovolil som si v ňom vynechať niečo, čo sa mi vidí premrštené.

Som Ti za to všetko vďačný, len vari prekompenzovať netreba nič. Tým menej náznačky súcnosti.

Žil som život pridusený a pri tom život vnútornej slobody, saturovaný výdychom ducha.

Perspektíva na prvú knihu je asi začiatok roku 91. No, pre mňa je všetko neskoro. Keby si sa octnul v Bratislave, bol by som vďačný, keby si sa stretol s redaktorom Medveďom v Slov. spisovateľovi.

Prepáč, že Ťa vždy len zaťažujem. Ale som Ti vďačný za prácu o dnešnom Hviezdoslavovi. Ty mi aktualizuješ dnesok vo včerajšku. Ale aj pre iných.

Nech sa len rozbehne ten morálny a kresťanský rozlet nášho národa. Veď na tú kartu som vsadil svoje vnútro. Nechcel som a nechcem nič prekompenzovať. Pokojná myseľ a teplé srdce sa pomestia do jedného života človeka.

V denne vynovenej nádeji Ťa pozdravujem zo svojho ticha

Tvoj Paľo

Nitra 18. 1. 90

Prezrel som tie úpravy – a aký kameň mi odpadol zo srdca! – Myslel som, že sa budem musieť znova vžívať do pásma, prerábať, vypúšťať, dopĺňať – a Palko ma ušetril, obmedzil sa ozaj na pár nevinných škrtov.

Prečítal som si znova pásmo. Slovensko, máš sa na čo tešiť!

(16. február 1990)

Včera som napísal Milanovi Šimečkovi – s ponukou prijať Straussa pod krídlo nadácie Charta 77. – Zároveň šiel list do Smeny s prosbou o druhé vydanie Zákrut

pre nikoho, a s upozornením nenechať si ujsť Straussove rukopisy.

Vážený pán Šimečka!

Odkiaľsi z televízie som sa dozvedel, že Vy „obhospodarujete“ na Slovensku nadáciu Charty 77. Vtedy mi napadlo, že jedným zo slovenských projektov, ktoré by bolo treba naliehavo nadačne (touto, či onou formou) zabezpečiť, je vydávanie diel MUDr. Pavla Straussa. (Dostali sa k Vám Zákruty bez ciest a Zápisky diletanty, vydané v Smene a v Tatrane v r. 1969-70?)

Ide o dobrú desiatku rukopisov, ktoré sa roky ukladali jeden na druhý bez nádeje na uverejnenie. Na dvoch z nich už pracujú vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ. Bojím sa, že vo finančných pomeroch, v akých sa teraz vydavateľstvá ocitajú, sa znova jeho diela odsunú, a autor tieto svoje „deti“ vydané neuvidí. A pritom ide o vrcholový zjav slovenského myslenia, ktorý môže podstatnou mierou ovplyvniť duchovnú obrodu národa. Raz sa budeme hanbiť za to, že sme tohto autora nechali žiť z našej skromnej penzie, a v radoch slovenskej inteligencie sa nenašiel nikto (naš rozdiel od Čechov!), čo by ho bol podporil.

Iste by ste mu urobili veľkú radosť, keby ste sa s ním spojili či stretli priamo. Adresa: MUDr. Pavol Strauss, Puškinova 71, 949 01 Nitra. Telefón: 416 840.

Dopredu držím tomuto dobrému počínu palce. S úprimným pozdravom...
15. 2. 1990

(28. január 1991)

Žiaľbohu, na Slovensku nieto nikoho, koho by som mohol presvedčiť o potrebe vydávať Straussove Zobrané spisy. - A ako by pri príprave tých zväzkov zblýskal jeho duch! Čo všetko by k tomu podokladal!

... Na to myslím, keď čítam slová Vajanského: „Zozbieranie jeho spisov vzbudilo v ňom (v Hviezdoslavovi – J. R.) nové a nové mysle, dumy a plány. Priestor, ktorý mu poskytnutý bol vydavateľským spolkom pre jeho už raz tlačené práce, naplnil pilnou rukou prácami novými. A tak jeho Zobrané spisy stávajú sa tým drahými, čím vlastne nie sú. Ako prvý a zvlášte druhý zväzok, tak i tento tretí prináša nám svieži plný voz ťažkozrnnej novej úrody! (Citované podľa: Augustín Maťovčík, Herold sviatujúcich časov Hviezdoslav, Osveta 1988, s. 234.)

+

Jeden z tých dopredu márných – ale čo ak predsa? – pokusov je list riaditeľovi SSV Antonovi Adamkovičovi, ktorého prílohu si uchovám:

Vážený pán riaditeľ!

V jeden a ten istý deň mi prišli na stôl dve veci: Vajanského list, v ktorom si pochvaluje, ako Hviezdoslava práca nad

prípravou zväzkov pre jeho Zobrané spisy podnietila k bohatému dopĺňaniu, dotváraníu, - akým tvorivým impulzom sa teda preň táto práca stala – a Váš úvodník v prvom čísle Duchovného pastiera.

Vtedy som si spomenul, že som ešte p. Chudíkovi ako ministrovi kultúry písal list, kde som mu navrhoval, aby sa vytvoril fond pre prípravu Zobraných spisov Pavla Straussa – a že je súčasne rozhodne potrebné, aby sám pán Strauss spracoval plán súborného vydania svojho diela.

Jediný orgán, ktorý by sa toho mohol ujať, je podľa mňa Spolok sv. Vojtecha!

My s Vami vieme, že po Hviezdoslavovi bol tomuto národu znova Božou milosťou daný v pánu Straussovi geniálny talent rovnakej úrovne a sily.

Je smutné, nepochopiteľné a neodpusťiteľné, že pred 90 rokmi – v čase takého úpadku národa! – bolo možné 50 aj čosi ročnému Hviezdoslavovi ponúknuť vydanie Zobraných spisov – a dnes to nie je možné ponúknuť skoro 80-ročnému Straussovi. – Čo povie o nás história, ako budú na nás hľadieť budúce pokolenia?

Ostávam v nádeji, že keď sa pár zanietených hláv dá dokopy, dá sa urobiť aj nemožné.

S úprimným pozdravom...

31. 1. 1991

(12. február 1991)

Odpoveď pána Adamkoviča zo Spolku sv. Vojtecha ma sklamala. Je akoby obranou vydavateľstva – pred čím? Veď ja som ich predsa v ničom neobviňoval – koľko oni pre Straussa urobili: „Spolok ani v tejto veci nezostáva pozadu...“; „...SSV za daných možností robí skutočne maximum. Pravda, nemusí to byť aj Váš názor.“

Nech mi SSV odpustí, ale z toho listu veje na mňa chlad ich nezvratného presvedčenia: Urobili sme pre Straussa viac, ako si zaslúžil.

(7. marec 1991)

V noci sa mi zažiadalo do rozhlasového rozhovoru o Straussovi na záver (či pred záver) doložiť: - Nemôžem sa zdržať, aby som nepovedal, ako ti závidím, budúci slovenský čitateľ, ktorý budeš držať v rukách **národný poklad**: zobrané – nevím odhadnúť v koľkých zväzkoch – úplné dielo Pavla Straussa; súbor všetkého, čo P. S. v živote popísal, vrátane jeho bohatej korešpondencie!

(24. apríl 2007)

No, dôležitý krok: dnes ide list pani Kolkovej do vydavateľstva LÚČ – s prehľadom diel, ktoré by bolo treba zahrnúť do Zobraných spisov Pavla Straussa. – Prikladám aj Listy PS 5 – teda oba články Jozefa Tótha o Straussovi.

Ktovie: možno tomuto projektu napomôže práve to, na čo som ja tolké roky hromžil: že vyd. LÚČ nevydalo ani jedno Straussovo dielo.

Vážená pani Kolková!

Veľmi ste ma potešili záujmom o prípravu a vydanie Zobraných spisov Pavla Straussa. Bolo by dôstojnou oslavou 100-ého výročia jeho narodenia, keby prvý zväzok vyšiel r. 2012.

Posielam hrubý a nezosystematizovaný prehľad toho, čo by tieto spisy mali obsahovať. (Vylučujeme prekladové diela a odborné lekárske práce.)

Niektoré texty sa v jednotlivých vydaniach opakujú. – Veľmi približný odhad naznačuje, že by šlo asi o 3.000 strán textu.

U slovenských básnických zbierok (väčšinou rukopisných) počet strán neuvádzam; ide o rozsahom nevelké rukopisy, ktoré by sa všetky vtesnali do jedného zväzku.

Dúfam, že do ukončenia vydania sa rozbehnú výskumné pramenné práce natoľko, že sa pokryje aj zatiaľ dosť nejasné (ale veľmi dôležité!) vojnové obdobie: nemecké denníky, korešpondencia s Munkovcami a pod.

Modlime sa všetci, aby nebesá dali pánu Paštekovovi sily skomponovať celý tento vydavateľský projekt, pripraviť texty prác do tlače a pripraviť komentáre, ktoré doterajšie vydania bolestne postrádajú (a pre ktoré je on najpopulanejší).

Mám dojem, že sa už podarilo viesť dielo a odkaz Pavla Straussa do vedomia národa natoľko, že by sa ten projekt malo dať materiálne zabezpečiť (o čom ja mám, pravdaže, naivné predstavy). Pripomínam, že (ako ukazujú materiály v Listoch PS-6) začína sa vážne uvažovať o prípravách Straussovho blahorečenia.

K listu prikladám Listy PS – 5 s dvoma straussovskými vyznaniami Mons. Jozefa Tótha. Mám pocit, že ide o vari najprorockejšieho ducha spomedzi žijúcich súčasníkov (nie nadarmo je autorom knihy Zalmov), ktorý najadekvátnejšie postihol poslanie diela a odkazu Pavla Straussa.

Priaznivou okolnosťou pre vydanie zobraných spisov je aj prázdna straussovská polička v predajniach knižného obchodu – a nakoniec aj tá požiadavka zaradenia do osnov jednotlivých typov škôl, o ktorej hovorí J. Tóth v závere svojho článku.

No, šťastnú cestu!

S úprimným pozdravom...

24. apríl 2007

(Cestou na poštu:)

Nenáhli za hory, lesy...

Bez lásky je jedno, kde si,
a s Láskou si všade doma.

Všetko má,

kto jedno to má!

(29. 12. 2007)

Je koniec roka – a z LÚČ-a žiadnej odozvy.

Julio Rybák

Za Antonom Hlinkom (31. október 1926 – 26. marec 2011)

Pavol Strauss

Úvod pre Hlinkove kázne

Vždy v každej chvíli stojíme voči-voči univerzu. A ako to už býva v tom našom partikularistickom myslení, túžiac po zjednotení, drobíme svet do neprimeraných úlomkov, v každom poschodí pokusov o adaptáciu života.

Stojíme všetci na prielome vekov, na prielome storočia i tisícročia, plní očakávania, ale v úzadí našich duší i plní nepripraveného apokalyptického očakávania.

Obavy nie sú menou len konca storočia, ale i možného konca vekov. A v tejto apokalyptickej predvídavosti sa hrnieme pred oltár i ostatnej nádeji sveta, ktorá sa do nás prevetlila.

Všetko sa mení, i nás to ženie meniť sa, aby sme sa stali tým, čím by sme mali byť. Nie len koncoví obyvatelia zeme, ale i nádejní praobyvatelia začiatkov večnosti. A v tejto heroickej perspektíve na anjelskú vlasť sa chceme postupne vsunúť do prípravnej koncepcie svojich vnútorných svetov.

A preto je vítaný každý pokus jej vylepšenie. O čo išlo sv. Pavlovi, o to ide i v tom našom svete, v novom postavení ľudstva k Bohu, ktoré vytvoril Kristus. My sme len nevlastné deti zeme.

Kto bol účastný týchto príhovorov, nezvyčajne sugestívnych a nevšedných, vďačne si ich overí a očerství. Pri stálej spomienke z dní totality, keď nás burcovali, posmelovali a duchovne zo zahraničia regenerovali. A s touto vďačnosťou ich ustavične prijímame ako zdroj duchovnej vtipnosti.

Jeho duchovný svet sa uberá vášnivou rušnosťou a nech pomôže svojou nástojčivosťou vniesť lávu svojho rozžeraveného vnútra do liene kresťanskej zbanalizovanej nábožnosti, svojou múdrou duchovnosťou do vyššej fázy reálneho vnútorného i vonkajšieho života.

Úlohou v tomto svete je jeho obnova, jeho preporodenie cez Krista, jeho duchom, cez problematiku kríža. To je úlohou kňaza i každého veriaceho inteligenta.

Kristus bol vo svojej dobe ťažko zne-siteľný revolucionár. Jeho učenie hlboko zasiahlo do všetkých štruktúr spoločnosti a v podstate to nikdy neprestalo robiť.

Všetko je nedohotovené, armáda nevyužitých a nepoužitých hodín čaká v zálohe času. Pôvodný elán zdriemol. Začiatkový plameň už len dymí. A zákon odkliatia Pravdy stojí za všetkým, ale i vo

všetkom. Do čoho sa zahalí krása i duchovná krása, sa nedá zalomáziť úskokmi.

Stojí pred nami obraz sveta. Desiatročia pred dneškom stál človek pred zhubným tlakom ateizmu vo všetkých etážach života. Prakticky sme boli stále konfrontovaní banalizujúcim materializmom. Už malé deti ním boli nadžgávané psychologicky dosť rafinovaným spôsobom. Každý s ním prišiel do styku. Hlavná tendencia bola človeka tak zamestnať a naháňať, aby bol tak utáhaný, aby nemal čas premýšľať, všetko si rozanalyzovať a najst' potargumenty proti ustavičným školeniam a útokom na jeho citový a náboženský vnútorný svet. Straníckosť ako najvyššia hodnota prehodnotila všetky kritériá života, nepripúšťajúc žiadne odbočenia do sféry osobnej i ideovej. A tak nás tá doba vrátila do predkresťanského sveta. Naša zem bola incolata et deserta.

Pre nás veriacich sme v posledné desaťročia žili ako v gete, v izolácii umlčanej Cirkvi. Až teraz nastal zlom. Hrádze cirkevnej anonymity sa pretrhli a túžby bojovníkov za ľudské práva začali vo všelijakých oblastiach svetských i cirkevných vytrčať rožky.

Začala éra našej rekrisianizácie. A tá potrebuje svojich žhavých a vzdelaných apoštolov, ktorí by vedeli vyplniť defekty veriacich o realite teologických problémov, susediacich s filozofiou a s pokrokmí poznania prírodných vied, a k zduchovneniu celého života, i s problémami etickými a estetickými, s problémami vedy a umenia, rodiny, sexu a choro-bnosti, s výhľadom na utrpenie a smrť a všetko s usmernením na Krista. Treba nás navádzať na život meditatívny, na posilu našej životnej aktivity v pomoci a láske.

A nám treba prosieť: Pošli, Pane, veľa dobrých pracovníkov do Tvojej žatvy.

Poznámky:

Text Straussovho úvodu k Hlinkovým kázňam publikujeme podľa zachovaného rukou-pisu. Vo vytlačenej podobe (Anton Hlinka: Ozvena slova 4, Vydavateľstvo DON BOSCO 1996, s. 6-7) je v texte niekoľko väčších-menších úprav. Upozorníme na najdôležitejšie:

1. Text: „...plní očakávania, ale v úzadí našich duší i plní nepriznaného apokalyptického očakávania“ – nadobudol podobu: „...ale v úzadí našich duší plní i priznaného apokalyptického očakávania“.

2. V texte: „...Kto bol účastný týchto príhovorov...“ sa zjavila vsuvka: „Kto bol účastný prostredníctvom rozhlasu alebo priamo v Kapucínskom kostole týchto príhovorov...“.

3. Redakčná úprava – vyznačujeme ju zátvorkou – sa dost výrazne prejavila v tomto texte: „Pri stálej spomienke z dní (na dni) totality, keď nás (Hlinkove príhovory zo zahraničia) burcovali, posmelovali a duchovne regenerovali zo zahraničia. A s touto (s rovnakou) vďačnosťou ich ustavične prijímame (prijímame aj tieto) ako zdroj duchovnej vtipnosti (duchovnej hĺbky a vtipnosti).“

4. Výrazný významový posun nastal nesprávnym prečítaním ťažko čitateľného slova: „Jeho (Hlinkov) duchovný svet sa uberá vášnivou rušnosťou (múdrostou), ako u sv. Pavla.“

Spojenie „vášnivá múdrosť“ by sme v celom Straussovom diele sotva našli.

5. Pár drobností: Ponechal by som Straussov bohemizmus: „A tá potrebuje svojich žhavých (plamenných) a vzdelaných apoštolov...“. A dávam prednosť Straussovmu prielom pred prelom: „Stojíme všetci na prielome (prelome) vekov, na prielome (prelome) storočia a tisícročia...“

Aj na tejto malej vzorke sa potvrdilo, ako je u Straussa dôležité vrátiť sa – pokiaľ sa zachovali – k jeho pôvodným rukou-pisom.

J. R.

P. O. Hviezdoslav

Pri hrobe Pavla Mudroňa (Úryvok)

Mne zdá sa: čujem švihot nad nami kriel Jeho ducha, čujem Jeho hlas, dopadajúci slovom na slovo stá zvonné kladivo – toť odkaz Jeho: Ja nechlúbim sa, že som zanechal vám príklad života, no snažil som sa preds' zobrazit' ho v celom živote: Ó, buďte sebe verní do skonania, na stanovišti stáli nezvratne, ráz zo žuly, stá kryštál svedomie a srdce ako zlato; chtíví práce vždy na národa roli dedičnej, v nej neúnavní; strážci, obhájcovia imania rodu, krbu jeho, cti... A vtedy nemožno, by spomedzi nás v odení hotovosti zavčasu nevzhupol na val mnohý náhradník; nik z mŕtvych nie je nenahraditeľný, len živí nech sa chápu diela všetkých vlôh, náklonností dobrých pákami... -I spustte mŕtve telo – kvilby dost! – pod hrudu tú, jej odudrali ste ho: jej patri ono božím príkazom, prach privrátený k prachu jej len, i je ona mäkkým pláštom pokoja pre srdce ustalé; - a rozžehnjú sa tíško s touto čerstvou mohylou, ta rušaj každý na životnú postaf, čo preds' vás živí, áno: obrábät tú tvrdú, chladnú hrudu slovenskú! Až zvíří vše ruch vókol sejby-žatvy, to bude moja svetlá pamiatka, to radosť moja i tam hor': ja, duch, a neprestanem pozorovať vás!...

Návrat k straussovskej monografii Márie Bátorovej

Blížiacesa sté výročie narodenia Pavla Straussa by mohlo byť aj príležitosťou pozrieť sa spätne po literatúre, ktorá bola za uplynulé obdobie o Straussovi napísaná.

Monografiu Márie Bátorovej „Paradoxy Pavla Straussa“

(mimochodom: prvej monografii o Straussovi vôbec), ktorú r. 2006 vydalo vydavateľstvo Petrus, sme sa venovali v 5. čísle Listov PS (s. 4 – 7). Tam sme uverejnili prvú kapitolu monografie: *Tvorba ako rezistencia, spôsob prežitia, pestovanie trvania existencie*.

Dnes chceme upriamiť pozornosť čitateľov na túto monografiu uverejnením podstatnej časti z jej záverečnej sumarizujúcej kapitoly „Vnútorňá emigrácia ako produkt totalitných systémov“. Poznámkový aparát prítom ponechávame stranou.

+ + +

Dielo Pavla Straussa, práve preto, že nepodliehalo autocenzúrnym ani cenzúrnym procesom, možno vidieť v súradniciach slobodných mysliteľov, ktorých čítal v pôvodných jazykoch, obdivoval a mal rád. S nimi viedol dialóg, pod ich aspektom videl aj problémy vlastného života a súčasnosti. Po istých skúsenostiach odmietal dialóg a konfrontáciu s oficiálnou socialistickou kultúrou, ktorú podceňoval: „Kto si vedel uchrániť mozog tridsať rokov tým, že si ho nešpinil výplodmi tlače... Kolčí rástli do neviditeľna? Kolčí sa púšťou zakliesnili do trhoviska oportunity?“ – hovorí o sebe a prístupe svojich súčasníkov. Vedome volí „myslenie pre seba“, ako myslenie slobodné. Ostáva „vo vnútri seba“ a odtiaľ reflektuje skutočnosť. Stáva sa, ako mnohí na Slovensku, neorganizovaným, tichým disidentom, ktorého štátna moc eviduje, ale nestíha.

Ako ukázali analýzy jeho denníkov, kariéra a materiálne statky znamenali pre Straussa menej ako možnosť slobodne sa prejaviť, slobodne premýšľať a písať. Vychádzalo to zo sebavedomia veľkosti hodnotového bohatstva dejín východných filozofií a západnej civilizácie. Strauss usvedčoval socializmus zo stagnácie a spiatocníctva. Keďže socialistická nadvstavba bola pre intelektuálov Straussovho typu primitívna, zjednodušená a nízka, dištancoval sa od nej a ostával vo svojom svete základných existenciálnych otázok, ktoré riešil po celý život: vzťah sakrálneho a profánneho, humanizmu a viery, otázku komplexnosti sveta a jej uchopenie v greenovskom paradoxe.

Ako lekár a spisovateľ reprezentuje Strauss synkretizmus exaktného a umeleckého myslenia, čo si aj sám uvedomoval. Ide o výrazný prejav intelektu v oblasti umeleckej tvorby. Týka sa to už jeho literárnych počiatkov – jeho zbierok poézie vydaných v nemeckom jazyku v Prahe. Pražský pobyt nasleduje po štúdiách vo Viedni, kde sa zúčastňuje na kultúrnom živote. Vo viedenskom kultúrnom prostredí prebieha základná zmena vo vnímaní estetiky umeleckého prejavu – vzbura proti umelej oficiálnej estetike krásneho v mene pravdivosti umenia. V Prahe počas „prvej konverzie“, ako sám nazval túto fázu vývinu, sa čiastočne stotožňuje s estetikou poetizmu, so sociálnym programom umelcov, nie však s ich oslavou civilizácie. Aj v českej poézii koncom 30. a začiatkom 40. rokov, tak ako u Straussa, prevažuje už skepsa, vojnové a sociálne motívy, u Straussa ostro kontúrované aj osobnými tragédiami.

Intelektuálna reflexia skutočnosti s dimenziami filozofických úvah o základných otázkach ľudskej existencie je u Straussa rilkeovskej proveniencie: spoločné abstraktá: smrť, Boh, čas, strata, bolesť atď. Abstrakcia je pre obdobie moderny typická. Rilkeovská je aj prevažne prísne viazaná forma Straussových básní. Smrť je jedným z kľúčových motívov moderny (Rilke, Werfel, Kafka a i.)

V medzivojnovom období a koncom 30. rokov, keď stúpla vlna nacionalizmu a žiadala sa oslava vlasti napríklad v obrazoch príťažlivej, zdravej dievčiny, „pastierky jahniat“, „práčky podkasanej“ (J. Kostra), kontrarpunkticky k tomuto idolu a snu stojí obraz krajiny od Pavla Straussa – skutočný stav Slovenska, poukazujúci realisticky a expresívne na rany.

Tu bol Strauss skutočne na úrovni svetového súčasného myslenia, keď mu spolu s Valérym viac išlo o pravdu ako o estetizujúci, zavádzajúci význam.

S Valérym ho spája aj presvedčenie, že každé písanie je autobiografické, i to, že nemá potrebu „rozprávať príbeh“, napísať román. Straussov umelecký výkon v rozličných žánroch je vlastne diskurzívny dialóg so sebou, vnútorný dialóg o tých istých motívoch, návratných, autentických, rotujúcich v kruhu. Otázka je v týchto „hovoroch k sebe samému“ kľúčovým inštrumentom, nasleduje analýza, jednotlivé ťažiskové problémy rotujú tak, že nevieme, kde je ich začiatok a koniec, odpoveď absentuje, alebo nasleduje ako výsledok úvahy, zdanlivý, pretože by mohla byť aj jej počiatkom. Je to podľa autora princíp reflexie života ako otvorenej možnosti pre iný život. Jednoznačné sú podľa autora len pochybnosti, čo je výrazne racionálny, intelektuálny a vedecký princíp myslenia. K tejto zložitej a na recepciu náročnej poetike Straussových esejí, denníkov a najmä aforizmov patrí aj paradox greenovského typu, t. j. paradox, ktorý zahŕňa nielen dva protiklady, ale v ktorom je často zachytená komplexná mnohostranná skutočnosť. Paradox je azda najstaršia forma myšlienkového štruktúry úplnosti.

Paradox, dialektika a trinitárny princíp tvoria podstatu Straussovho intelektuálneho výkonu: tvorivej „diagnózy“ predmetnej skutočnosti aj vlastných psychických procesov, ciest „nekonvenčnými možnosťami“, cesty za „neviditeľným stredom ruže“. K estetike tušeného, t. j. nepoznatelného, neviditeľného, nepomenovateľného, prispela u Pavla Straussa predovšetkým hudba, tento „prenatálny stĺp“, ktorý sme určili ako kľúčový a ktorý podprahovo generoval celú jeho tvorivosť. Práve v oblasti hudby pramení aj jeho sklon k abstrakcii. Kontrapunkticky k hudbe a zároveň v súlade s rytmom doby pôsobí v tvorbe Pavla Straussa vyslovené/napísané slovo, ostro realistické až expresívne, zachytáva existenciálny pocit neistoty až strachu moderného človeka 20. storočia, ktorého atribútmi života sú noc, plač, krv, maska... Najmä čierna farba spojená aj so sociálnym postavením a násilím, ako i estetika ohydného patria ku kánonu moderny. Vnímanie cez seba, vlastnú skúsenosť, tvorí zvnútornenú ikonickosť. Skúsenostné a poznané dobrodružstvo nepoznatelnosti vonkajšieho sveta vrátane najbližších, sklamanie, straty a existenciálna neistota vedú Pavla Straussa ku konverzii a získaniu istoty, rovnováhy, ktorej sa nikdy nevzdá a nikdy o nej nepochybuje: prítomnosti Boha vo svojom živote. V celom jeho diele nenájdeme pochybnosti len o dvoch entitách: o Bohu a hudbe.

Vedomé zrieknutie sa možnosti kompromisov v otázke presvedčenia v súvislosti s kariérou, spôsobuje mnohé ďalšie skúsenosti, ktoré sú inšpiráciou pre ďalšie

reflexie rozličných duševných stavov autsidera. Z pozície tvorby vo vlastnom svete, mimo verejnej sféry sa Strauss vedome socializuje, vedome opúšťa samotu: „*Len nevypadnúť z kontextu, ktorý v nás zosnová život.*“ Do kontextu Straussovho života patria predovšetkým všedné dni v ambulancii, rodine, patrí sem pravidelná nápadne nenápadná návšteva bohoslužieb v tmavej bočnej chodbe františkánskeho kostola, nepravidelné a zriedkavé posedenia s priateľmi pri klavíri a víne, v dobrej debata... Od sartreovskej a rúfusovskej polohy, keď peklom „boľavých samôt“ sú tí druhí, po kresťanskú polohu spolubytia a empatie, keď vlastnú existenciu viaže na iných. Vyhnutím sa verejnosti, ktorou pohrdal, si zachoval určitú noblesu v životnom štýle a nazeraní. Nadhľad si udržiaval sarkastickým humorom, ktorým bol povestný. Podstatou jeho humorných konštatácií bola znova paradoxne videná a pomenovaná skutočnosť. Straussove aforizmy, ktoré tvoria v škále jeho žánrov kráľovský žaner, ktoré on sám definoval ako „vymedzenie a poznanie vnútorných súvislostí“, sa vyznačujú dramatickým napätím a rapsodickosťou, definíciami rozličných spoločenských úkazov a návodmi riešenia istých iritujúcich situácií.

Straussova tvorba je výrazná svojou kruhovitou štruktúrou, návratnosťou a krúživosťou motívov, existenciou v centre paradoxu, videním súvislostí v rámci celku. Táto schopnosť videnia v komplexnosti dvíha „obyčajné“ bytie na rovinu monumentu, dáva mu dimenziu kozmického bytia, kontinuity, nekonečnosti. Rovina estetického, tvorivého a tvoriaceho subjektu sa tu prelína s etosom, ktorý má pri istých témach kresťanskú bázu, ale máva aj čisto občiansky, kultúrpolitický duchovný rozmer. Je to typ etosu, ktorý akceptuje diferencovanosť sveta, všetkého stvorenia, odlišnosť a individualitu v rámci druhov.

Tento typ tolerancie spojil intelektuálny potenciál v západných aj vo východných krajinách k úsiliu hľadať etos 21. storočia. Je to typ tolerancie, ktorý má dve výrazné dimenzie: prvá smeruje k starovekým filozofiám a k počiatkom kresťanstva, kde sloboda a akceptácia pripomína prvotný impulz kresťanského umenia v období románskom, druhá smeruje k budúcemu prepojeniu kvalít „západných“ slobôd a „východného“ poriadku.

Moderná sociológia a politická filozofia hľadá takto cesty možností „jednoty v rôznosti“ a východiská z extrémneho rozpadu a zlyhania hodnôt, usiluje sa vytvoriť aktualizovaním ich podstaty koncept, na ktorom by ľudská existencia ďalej mala zmysel. Diela autorov „vnútornej emigrácie“, v tom aj dielo Pavla Straussa, možno radiť k duchovnému bohatstvu, ktoré v tomto zmysle môže nadobudnúť akceleráciu a svoj vlastný význam pre spoločenský vývin.

Zo straussovských homílií

„Nebesa rozprávajú o Božej sláve, o diele jeho rúk podáva správy obloha. Deň dňu to hovorí, noc noci to oznamuje. Hoci sa to deje bez slov a bez hovorov, a nepočuť nijaký hlas, predsa ich posolstvo preniká celým svetom a ich správa až po jeho koniec.“ (Ž 19, 2-5)

Ne jedenému sústavnejšiemu čitateľovi Pavla Straussa sa iste prihodilo, že si počas počúvania nejakej homílie pri sv. omši pomyslel: „*Teraz to chcelo zaciťovať Pavla Straussa...*“

Nech sa kázeň dotýkala čohokoľvek: bolesti a utrpenia, smrti, skutočného života, „ktorý je len jeden“, potreby denno-dennej konverzie kresťanov ku Kristovi, milosti a odpúšťania, Lásky, Pravdy, Dobra, Krásy, Nádeje, ticha a samoty, obety, vedy a viery, atď., atď.... – k všetkému nájdeme u Straussa pasáže, pri ktorých cítime, že – povedané jeho slovami – „to cez neho písalo“; pasáže inšpirované Vyšším hlasom, ktorému on len prepožičiaval „transmisiiu slov“, aby mohli dôjsť do našich uší...

S týmito pocitmi sme prijali nasledujúcu „straussovskú“ homíliu kluknavského farára **Pavla Ondříka**, ktorá, dúfame, nájde ohlas i u adresátov kázni, i (s uvedením príkladov) u ich autorov. K uvedenej kázni sa nám spontánne ponúkol rad citátov z textov Pavla Straussa (ktoré by sa dali ľubovoľne rozmnožiť); pridáme k nim aj úryvok z jednej skladby toho Majstra nad majstrov drobno-kresby krás Božieho stvorenia – a iste nie náhodou oravského (!) génia – Pavla Országha Hviezdoslava, ktorého okruhle 90. výročie smrti si práve pripomínáme.

A že ide o predvianočnú kázeň, pripojíme si aj obdivuhodne súzvučný príhovor Jozefa Porubčana, ktorý si tak vysoko cenil Pavla Straussa, a ktorému len predčasná smrť zabránila, aby napísal slúbený doslov k Straussovmu poslednému denníku *Body istoty* (ako to potvrdia citované ukážky z nášho Zapisníka).

– A Porubčan, tento obdivovateľ Rúfusovej pézie, nám zas „napovedal“, aby sme si z Rúfusa odcitovali báseň, ktorá nám pripomenie onen „*jas v čistých očiach detí, schopných vidieť to, voči čomu sme my už slepi, a počuť to, voči čomu sme my už hluchí*“ (Ondřík).

(J. R.)

O nádeji v beznádeji

Ježiš sa pri poslednej večeri modlí: „*Zvelebujem Ťa, Otče, Pán neba i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a obozretnými tohto sveta a zjavil si ich maličkým...!*“ (Lk 10,21-24)

Svojho času som sa naučil pri šoférovaní veľmi pozorne vnímať aj okolitý svet – prírodu. Každý „iný“ pohyb registrujem, každú „zvláštnosť“ v monotónnom slede lúk, polí, lesov ale i miest a dedín. V dialke preletujúci krdlik divých kačíc, na okraji močariska „zapichnutá“ volavka, zúfalý pokus o samovražedný prebeh myši. A je krásna aj na stĺpe „zamrznutá“ sova či vysoko nad svojou korisťou sa vznášajúci dravec. To všetko tam bolo, videl som to; som o to bohatší.

Počujeme a vidíme, čo chceme, na čo sme „naladení“, pre čo máme v sebe vypestovaný cit. Nie je pre mňa čudným, že len málokto vidí a vníma prítomnosť živého Boha medzi nami. Uši zarástli, oči sa skrátili. Najhlasnejšie počujeme a najjasnejšie vidíme – len seba. I deťom – tým, ktorým sa Boh zjavuje zvláštnym, až protékčným spôsobom, sme Boha ukradli. Lebo „už nie Ježiško“, ale my ..., ja ...

Počas slávania sviatkov Narodenia Božieho Syna Boh sa stáva zjavnejším, On sám sa vydáva hľadať nás a prichádza i do tej najväčšej biedy a chudoby, dnes teda duchovnej. Čo sa to udialo, že ho nedokážeme vidieť vo svojej rodine, v jej pokoji a istote, vo svojich deťoch, v našej добрote a štedrosti? Deti Ježiška – teda Boha – videli a vnímali a sú schopné vidieť a vnímať ho reálne. To nie je mámenie a klam, či nedaj Bože, pekný zvyk! Veď to my, dospelí, ako v špinavých bagandziach šliapeme po ich kráse, po ich viere, po ich skúsenostiach s dobrým a láskavým Bohom. My mútime jas v ich čistých očiach, schopných vidieť to, voči čomu sme my už slepi, počuť to, voči čomu sme my už hluchí... Racionalizmus „dospelých“ je smrťou pre opravdivú vieru (videnie) „detí“! A tak, „zvelebujem Ťa, Otče, Pán neba i zeme ...“

V závere by som spolu s Pavlom Straussom pouvažoval asi takto: Čo ako by sme nadobúdali pocit, že dnešný svet

so svojou atmosférou otrávenou bezduchosťou a bezcharakternosťou je na nezvratnej ceste (ireverzibilný stav) (...) je tu jasná nádej! Treba sa čudovať, že pri toľkých rokoch choroby a života v otrave, prebúda sa v nás čistá myseľ. To je ešte nádej! Ale veď je tu tá hlavná a všeobecná nádej! **Puer natus est vobis! Spes nostra et fortitudo. Accende lumen animae!!!** (*Chlapček sa vám narodil! Naša nádej a sila. Prijmite svetlo duše!*) (P. Strauss, Odvrátený hlas; 24. 12. 1958.)

Zo srdca vám všetkým prajem sviatky, v ktorých uvidíte viac, než len to, čo ste si sami pripravili. Prajem vám vidieť neviditeľné a počuť nepočuteľné! Na vlastnej koži vám prajem zažiť živého Boha, prítomného vo vašej rodine, vo vašom dome!

Kristus, zrodený z Panny, nech je vašim požehnaním!

V Kluknave 09. decembra 2008

Pavol Strauss:

Všetko je v tejto chvíli. Celý svet sa pomestí do tejto chvíle. Len či sú mu naše vnútorné rozmery primerané.

Kto by si pomyslel, čo sa do vnútra človeka pomestí. Všetko ľudské a medziľudské dianie, všetky možnosti dýchajúceho vesmíru sú interpolované do duševného vesmíru. Svet myšlienok je jeho dýchací orgán, poézia je jeho oživujúci ferment.

Len vo vedomí, že sme súčasť a účasť na vyššom živote, do ktorého sme pojatí. Duch Boží dýcha v nás, pozerá cez nás. A to je to, čo nepochopíme, že je tu večná, nepochopiteľná a nepreniknuteľná láska, ktorá i cez nás jestvuje. A to nie je naša zaprášená láska, ktorá sa zo všetkého zošmykne, znehodnotí a banalizuje.

Božia láska je zvláštne, skoro nepreniknuteľné jestvujúce tajomstvo, ktoré všetko umožňuje.

Všetko je obdivuhodné, i deň i noc i dážď i slnko. Treba byť vďačným za každý pohyb rúk i nôh, za vytrvalosť nášho srdca, za to, že vidíme a že vnímame. A i keď nám veľa chýba na zdraví, na ochote, na obetavosti, ešte stále je toľko hodnôt.

Sami sme ničím. V rytme sveta, v pocite šťastia, i keď len na chvíľu, ako jeho bunka, sme všetkým. Svet v nás a my vo svete.

Tak ako v románe plná slávy starý námorník ľutuje, že nemôže ľutovať, tak

nám treba ďakovať, že môžeme ďakovať za krásu sveta, kvetov, duší, za myšlienky a za myšlienky za myšlienkami. Je to veľká vec môcť žiť a vedieť o tom.

Vďaka za každý lúč viditeľného i neviditeľného svetla. Za to, v čom žijeme a čo v nás žije.

Ale ideme v ústrety betlehemskej Hviezde. Choďme tam ako tí pastieri, ktorí poslúchli hlas anjela, nešpekulovali, ale išli a klaňali sa tomu, ktorý ostal pre všetky časy vzorom človeka.

Traja králi. Už by sa asi na celom svete nenašli traja mudrci. Králi absolútneho hľadania, králi absolútneho klaňania, králi absolútnej pokory.

My sme len otroci hľadania svojho vlastného špinavého prospechu, preto nemôžeme nájsť lásku. Otroci klaňania vlastným bezuzdným túžbam a požívačnosťou, preto nemôžeme nájsť pokoj. Otroci sebaobdivu, a preto nemôžeme nájsť Boha. Svet sa už dvetisíc rokov rozbieha, aby realizoval betlehemské nebo. A nepodarilo sa mu z neho viac imitovať ako maštal bez Boha.

P. O. Hviezdoslav

*Hoj, viem, viem, všetko bolo vnuknutím,
pohnutím k životnému dielu,
pošinom k ďalekému, vysokému cieľu:
kde duša zvlčie rmut a rúšku vezme
bielu...*

*Tak ne jeden v tom odkryl si mi taj,
že, ako novým opatreným zrakom,
som ocitol sa pochyb nad oblakom:
skutočnom si mi zjavil báj;
tých nevýstižných Tvojich pomyslov
nejedným blesnul si mi
paprsky nehaslymi
jak jadrom z luštín temných slov;
v živote neraz zrel som Tvoje stopy,
pás videl Tvojich nevyzpytných
ciest,
v dúm húšti spletilaj ni záhada
pocítil pravicu, jak náramne ma vzchopil,
zašlého priepasti čajs' na pokraj,
most istoty mi podkladá,
tak pevný, nado mnou jak večné nebies
stropy –*

*A keď som zlatý kľúč si k bránam sveta
pýtal:
len velebný Tvoj vzkaz som čítal
tu v črtách kvetných, hore v písme
hviezd:*

*a odmykal... a z každej svital
mi deň, Ti chválu spievajúci, česť...*

(Poslanie verejnosti československej, úryvok.)

Milan Rúfus Dcérka

*Sestrička osudu,
keby si vedela,
ako ma dojíma
tvoja tvár anjela.*

*Tvár mimo poznania,
a predsa, čudný Bože,
akoby poznala
už viac, než človek môže.*

*Obdarovaná tým,
čo nám je odopreté,
stvorila Boží svet
na ľudskom strohom svete.
A postavila chrám
a je v ňom jeho svätou.*

*Prezraď mi, Bože, koľko máš
vo svete takých svetov?*

+ + +

Jozef Porubčan

Múdri

Múdri z Východu kráčajú za pastiermi a padajú na zem pred Ježišom, ktorý prichádza ako zjavenie nových svetov, nového šťastia, novej budúcnosti. Práve tým sa stávajú skutočne múdrymi, že vedia skloniť hlavu pred tajomstvom.

I my sme sa prišli skloniť pred tajomstvom narodeného Ježiša. Pripájame sa k pastierom – deťom Zeme, čo prijímajú zázračnosť tak samozrejme ako život, lebo celý svet je pre nich ako zázrak. Prečo by im teda malo byť ťažké prijať zázrak príchodu Syna Božieho na svet?

Ak patríme medzi tých, čo sa snažia hlbavo vniknúť pod povrch a objavujú, že slnko a dážď nie sú zázraky, že ich možno vysvetliť ako prírodné úkazy – budme dosť úprimní a pokorní, aby sme si priznali, že veda nám môže tajomstvo a zázračnosť vecí nanajvýš posunúť trochu ďalej, ale nemôže ho odstrániť.

Keď si toto uvedomíme, budeme zajedno s mudrcami a pastiermi – a so spoločným úžasom pred tajomstvom Ježišovho príchodu skloníme svoje kolená. Tým viac, že je to tajomstvo našej vlastnej pravdy. Alebo presnejšie – tej časti našej pravdy, kde presahuje do večnosti a nekonečna a kde ju môžeme poznať len v takej miere, v akej nám je zjavená. Potom spoznáme, že najväčšia, či jediná, múdrosť je tá, čo sa pokorne otvára do korán Zjaveniu Boha všade tam, kde už

nikto z ľudí nemôže svojím poznaním nič dokázať.

Daj mi, môj Bože, srdce múdre a ochotné zamilovať si tvoje Zjavenie tak, ako milujem svoj život – tak, ako milujem svoje najväčšie nádeje.

Zo Zapisníka J. R.

(22. marec 1992)

Napísal som p. Porubčanovi list, keď som predtým vo Viera a život (1991, č. 2) našiel jeho príspevok „Moje skúsenosti s duchovnými cvičeniami sv. Ignáca“, a jeho adresu. S listom posielam cyklus *O láske* a Palkovu (Straussovu) „Nádheru nečakaného“.

(3. apríl 1992)

Včera ma čakal doma vzácny darček – list pána Porubčana, ktorý sa dá porovnať len s prvým listom od Marienky (Medveckej) a od Palka (Straussa). Pekne si ho teda prepišem:

Piešťany 31. III. 1992

Vážený pán Rybák, veľmi mielo ste ma prekvapili. Na tom príbuzenstve duší asi niečo bude. Vo Vašich myšlienkach *O láske* sa nachádzam tak, ako hádam ešte nikde, - okrem Evanjelia.

Neviem, čo ste (okrem Apokalypsy) odo mňa čítali. V každom prípade je to „nečakané nádherné“, keď sa človek cíti v svojom myslení viac-menej osamelý, a naraz takýto list a takéto myšlienky.

Dúfam, že sa budeme môcť i naďalej zblížovať a spoznávať svoj vnútorný svet a seba vo vesmíre a vesmír v sebe a všetko v láske, v Bohu.

Zo srdca Vám, p. Rybák, za všetko ďakujem. Je to už asi tak, že keď sa raz pravda zjaví v jednej duši, - nemôže zostať utajená a ako iskra preskočí do ďalších a ďalších, - až všetko zapáli.

S úctou a srdečným pozdravom

J. Porubčan S. J.

P. S. Pánu Straussovi som Apokalypsu poslal. Ďakujem Vám za upozornenie.

(26. apríl 1994)

Pošta mi doniesla pekný darček od pána Porubčana – jeho zviazaný rukopis „Rozprávanie o exercíciách“ – s venovaním: „Vo viere, že najhlbšie príbuzenstvo duší je to, čo pochádza z Božieho slova, venuje J. Porubčan S. J.“ – A k tomu priložený list:

Vážený pán Rybák, znovu mi dobre padla Vaša milá pozornosť a mrzí ma, že tak neporiadne reagujem.

Ešte viac by ma mrzelo, keby ste to chápali ako nezáujem.

Vo „Viere a život“ som si znova prečítal Váš príspevok i to, čo napísal Dr. Strauss. Ďakujem Vám. Dúfam, že si to, čo ste mi poslali, budem môcť prečítať i vo Verbume.

Straussa treba naozaj stále objavovať.

Neviem, čo z mojich publikácií máte a čo nemáte. Ak mi napíšete, čo máte, ostatok Vám pošlem. Zatiaľ Vám posielam len „Rozprávanie o exercíciách“, ktoré určite nemáte, lebo to ešte vôbec nevyšlo. (...)

Ešte raz Vám ďakujem za pozornosť a najmä za „súzvuk“, ktorý je taký vzácny a tak veľmi si ho cením.

So srdečným pozdravom Váš

J. Porubčan S. J.

Ako sa dalo čakať – článok nečlánok, - knižočku som nevy pustil z rúk, kým som ju nedočítal. - Hneď som zabalil p. Porubčanovi kópiu môjho „Mostu“ (článok o Straussovom „Za mostom času“ – J.R.) v Slovenských pohľadoch – a napísal na ňu aj list.

(21. august 1997)

Konečne prišiel včera listok od Jozefa Porubčana, a tak rozptýlil moje narastajúce obavy. Prejdme sa ním ešte raz rukou:

Drahý Julko,

Som Ti veľmi, veľmi vďačný, že na mňa tak príležitostne vždy pamätáš. Len mám potom vždy výčitky svedomia, keď som taký akýsi nedbalý.

Stále mi akosi ubúda sil a hromadia sa mi veci, ktoré treba vybaviť na určitý termín. To vieš – i keď je niečo dôležitejšie, - ak nijaké termíny neurgujú, zostáva to v rezerve, - však i na to príde čas. A ten čas akosi neprichádza. Tým viac, ak je to nejaké slovo ku Straussovi podstatne náročnejšie ako ostatné.

Ten Rúfus, čo si mi poslal, je skutočne jedinečný – patrí medzi najlepšie. Mal som z neho radosť. Ďakujem Ti.

Z Dobrej knihy mi poslali na autorskú korektúru 40-50 stranovú knižočku: „Starnúť a mať z toho radosť“. Ak to vyjde, hneď Ti to pošlem.

Maj, prosím Ťa, so mnou trpezlivosť.

Bol by som veľmi rád, keby som Ti mohol vo všetkom vyhovieť.

S priateľským pozdravom

J. Porubčan S. J.

OHLASY

Na udelenie Ceny Pavla Straussa v Nitre

Ceny Pavla Straussa za rok 2010 rozdať (Ladislav Burlas, Jozef Bednárík)

Prvého marca 2011 v Divadle Andreja Bagara v Nitre ponúkol profesor Jozef Leikert už po šiesty raz zaujímavý večer.

Že vie postaviť naozaj pôsobivý program už presvedčil, ale tentoraz, tento šiestykrát to bolo o niečo viac. Napriek dvom „malíčkostiam“ (súvisiacim s pózovitostou a istým neporozumením kontextu večera a zámeru dramaturga) mal večer neobyčajnú atmosféru, danú ocenenými osobnosťami, tak rôzne pôsobivými, jedným výnimočným Laudatio, zakončeným J. Hollým: „Rastislav víta vierozvestcov Cyrila a Metoda“ – v podaní doktora vied, lekára **Karola Kappele- ra**, úprimnou presvedčivosťou vokálneho poďakovania **Lucie Bílej**, nádhernou Burlasovou kompozíciou *Planctus*...

Všetko to, čo z javiska šlo – v skvelej dramaturgii autora večera, v presvedčivej interpretácii protagonistov, prirodzenosti prejavu (také vzdialené manieram smotánkoveho showbiznisu) – zrazu naplnilo hľadisko, a to trikrát povstalo, vzdávajúc hold nielen umeleckému výkonu, ale aj sviatku príbuznosti (niečo ako keď si v chráme podávajú ruky hovoriac: pokoj s vami).

Mala som zrazu taký slávnostný pocit, že sa to ešte dá, že sa to celkom nestratilo, že som účastná niečoho krásneho, dobrého, múdreho.

Eva Kollárová

Cena Pavla Straussa – Nitra 1. marca 2011

V úvodnom príhovore prof. Leikert odcitoval Pavla Straussa, že „hudba i poézia majú korene v tom, čo nepoznáme. Princíp hudby, ako aj princíp poézie je to, čo nepočujeme, čo sa odohráva v duši človeka“. Nazval cenu Pavla Straussa „sviatkom kultúry a umenia“.

Áno, sviatok kultúry a slávnosť krásy ducha!

Mám rád cestu do Nitry. Cestu pre cestu, ale aj cestu pre cieľ. S takouto vnútornou radosťou a očakávaním som prechádzal okresmi a krajmi nášho Slovenska, spoza volantú hrejúc sa v lúčoch jar zvestujúceho slnka a voňajúc nový život, ktorý ešte nerozmrzol v zemi.

Aj na tento, už šiesty ročník odovzdávania Ceny Pavla Straussa som sa

tešil a bol som plný očakávaní. Túžba byť tam a radosť zo stretnutí so známymi ľuďmi straussovského okruhu, sľubný bohatý program i umelecký zážitok zo samotného večera. Ako každý raz, i tentokrát, práve laureáti Ceny PS ovplyvnili obsah programu. Boli nimi hudobný skladateľ **Ladislav Burlas** a režisér **Jozef Bednárík**.

Nóvum v celom projekte boli lístky – vstupenky. Myslím, že pred organizátormi tu stojí ťažká úloha do budúcnosti, rozhodnúť sa, aký charakter by takáto slávnosť krásy ducha mala mať. Iste, boli možno zaskočení množstvom záujemcov o účasť na tohtoročnej Cene PS, ale netreba sa čudovať. Veď či Orchester Bohdana Warchala alebo osoba Jozefa Bednáríka – a už vôbec nekomentujúci vystúpenie Lucie Bíley – boli „trhákmi“ a nie každý deň je možnosť dostať sa do blízkosti umelcov takého formátu a zažiť ich „naživo“. Aj keď sa spočiatku u niektorých objavoval pocit chaosu a zmätočnosti, organizátorom patrí uznanie za jeden nádherný večer a iste aj za zvládnutie takých prozaických problémov, ako je rozdelenie miest vo veľkej sále DAB.

Už sa opakujem, ale večer 1. marca v Nitre bol naozajstným sviatkom kultúry a slávnosťou krásy ducha. Príčinou toho je ten, ktorý sa nikdy nespustil ani kultúry, ani krásy ducha vo svojom živote, **Pavol Strauss**. Aj keď chvíľami Ceny Pavla Straussa „zaváňajú komercionalizmom“, predsa, jeho duch je tu neodškriepiteľný.

Ako keby sa každý z nás – vyše 600 ľudí – v sále, ale i na javisku neustále konfrontoval s doktorom Straussom. „Čo by on na to povedal?“ „Ako by sa mu to páčilo?“ „Mal by s toho radosť?“ S tým, ktorý sa nám prihovára v krátkom filmovom zostrihu, ktorý je neustále citovaný v príhovoroch, ktorý láskavo pazerá na všetkých nás a zároveň na každého jednotlivého z obrazu uprostred scény. Sme konfrontovaní s tým, ktorého poznáme, a je nám ľúto, že nie viac, ba pre podaktorých s tým, o ktorom doposiaľ veľa nepočuli, no všetci sa cítíme byť voči nemu dlžníkmi. Veď sa k nám prihovára prorok Pravdy a my to vieme. Povedal by som, že chvíľami to až fyzicky cítime. A táto bázeň, pocit malosti pri obrovi ducha dáva tvorivosti hĺbku. Skutočný duchovný rozmer i takému veľkolepému programu, aký som mohol zažiť v prvý marcový večer v Nitre.

Pavol Ondřík

Na dielo Pavla Straussa

„...Děkuji za obsáhlý dopis a za knížku, v níž si s potěšením čtu. 3 pěkné straussovské svátky, to je ukazatel, čím ve vmáhajícím se duchovním vědomím u Vás

tento myslitel je – a ještě bude. Nabité divadlo v Nitre, to už není jen záležitost několika nebo hrstky vidoucích!

Tvůj sen o prezentaci 10 svazků Straussova díla na biskupské synodě v Římě je krásný symbol toho, co se už stává realitou: vklad slovenského ducha k nové evangelizaci Evropy.

(Lumír Ries v listě z 21. 3. 2011)

Poznámky:

1. Spomínaná zaslaná Straussova knížka: „Život je len jeden“.

2. Tri straussovské sviatky, o ktorých som písal Riesovi, ako šli v priebehu pár týždňov jeden za druhým:

a/ Listy PS 14.

b/ Udelenie Ceny Pavla Straussa v Nitre (1. 3. 2011.)

c/ „Straussovské“ číslo Katolíckych novín (č. 10), na ktoré môj zápisník reagoval záznamom:

Katolícke noviny (10) nám z dnešnej Popolcovej stredy urobili skutočný SVIATOK! Ako krásnu prílohu k číslu uverejnili Straussovu Krížovú cestu – a akoby toho nebolo dosť, pripojili aj úvahu kardinála Korca Nad Krížovou cestou Pavla Straussa, sprevádzanú ešte výberom myšlienok zo Straussa pod názvom „Modlitba je vystupňovaná vnímavosť a odovzdanosť“.

Navyše je tu aj rozhovor s ilustrátorom Straussovej knižičky Miroslavom Cipárom. – Hotový straussovský PRELÓM v KN!

Cipár je výborný! Hned by som ho odtlačil aj v Listoch PS!

Pripomeňme, že k tým trom sviatkom sa pripojil ešte jeden: cyklus Straussových záznamov z dvoch denníkov (Nezdvorilé glosy, 1950 a Listy sebe, 1993) v Kultúre 2011, č. 5, s. 6-5 pod názvom: „O mocných tohto sveta“.

3. Pod mojím snom „o prezentaci svazků Straussova díla na biskupské synodě v Římě“ treba rozumieť moju reakciu na správu v Katolíckych novinách (č. 10, s. 5) „Zverejnené okruhy novej evangelizácie“, ktorá sa dotýka pripravovanej Generálnej biskupskej synody s témou „Nová evangelizácia na odovzdávanie kresťanskej viery“. V liste bratovi Pavla Straussa Jurajovi (Praha) – a potom aj v liste Riesovi – som na okraj toho oznámenia poznamenal:

*Čím dálej tým viac som presvedčený, že Strauss bol poslaný na svet práve kvôli nastupujúcej novej evangelizácii. – Na biskupskej synode, ktorá bude v októbri 2012 (tesne po Straussovej storočnici!) by slovenský delegát mal pred zhromaždenie položiť 10 zväzkov Straussovho **Zobraňného literárneho a mysliteľského diela** – a povedať: „**Toto je vklad slovenského ducha k novej evangelizácii Európy**“.*

Napaadlo mi ešte, že keby sme boli šikovnejší, pripravili by sme – k tej synode – jednozväzkový výber zo Straussa

*a preložený do niektorého cudzieho jazyka predložili ho pred delegátov synody. – Ako to povedal v závere svojho rozhovoru Miroslav Cipár: „**Treba sa orientovať na niečo, čo nám pomôže. Napríklad na Pavla Straussa.**“*

4. O „nabitom divadle v Nitre“ sa hovorilo vyššie.

Neplánovaný dodatok: Tento text klepem do počítača práve v deň, keď sa nám nadšeným (!) telefonátom ozval Jožko Strauss a porozprával nám o besede, ktorú mal o svojom otcovi s asi 30 študentami v UPC na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre (23. 3.) – ako hodiny dlho do noci besedovali spolu v takej atmosfére, aká sa nedá opísať. – Do zápisníka som si k tomu poznamenal:

„Deo gratias! Viem si predstaviť, aký musel byť Palko (otec) spokojný, že sa tak Jožkovi so Zuzkou odvdáčil za všetku ich starostlivosť.“

NOVÁ EVANJELIZÁCIA V PRAXI!“

(Porovnaj článok A. Paľovej na str. 6)

Na Listy PS

„...Děkuji za 3 exempláře posledních Listů, udělaly mi velikou radost – a přišly nejen k MDŽ, ale i k mým pětasedmdesáťtinám... Tohle číslo se mi zdá nějak zvlášť krásné, že by těmi úvahami Pavla Straussa o lásce? Celé jsem je hned přečetla a jeden exemplář putoval k mým přátelům do Nymburku... Taky jsem „hrdá“, že jste mé verše shledal vhodnými k otištění, děkuji.“

Zdenka Trösterová

Z priložených básničiek k listu jedna tak súznie so spomínaným cyklom Pavla Straussa *O láske*, že si ju s potešením vytlačíme:

Březen

*Takové bledě modré nebe,
vychází sluníčko.
Březenový chlad nás ještě zebe.
Kouzelné slovíčko*

*láska se zase toulá kdesi,
kam daleko je za ním jít:
zdolat hory, nezbloudit v lesích,
bystřiny slz svých prebrodit*

*a jinovatku setřít kroky
(sněženky ještě zavřel mráz).
A nepočítat svoje roky
a rozběhnout se zas a zas*

vstříc jaru a touze...

Cena Pavla Straussa za rok 2010, Divadlo A. Bagara, Nitra 1. 3. 2011

• Laureát Jozef Bednárík

• Jozef Strauss a Jozef Leikert

• Speváčka Lucie Bílá

• Profesor Karol Kappeler

• Soňa Valentová

• Laureát profesor Ladislav Burlas

• Moderátori Štefan Skrúcaný a Eva Pavlíková

• Slovenský komorný orchester

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 15, jún 2011. Pripravili: Ľubomír Raši, Július Rybák a Jozef Šišila. Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk, číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751, tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com. Počet výtlačkov: 1000.

 Telink